

II 33.218

Dragoș ȘESAN

GLOSAR
DE CUVINTE RARE ȘI UITATE

38385

editura universității din bucurești®

2012

Referenți științifici:

Prof. univ. dr. *Zamfira MIHAIL*, CS I onorar -
Institutul de Studii Sud-Est Europene București

Conf. univ. dr. *Olimpia MITRIC* –
Departamentul de Științe Umane și Social-politice
de la Universitatea *Ștefan cel Mare* din Suceava.

© editura universității din bucurești*

Șos. Panduri, 90-92, București – 050663; Telefon/Fax: 021.410.23.84

E-mail: editura_unibuc@yahoo.com

Librărie online: <http://librarie-unibuc.ro>

Centrul de vânzare: Bd. Regina Elisabeta, nr. 4-12, București –

Telefon: (0040)021.314.35.08/2125

web: www.editura.unibuc.ro

Descrierea CIP a Bibliotecii Naționale a României
ȘESAN, DRAGOȘ

Glosar de cuvinte rare și uitate / Dragoș Șesan -
București: Editura Universității din București, 2012

Bibliogr.

ISBN 978-606-16-0151-6

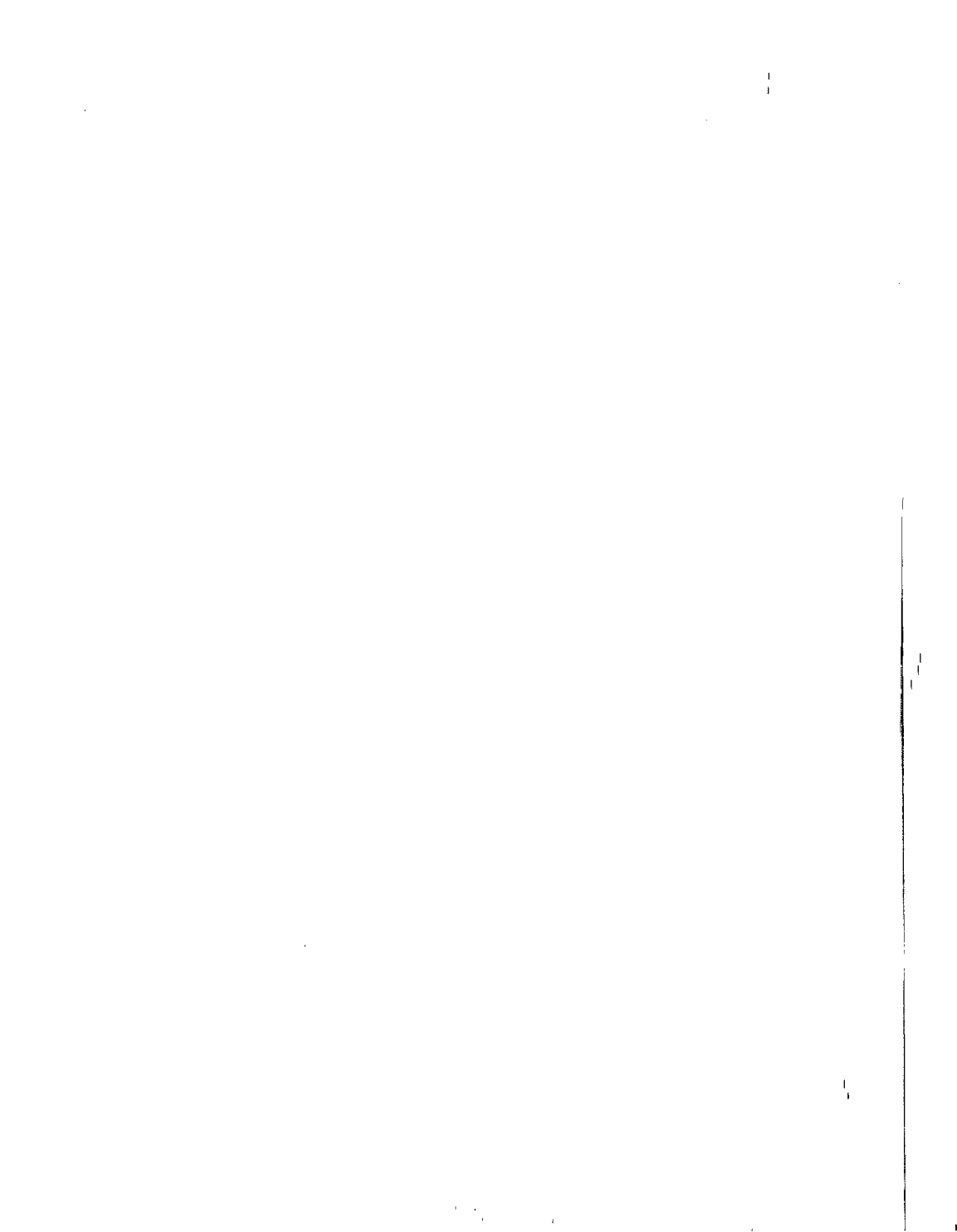
81'374.2:811.135.1'373.44=135.1

Redactor: *Irina Hrițcu*

Tehnoredactare computerizată: *Tania Titu*

CUPRINS

Prescurtări	7
Cuvânt înainte	9
<i>Capitolul I.</i> Terminologie religioasă	13
<i>Capitolul II.</i> Termeni juridici	28
<i>Capitolul III.</i> Taxe și impozite	44
<i>Capitolul IV.</i> Textile, haine	57
<i>Capitolul V.</i> Monede	73
<i>Capitolul VI.</i> Terminologie militară	83
<i>Capitolul VII.</i> Unități de măsură	91
<i>Capitolul VIII.</i> Meserii, ocupații	95
<i>Capitolul IX.</i> Alimente și produse de bucătărie	113
<i>Capitolul X.</i> Casa. Obiecte din casă și pe lângă casă. Animale de casă	121
<i>Capitolul XI.</i> Instrumente muzicale	132
<i>Capitolul XII.</i> Plante, animale, minerale, resurse naturale, materiale	134
<i>Capitolul XIII.</i> Corpul omenesc, boli, medicamente	140
Bibliografie	143

PRESCURTĂRI

bis.	bisericesc
bg.	bulgară
cf.	confer
dial.	dialectal
doc.	document
ebr.	ebraică
fr.	franceză
germ.	germană
gr.	greacă
it.	italiană
lat.	latină
magh.	Maghiară
mold.	moldovenești
Ms.	Colecția Manuscrise
ngr.	neogreacă
pol.	polonă
rus.	rusă
rut.	ruteană
scr.	sârbo-croată
sl.	slavă
tăt.	tătară
tc.	Turcă
transv.	transilvănean
ucr.	Ucraineană
v.	vezi
var.	variantă
vsl.	vechea slavă

Notă

La cuvintele de origine turcă etimonul este radat cu grafia folosită în limba turcă contemporană, în care:

â – reprezintă un **a** lung

c = rom. ge/gi (ca în „geam”, „giuvaer”)

ç = rom. ce/ci (ca în „ceas”, „cireș”)

g = rom. ghe/ghi, g (ca în „ghem”, „ghid”, „gard”)

ğ – nu se pronunță, ci doar lungește vocala anterioară: de exemplu, cuvântul *ağaç* se rostește „aaci”

ı = rom. î, â (ca în „înger”, „cântar”)

k = rom. c, k sau che/chi (ca în „car”, „kilogram”, „chenar”, „chit”)

ö – ca în fr. „le” sau în germ. „Öster”

ü – ca în fr. „sur” sau în germ. „über”

û – reprezintă un **u** lung

y = rom. I în diftong „ca în „iederă”, „iarbă”)

CUVÂNT ÎNAINTE

În anul 2006 Arhivele Naționale ale României au sărbătorit 175 de ani de la înființare. Cu această ocazie s-a evidențiat bogăția fondului arhivistic prin fonduri și colecții unicate în multiple paleografii și limbi străine. Totodată, s-a subliniat necesitatea și utilitatea publicării cataloagelor de documente și manuscrise, a inventarelor arhivistice, a îndrumătoarelor, dar, mai ales, a edițiilor de documente, spre a deveni instrumente utile pe masa cercetătorilor¹.

În cei aproape 17 ani de activitate în cadrul Serviciului de acte feudale, personale și colecții am avut posibilitatea să cercetez un volum important de documente ecleziastice, administrative, juridice, comerciale, din care am extras, pe lângă informațiile istorice utile întocmirii cataloagelor de documente, și un bogat material lexical specific perioadei medievale. În acest sens am publicat în revistele *Arhiva Românească* și *Revista Arhivelor* un serial de articole, intitulat *Glosar*, în care am semnalat un număr însemnat de cuvinte utilizate în condicile unor domnitori fanarioți (Alexandru și Constantin Ipsilanti, George Caragea, Alexandru Suțu ș.a.), la capitolul *Tarife vamale*.²

Făcând parte din colectivul de întocmire al *Catalogului documentelor Țării Românești*, vol. VIII, 1654–1656, în colaborare cu Marcel – Dumitru Ciucă, Silvia Vătafu – Găitan și Mirela Comănescu, București, 2006 (perioada de domnie a lui Constantin Șerban) și la volumul IX (aflat sub tipar), în

¹ Pentru amănunte v. *Revista Arhivelor*, anul LXXXIII, vol. LXIX, nr. 2, 2006.

² Glosar I, *Arhiva Românească*, tom II, fasc. 1, 1996, p. 220–222; Glosar II, *Arhiva Românească*, tom II, fasc. 2, 1996, p. 242–243; Glosar III, *Revista Arhivelor*, anul LXXIV, vol. LIX, nr. 1, 1997, p. 228–229; Glosar IV, *Revista Arhivelor*, anul LXXIV, vol. LIX, nr. 2, 1997, p. 255–256.

componenta aceluiași colectiv, pentru perioada 1657–1660, am întâlnit foarte multe cuvinte rare sau chiar dispărute, al căror sens l-am putut deduce doar din context.

Așa s-a născut ideea elaborării acestui *Glosar* mai amplu de cuvinte atestate în documente, dar neatestatate în dicționare. Sutele de fișe extrase din fondurile ecleziastice, Colecția de Manuscrise, din Inventarele la Documentele turco-române, Documente Turcești, Tribunalul Musulman de la Babadag, Colecția de tapiuri, dar și din multe alte documentele moldovenești, publicate în revistele de provincie Șezătoarea (Fălticeni), Ion Creangă (Bârlad) și cea din Iași, Ion Neculce, ca și studiile lui Gh. Ghibănescu cu tematică diversă, culegerile de texte dialectale, toate au fost apoi confruntate cu termenii existenți în *Dicționarul limbii române* (DA și DLR), literele A – Z, 1913–2010 (37 de volume), considerat cel mai complet instrument lexicografic, și am constatat că un număr însemnat dintre ele nu sunt semnalate, apar însă sporadic menționate în alte dicționare (August Scriban, I. – A. Candrea – Gh. Adamescu, Gh. Bulgăr – Gh. Constantinescu–Dobridor)³. Materialul astfel selectat a fost apoi grupat în capitole tematice (terminologie religioasă, termeni juridici, taxe și impozite, textile, haine, monede, terminologie militară, unități de măsură, meserii, ocupații, alimente și produse de bucătărie, casa, obiectele casei și pe lângă casă, animale de casă, instrumente muzicale, plante, animale, minerale, resurse naturale, materiale, corpul omenesc, boli, medicamente), pentru care am făcut, la începutul fiecărui capitol, câte un preambul, cu unele precizări necesare. Mulți termeni sunt de origine grecească sau turcească, care însă au avut o mare circulație în Țara Românească, mai ales în documentele din perioada domniilor fanariote și pentru care, din păcate, nu dispunem de cataloagele respective.

Pentru stabilirea etimologiilor acestor termeni am apelat la studiile unor personalități în domeniu (Lazăr Șăineanu, Teofil Löbel, Olga Cicanci, Natalia Trandafirescu), dar și la dicționarele

³ V. Bibliografia.

de specialitate la care am avut acces, menționate în *Bibliografie*. Pentru alți termeni nu am găsit explicații convingătoare, așa că le-am lăsat așa cum au fost trecute în documente sau în textele scriitorilor, probabil cu o etimologie incertă sau necunoscută.

Toate aceste cuvinte le-am considerat „uitate” (în număr de 1990 unități) și de aceea le-am readus la viață, ca o modestă contribuție la viitorul Dicționar tezaur al limbii române.

În elaborarea acestui *Glosar* m-am bucurat de sprijinul, sfatul și sugestiile soției mele, Tătiana-Eugenia, pentru care îi sunt profund recunoscător și îi mulțumesc și prin aceste rânduri.

Autorul

TERMINOLOGIE RELIGIOASĂ

Terminologia religioasă din limba română își are originile în greaca bizantină ortodoxă, intrată direct sau prin filiera slavonei bisericești (mediobulgarei), din care s-au tradus Evangheliile, Liturghierul, Octoihul, Molitvelnicul. În traducerea românească, încă din vremea lui Coresi, întâlnim mulți termeni slavoni, care nu aveau, la vremea aceea, corespondente românești: blagodarenie, blagonoseț, blagorecenie și multe altele, dar și multe denumiri de mari sărbători : Blagoiavlenie, Blagoveștenie, Preobrazanie, Uspenie, Voskresenie, Vovidenie etc. Dar au existat și cazuri când pentru aceași noțiune s-au păstrat atât termenii grecești, cât și cei slavoni: egumen / stareț, călugăr / monah, Chiriacodromion / Păucenie ș.a. Din bogata terminologie religioasă greco-slavonă, dicționarele nu au reținut decât foarte puține, fapt ce ne-a determinat să le scoatem din uitare.

Nu lipsit de interes ni s-a părut să ne oprim și asupra terminologiei juridice religioase, puțin cunoscute de lexicografi, dar uzuală în practica vieții bisericești. În acest sens, am apelat la două studii fundamentale în dreptul canonic bisericesc, unul al prof. univ. dr. Valerian Șesan de la Facultatea de Teologie Ortodoxă din Cernăuți și celălalt al prof. univ. dr. Ioan Floca de la Facultatea de Teologie Ortodoxă din Sibiu.

- ABATESĂ** – superioară a unei mănăstiri catolice de călugărițe; ital. *abbadessa* (DN₃, p. 13).
- ACOLUT** – cler inferior; avea rolul de a însoți pe episcop; gr. *ακολουτος* (Floca, *Drept*, I, p. 305).
- ACOLUTIA** – colecție cronologică de canoane referitoare la sinoadele locale și cele ecumenice până la Sinodul III ecumenic de la Efes (431); gr. *ακολουθια* (Floca, *Drept*, I, p. 96).
- ADAMISM** – doctrină gnostică din primele veacuri ale creștinismului, ai cărei adepți, pentru a recâștiga puritatea originară, umblau goi, proclamând reîntoarcerea la condițiile de viață ale lui Adam, fr. *adamise* (DN₃, p. 28).
- ADEFAT**: frăție: La 1 august 1815, negustorii greci din Iași și cu unii pământeni de neam bun și negustori fondează „frăția”, care avea drept scop ajutorarea la boală cu doctorii și măritare de fete sărace, asistarea tuturor fraților la înmormântare, iar scopul ascuns: idealul independenței. Taxa era de 15–25 lei pe an. Administrația era în mâinile a doi epitropi; gr. *αδελφοτος* (V. A. Urechia, Societatea sub I. G. Caragea, în *AAR*, tom. XXIII, 1900–1901, Buc., 1901, p. 159, nota 1).
- ADONAI** – stăpân – numele lui Dumnezeu pomenit în Vechiul Testament; ebr. *domn, stăpân*.
- AFIEROTICON** – de închinăciune; gr. *αφιερωτηκον*.
- AFOROZ** – excomunicare; tc. *afaroz* (Yousouf, *Dicț.*, p. 5).
- AGHIORIT** – cel ce respectă cele sfinte; cel ce vine de la Sf. Munte Athos; gr. *αγιος-ρειτης* (*Dicț. neogrec-rom.*, p. 5).
- AGHIOSAVIT** – bunătate sfântă ; probabil din gr. *αγιος* + lat. *suavus* (Ms.72, f. 150^r, 1812, iunie 12).
- AGHIOTAFIT** – călugăr la Sf. Mormânt; gr. *αγιοταφιτης* (*Dicț. neogrec-rom.*, p. 5).

- ALDUIȚURĂ** – binecuvântare, urare de bine; magh. *aldani* (com. Monor și Tiha Bârgăului); (Texte dialectale Bistrița Năsăud, Glosar, p. 276).
- ALOGIE** – imposibilitatea vorbirii despre Dumnezeu; gr. *αλλος*.
- ALOGLOSIE** – încercarea limbilor; gr. *αλλος + γλωσσα* (*Dicț. neogrec-rom.*, p. 5, 146).
- ALUAT** – (bis.) simbolul înnoirii (A. Scriban, *Dicț.*, p. 90).
- AMFIE** – odăjdii; gr. *αμφο* (N. Iorga, *Studii și documente*, X, 1905, p. 267) *Dicț. neogrec-rom.*, p. 37).
- AMPIL** – odăjdii (N. Iorga, *Studii și documente*, X, 1905, p. 267); v. și AMFIE.
- ANALAVON** – mantie monahală împodobită cu cruce purtată de monahii cu schima mare; gr. *αναλαβονος* (Floca, *Drept*, I, p. 520).
- ANAMARTESIA HRISTICĂ** – învățătura despre lipsa de păcat a lui Iisus Hristos; gr. *αναμαρτεσια*.
- ANASTASIS** – scularea din morți; învierea → ANASTASIA; gr. *αναστασης* (*Dicț., neogrec-rom.*, p. 47); var. ANASTAZĂ.
- ANASTAZĂ** – înviere; v. ANASTASIS.
- ANIXANDAR** – slujbă religioasă de canonizare a unui sfânt la vecernie; gr. *ανηξανδαριον* (Floca, *Drept*, I, p. 194).
- ANTIDORON** – pâine dată credincioșilor; gr. *αντιδoron*.
- APOFATISM** – inefabil, ce poate fi negrăit; apare la Sf. Părinți răsăriteni ca temelie a vorbirii despre Dumnezeu și despre revelația sa, imposibilitatea de a vorbi cu Dumnezeu; apofatismul răsăritean are două caracteristici esențiale: 1. nu este o pură negație, care ar sta sub semnul unui nihilism sau chiar al unui panteism. Culmea abstractizării este conștiința imposibilității unei cunoașteri depline a lui Dumnezeu; 2. se bazează pe distincția dintre esența și energiile lui Dumnezeu. Această nepătrundere și infailibilitate a lui Dumnezeu este punctul de plecare, obiectul și încheierea apofatismului; gr. *αποφατισμος* (*Dicț. neogrec-rom.*, p. 84).

- APOLIS** – rugăciune scurtă de încheiere a unei slujbe religioase, gr. *αποληξή* – sfârșit (*Dicț. neogrec-rom.*, p. 79).
- ARIM** – canonist, teolog; tc. *arim* ‘obstinat’ (*Redhouse Turkish/Ottoman – English Dictionary*, Istanbul, 2000, *sub voce*. În continuare citat *Redhouse*).
- ARHIERATICON** – carte rituală care cuprinde toate liturgiile cu indicațiuni speciale despre cele ce are arhierul de făcut în serviciul liturgic, fie pentru hirotonie, pentru oricare act arhieresc liturgic, precum și toate rugăciunile de hirotonie, care se fac pentru conferirea de ranguri duhovnicești; gr. *αρχιερατικον* (CADE, p. 77).
- ARVANITOHOREȚ** – călugăr croat (Ion Neculce, fasc. 6, 1926–1927, p. 212); gr. *αρβανιτικος* – albanez (*Dicț. neogrec-rom.*, p. 87).
- AȘAR** – I –ȘERIE - dare religioasă; tc.
- BABA** – stareț al unei tekkele turcești (de derviși); părinte, tată; tc. *baba*.
- BEDERNIȚĂ** – v. EPIGONAT.
- BEIGAMBER** – profet, proroc, mesager turc; tc. *peygamber* (E. Suciu, LR, XLIII, 1994, 1–2, p. 18).
- BLAGOIAVLENIE** – v. BOGOIAVLENIE.
- BOGOIAVLENIE** – teofania, Bobotează; vsl. *БОГОЪАВЛЕННИК*, var. *BLAGOIAVLENIE*.
- BOGONACEALIE** – Sfânta Troiță este începătoare (de dumnezeire și de domnie; sl. *БОГОНАЧАЛІЕ* (E. Munteanu, *Studii*, p. 112).
- BOGORODICINĂ** – imn de slavă pentru Maica Domnului; sl. *БОГОРОДИЧИНА*.
- BOGORODIȚA** – Maica Domnului; sl. *БОГОРОДИЦА*.
- BOGOVIDENIE** - care arata viziunea divină; sl. *БОГОВИДЕНИ*.
- BOGOVIDNIC** – care ține de viziunea divină; sl. *БОГОВИДНИКЪ* (Dosoftai, *Parimii*; E. Munteanu, *Studii*, p. 111).

- BREFOTROFIE** – leagăn de copii mici părăsiți, deservite de văduve sau fecioare și administrate de biserică; gr. *βρεφοτροφία* (Floca, *Drept*, I, p. 531).
- BUNIE** – bunătate, virtute: „După aceeaia, fraților, carele-s adevărate, carele-s cinstite, carele-s dereapte, carele-s curate, carele-s iubite, carele-s cu nume bun, să iaste vreo bunie și să iaste vo laudă, aceastea cugetați” (Pavel către Filipseani, cap. 4/8, f. 267^r/21); în Biblia, 1688, p. 889 „bunătate”; Noul Testament, 1995, p. 345 : „virtute”.
- CALIGELE** – încălțăminte monahală; gr. *καλιγω*.
- CANDILAFT** – aprinzător de candelă, paraclisier; gr. *καντηλαναρτης* (*Dicț. neogrec-rom.*, p. 363).
- CAPITLU** – organism de coordonare și apărare a intereselor unei comunități religioase catolice (biserică, mănăstire, ordin călugăresc sau cavaleresc), compus din canonici cu misiuni bine precizate: decan, prepozit, cantor, chelar; în Transilvania, la Arad, Alba Iulia, Oradea avea atribuții juridice, fiscale, economice și financiare; lat.
- CAPSOMAL** – preot al comunității grecești.
- CATAFATISM** – singura poziție posibilă în relația dintre Dumnezeu și om; gr. *καταφατισκος* – afirmativ (*Dicț. neogrec-rom.* p. 290).
- CATALISIS** – dezlegare, permisiunea de a mânca untdelemn și a bea vin în pat; gr. *καταλυσις* (*συγκαταθεσις*) (S. Cotelulis, *Dicț. rom. - grec*, p. 372).
- CATASARC** – îmbrăcămintea de dedesubtul Sf. Mese; gr. *κατασαρκος*.
- CATEHUMENAT** – perioadă statornicită de canoane pentru a fi îndreptățiți să fie nași de botez; lat. *catehumenus* (Floca, *Drept*, II, p. 31).
- CĂLĂVIE** – prescură în formă de cruce sau de trifoi cu patru foi, numită și cap, capăt, căpățel, care se stropește cu vin și se presară cu zahăr și se mănâncă de cei ai casei, când e mortul pe catafalc (A. Scriban, *Dicț.*, p. 244).

- CHINONICAR** – culegere de chinonice; gr. *κοινωνικός* (*Dict. neogrec-rom.* p. 301.)
- CHIROCOMIE** – azil pentru văduve și care se dedicau slujirii bisericii, administrat de episcop și de clerul inferior; gr. *χηρευωκομία* (Floca, *Drept*, I, p. 531).
- CIUMARCĂ** – „la vreme de ciumă” se prăznuiește numai în zi de post și numai vinerea: satul se adună la orele 2–5 din zi la biserică, se face sfințirea apei într-un hârdău, cu pomenirea celor vii, citindu-se rugăciunea din molitfelnic pentru alungarea ciumei (MO, XVI, 1964, 5–6, p. 434).
- CLIOS** – cler; gr. *κλήρος* (*Cronicari munteni*, I, p. 62).
- COLOVIU** – veșmânt monahal (*Texte dialectale* – Transv.).
- CONVALIDARE** – întărirea căsătoriei religioase prin înlăturarea unor impedimente, dându-i un suport neviciat; lat. *convalidus* (Floca, *Drept*, II, p. 108).
- COTEICĂ** – amvon la biserică (*Texte dialectale* – Transv.).
- CUCULION** – potcap de catifea, fără borduri, de culoare neagră la călugări, roșie la protopopi și albastru la preoții de rând ; gr. *κουκούλα* – capișon, glugă (CADE, p. 366).
- CULESĂTURĂ** – sensul secundar „colectă”, „pomană”, „milostenie, atestat în Noul Test., 1648, traduce gr. *κοινωνία*. În Biblia, 1968 apare: „strigare de ajutoare”, lat. „collatio” din Vulgata (E. Mihăescu, *Studii*, p. 77). „Că plăcu Machedoniei și Ahaii să facă ce va culesătură către surumanii sfinți, carii viețuiescu în Ierosolim”. (Epistola lui Pavel la romani, cap. 15/26, p. 220^v/22); În Biblia, 1688, p. 864: „Pentru că bine vrură Machidonia și Ahaia împreunare oarecare a face la săracii sfinților celor den Ierosolim”; Biblia, 1939, p. 1270: „să facă o strângere de ajutoare”; Noul Test., 1995, p. 271: „strângere de ajutoare”.
- DIANIE** - Faptele apostolilor „precum scrie la Diania Apostolilor, cap. 1, sth.11” (Chiriadromion, 1699, f 11^v/28); sl. *дѣла*; tc. *dua* ; var. DUVA.

- DOXASTARION** – copertă, înveliș de carte de doxologie; gr. *Δοξα* – slavă; *ασταρι* ‘căptușeală’ / Doc. 7268(1760) mai, Iași, Aventariu de toate lucrurile mănăstirii Sf. Spiridon, în Ion Neculce, fasc. 9 I, 1931, p. 173 / (CADE, p. 425).
- DUHOBOREȚ** – luptător spiritual; „Acela viața de veaci... nu va avea ca și Machedonie duhoboreț (3^v/24-25)” (Varlaam, Răspuns împotriva catehismului calvinesc, în *Opere*, Buc., Ed. Minerva, 1984, p. 145); vsl. *Духоборъц*.
- DUVA** – v. DOVA.
- ENGRITOS** – icoanele cele alese; gr. *εγριτος* (*BOR*, XLVIII, 1930, 9, p. 827).
- EPANAGOGA** – colecție de legi bizantine, reintroduse în vigoare de Vasile I Macedoneanul, care statornicește relațiile dintre biserică și stat; gr. *επανοδος* + *δογμας* (Floca, *Drept*, I, p. 103).
- EPICLEZA** – chemarea Duhului Sfânt; invocarea Sfântului Duh asupra darurilor pentru prefacerea lor în Trupul și Sângele Domnului.; gr. *επικληση* – rugăciune (*Dicț. neogrec-rom.*, p. 222).
- EPIGONAT** – bucată romboidală din stofă fixată pe un carton, cu înflorituri sau chiar o iconiță brodată, care se folosește pentru împodobirea veșmintelor arhieresti; gr. *επιγονατιον*; var. BEDERNIȚĂ.
- EPITAFIE** – odăjdii pe care este reprezentată scena punerii în mormânt a lui Iisus Hristos; una epitafie bună (N. Iorga, *Studii și doc.*, XXV, 1913, p. 93); gr. *επιταφιος* (*Dicț. neogrec-rom.*, p. 226).
- EUNONIENII** – comunitate eretică ieșită din sfera bisericii, fără harul preoției, al tainelor sau al mântuirii; gr. *ενονομα* (Floca, *Drept*, II, p. 114).
- EVANGHELISTAR** – tipicon sistematic al Evangheliei, care cuprinde în 35 de tabele succesiunea evangheliilor și a citirii pericopelor lor la liturghia din toate zilele de peste an, cu Voscesnele și cu glasurile ce se cântă în fiecare

duminică, așezate pe săptămâni, cum și cele de nevoie pentru a cunoște în ce lună și în ce zi cad Sfintele Paști în fiecare an (*BOR*, LII, 1934, 3–4, p. 163).

EVLOGHIE – pâine binecuvântată; gr. *ευλογία* – binecuvântare (*Dicț. neogrec-rom.*, p. 234).

GHÉRONTOCOMIE – azil de bătrâni abandonati și expuși morții prin foame sau boli, situat în incinta unei mănăstiri; gr. *γερωντοκομία* (Floca, *Drept*, I, p. 532).

GRAMATA – act oficial bisericesc pentru instalarea în funcție a unui ierarh al bisericii; gramata sinodală, patriarhală, metropolitană; gr. *γραμματος* (*Dicț. neogrec-rom.*, p. 149).

HADITH – tradiție, spusele Profetului; tc.

HAFÂZ – recitator al Coranului (Ion Neculce, fasc. 9 II, 1933, p. 288); tc. *hafiz*.

HAMALÂU – iconiță cu diferite figuri de sfinți ce se atârna la gât; talisman ce se atârna la gât contra deochiului; arab. *hamâil* (L. Șăineanu, *Elem.*, p. 696).

HARTULAR – administrator al azilelor pentru săraci subordonate episcopului eparhial (Floca, *Drept*, I, p. 32).

HEXIADĂ – grup de șase demnitari – arhonți, desemnați pentru conducerea treburilor bisericești (Floca, *Drept*, I, p. 344).

HIEROFANIE – act prin care se manifestă sacrul; gr. *ιερος + φανερος* (*Dicț. neogrec-rom.*, p. 570).

HIEROGAMIE – împreunarea unui zeu cu o zeiță; *ιερος + γαμος* (*Dicț. neogrec-rom.*, p. 137, 570).

HILIALISM – (milénarism) – credință potrivit căreia Iisus Hristos va veni din nou și va înființa o împărăție de o mie de ani; gr. *χιλια ετη* (M. Șesan, în *Istoria Bisericii Universale*, vol. I, ed. a II-a, București, 1975, p. 141).

HIROCOMIA – azil special pentru văduvele sărace și neputincioase, administrat de biserică (Floca, *Drept*, I, p. 500).

HOREPISCOP – episcopii de sat, atestați în documente vechi care au ocupat scaune episcopale, fiind cunoscători ai

limbii latine şi greceşti (A. Mihailovici, GB, 1982, 7-8, p. 555).

HRISIS – folos, ungere, încoronare; gr. *χρησις* (*Dict. neogreco-rom.*, p. 603).

HRISTODULIE – adoraţie pentru Hristos; gr. *Χριστοδουλος*.

HRISTOFILIE – dragoste pentru Iisus Hristos; gr. *Χριστοφιλος*.

HRISTOFORIE – purtător de Hristos; gr. *Χριστοφορος*.

HRISTOGHENNA – Crăciun, naşterea lui Hristos; gr. *Χριστογεννα*.

IERATION – cler; gr. *ιερατικός* (*Cronicari munteni*, II, p. 128).

IEROLOGIE - slujba căsătoriei; gr. *ιερολογία* (*Dict. neogreco-rom.*, p. 261).

IEROMAHIE – luptă sfântă; gr. *ιερομαι* (A. Mihailovici, GB, 1982, 7-8, p. 556).

IERURGIE – slujbă religioasă pentru binecuvântarea şi sfinţirea credincioşilor, a lucrurilor şi a naturii, în diferite împrejurări; gr. *ιερουργια* (A. Mihailovici, GB, 1982, 7-8, p. 556).

IPOGONAT – nabaderniţă; „1 ipogonati de aclaz roşu” (Cele bisericeşti a m-rii Sf. Spiridon, 1789 febr. 25 – Iaşi, în Ion Neculce, fasc. 9 I, 1931, p. 176); gr. *υπογονατιον*; v. şi **POGONAT**.

ISTATIĶON – act emis de Patriarhia de Constantinopol; gr. *ιστατικον*.

ÎNCUVIOŞAT – formă învechită pentru „să umblăm cuviincios”: „Ca la zuo încuvioşaţi să îmblăm, nu în ospeaţe şi în beţii...” (Epistola lui Pavel la romani, cap. 13/13, p. 219^f/1); Biblia, 1688, p. 863: „cu cuviinţă”; Noul Test., 1995, p. 268: „să umblăm cuviincios”.

A SE ÎNTRUFI – creaţie proprie Noului Testament de la Bălgrad, 1648., nefiind atestat în dicţionare şi nici în sec. al XVI-lea. Sensul este: a se mândri, a se lăuda: „Şi voi v-aţi întrufit, iară mai vârtos n-aţi plâns ca să să ia dintre voi carele face păcat ca acesta ?” (Pavel către Corinteni, I, cap. 5/2, p.

227^v/6); Coresi, *Lucrul Apostolesc*, Brașov, 1563, p. 295 : „...și voi v-ați mărit”; Biblia, 1688, p. 867 : „Și voi semeți sunteți...”; Biblia, 1939, p. 1274: „iară voi vă țineți mândri.”; *Noul Test.*, 1995, p. 281 : “și voi vă împăunați”.

LAFSAGHION - carte ce cuprinde faptele, luptele, izbânzile celor din pustie ca să biruiască ispitele; gr. *λαφος* + *σαγιονος*; var. LAVSAICON.

LAVSAICON – v. LAFSAGHION.

LUMININDA – imn cântat în biserică; gr.

LYHNICON – vremea aprinsului lumânărilor; gr. *λυχνικον* (*λυχνος* – lampă) (*Dict. neogrec-rom.*, p. 330).

MANTOROS – haină clericală (*Doc. Bănățene*).

MĂNĂSTIRE IDIORITMICĂ – așezământ monahal cu viață de sine sau liberă, în care fiecare monah are propria avere, se hrănește în chilia lui și numai duminica se adună la un prânz comun (*Floca, Drept*, I, p. 527).

MEVLANA – doctor în teologie, mare cadu, cărturar; tc.

MEZHEB – sectă eretică, doctrină religioasă, religie; tc. *mezhep*.

MILOSTIVITORIU – acoperământ; sl. *милость* (A. Șaguna, *Biblia, Levitic*, 16,2).

MILOT – veșmânt monahal.

MINBER – loc înalt cu trepte, unde se ține predica în timpul slujbei de vineri din moschei; tc. *mimber*.

MIRIMOSYNON – parastas; gr. *μνημοσυνο*; var. MNIMOSYNON

MIRON – rugăciune liturgică (*DAR*, p. 194).

MNIMOSYNON – v. MIRIMOSYNON.

MUBARAC – binecuvântat; tc. *múbarek* (Baubec, *Dict.*, p. 245).

MUCĂRI – foarfece cu care se tăia mucul de la lumânări sau de la candelă; tc.

MUM – lumânare; tc. *mum* (Baubec, *Dict.*, p. 243).

MUMGIU – lumânărar; tc. *mumci* (A. Scriban, *Dict.*, p. 841); var. MUNGĂU, MUNGER.

MUNGĂU – v. MUMGIU.

MUNGER – MUMGIU.

- NECREDAȘ** – necredincios (Dosoftei, Psalmi).
- NEDUMNEZEIRE** – fără esență divină, fără Dumnezeu (Dosoftei, Parimii; E. Munteanu, *Studii*, p. 110).
- NOSOCOMIE** – spital organizat în case destinate adăpostirii și îngrijirii bolnavilor, întemeiat de Sf. Vasile cel Mare și Sf. Ioan Hrisostom; gr. *νοσοκομια* (Floca, *Drept*, I, p. 532).
- OMODOXIE** – comunitate cu aceeași credință; gr. *ομοδοξος*.
- PANAHIDNIC** – slujba parastasului; sl. *панахида*.
- PAPAS** – preot; gr. *παπας* (*Dicț. neogrec-rom.*, p. 412).
- PARACLIT** – Sfântul Duh; gr. *παρακλητος*.
- PARABOLANI** - corp de sanitari creștini laici, numai bărbați; gr. *παραβολος* (Floca, *Drept*, I, p. 506).
- PARACLITICHI** – carte de rugăciuni; octoih; gr. *παρακλητικος*.
- PARUSIE** – a doua venire a lui Iisus Hristos la sfârșitul veacurilor; gr. *παρουσια* (*Dicț. neogrec-rom.*, p. 423).
- PAULICIAN** – membru al unei secte manicheiste din veacul al IX-lea, care avea o mare venerație pentru apostolul Pavel și căuta să readucă creștinismul la simplitatea primitivă (CADE, p. 917).
- PERIODEVEȚII** – inspectori ai clerului ce proveneau din treapta presbiterilor sau arhieriei și care cercetau eparhiile vacante; sl. (Floca, *Drept*, I, p. 314).
- PETDESEATNIȚA** – cincizecime; sl. *пятьдесятница* (E. Munteanu, *Studii*, p. 11, 128); var. PIATDESEATNIȚA.
- PERIODEUȚ** – episcop misionar.
- PIATDESEATNIȚA** - v. PETDESEATNIȚA.
- PNEVMATOMAHII** – luptători împotriva Duhului Sfânt; gr. *πνευμα + μαχι* (*Dicț. neogrec-rom.*, p. 448).
- POGONAT** – perne pe care îngenunchiau arhieriei; var. IPOGONAT.
- POSTIRG** – tundere în monahism; mănăstirea unde s-a călugărit cineva; sl. *постригъ* – foarfece (A. Scriban, *Dicț.*, p. 1024).
- PREOBRAJENIE** – v. PROBOJENIE.

- PRESVEȘTENIE** – liturghia Darurilor mai dinainte sfințite (Buzatu, *Obs*).
- PRIMICER** – superiorul cântăreților bisericești; lat. *primicerius* (CADE, p. 1003, A. Scriban, *Dicț.*, p. 1050).
- PRISTELCĂ** - veșmânt monahal; sl. *пристелка*.
- PROBOJENIE** – Schimbarea la Față (Buzatu, *Obs*); sl. *пробоженіе*, v. și PREOBRAJENIE.
- PROBOTEAZĂ** – molitva ce se citește pruncului și mamei la șase săptămâni de la naștere (CADE, p. 1008).
- A PROTOCĂRI** – a vesti, a propovădui (*Evangh. slavo-român de la Sibiu*, 1551–1553, Ed. Acad., 1971, p. 173, foto f. 27^r/14; *Noul Test.*, 1648, f. 12^v/28).
- PROTOCĂRIE** – propovedanie (*Evangh. slavo-român de la Sibiu*, 1551–1553 Ed. Acad., 1971, p.199, foto, f. 40^r/6; *Noul Testament*, 1648, f. 16^r/25-26).
- PTOHIE** – azil pentru săraci, înființat de Sf. Ioan Hrisostom, unde era asigurată cazarea și masa din averea bisericii; gr. *πτοχος* - sărăcie (Floca, *Drept*, p. I, p. 532); var. PTOHOTROFIA.
- PTOHOTROFIA** – v. PTOHIE.
- PTOHOTRON** – administrator al unui azil de săraci (Floca, *Drept*, I, p. 532).
- RAHIB** – călugăr, egumen, duhovnic; tc. *rahip*.
- RAHLA** – pupitru cu obloane mobile, pe care se pune Coranul; tc. *rahle*.
- REMETIC** – pustnic.
- RIBAT** – mănăstire; tc. *ribat* (*Redhouse, sub voce*).
- RIPIDĂ** – obiect religios folosit în ceremonialul dezgropării moaștelor sau canonizarea sfinților fără moaște; gr. *ριπιδιω* (Floca, *Drept*, p. II, p. 197–198).
- SAVANON** – acoperământ, halat, lințoliu, pânza cu care își acoperă episcopul odăjdiile înaintea spălării picioarelor; gr. *σαβανομα* (*Dicț. neogrec-rom.*, p. 484).

- SBORNIC** – colecție de scrieri ale părinților bisericii sau de descrieri ale vieților sfinților; sl. *сборник* (CADE, p. 1108).
- SCRISOARE IRENICĂ** – act emis din cancelaria Patriarhilor Ortodocși către alți Întâistătători cu ocazia diferitelor praznice ca semn al unității dogmatice (Floca, *Drept*, II, p. 318).
- SEFIROTIC** – arborele vieții; abstractizare a creației și a planurilor energetice care există în ființa umană și în întreg macrocosmosul; pereche sefirotică.
- SESTIMISIRTĂ** – soră, călugăriță; sl. *сестра*.
- SINCATABAZA** – „Când Dumnezeu nu apare așa cum este El, ci se arată așa, după cum este alcătuit cel ce-l poate vedea, descoperindu-și fața după măsura puterii celor ce-l privesc” (Sf. Ioan); gr. *συνκαταβασις*.
- SINODICON** – în chip sinodal, cu acordul întregului sinod.
- STAUROS** – cruce; gr. *σταυρος* (*Dicț. neogrec-rom.*, p. 504).
- STIHOLOGHIE** – carte de cântece bisericești; gr. *στυχος*.
- STOBOR** – (bis.) a doua zi de sărbătorile mari (Sf. Petru, Sf. Maria, ș.a), când nu se lucrează (A. Scriban, *Dicț.*, p. 1246).
- ȘEIH ŪL ISLAM** – șef religios al Babadagului; tc. (*RA*, 1974, 1–2, p. 229).
- ȘERIAT** – lege canonică musulmană; tc. *șeriat*.
- TACTICON** – lista scaunelor care atârnă de Patriarhie; gr. *τακτικον* (*Dicț. neogrec-rom.*, p.531).
- TAXIARH** – arhanghel, comandant; gr. *ταξιαρχης* (L. Galdi, *Les mots*, p. 259).
- TÂDOXIE** – plata ce se cuvine preotului când umblă cu botezul (Hidiș – Turda); (Petre Coman, „Glosar dialectal”, *AAR*, mem. secț. lit., tom IX, Buc., 1938–1940, p. 137).
- TEANDRIA** – uniunea intimă între Dumnezeu și Om. Modelul desăvârșit teandrii este Iisus Hristos, în care natura dumnezeiască și omenească sunt unite într-o singură persoană; gr. *θεος + ανδρος*.

- TEANTROPIE** – divinitate întrupată în chip de om; gr. *θεος + αντροπος*.
- TEKKE** – așezământ monahal musulman; mănăstire mică a dervișilor; schit; tc. *tekke* (*RA*, 1973, 2, p. 401; *RA*, 1974, 1–2, p. 232).
- TEODUL** – lucrarea preotului de a sluji lui Dumnezeu în obștea creștină prin: activitate profetică (didactică); sfințitoare, conducătoare (*MO*, XXXVII, 1985, 1–2, p. 410).
- TEODULIE** – adorație pentru Dumnezeu; gr. *θεοδουλος*.
- TEOFIL** – iubitor de Dumnezeu; gr. (*MO*, XXXVII, 1985, 1–2, p. 40–41).
- TEOFILIE** – dragoste pentru Dumnezeu; gr. *θεοφιλια*.
- TEOFOR** – purtător de Dumnezeu; preotul devine purtător de Dumnezeu prin taina hirotoniei (*MO*, XXXVII, 1985, 1–2, p. 39 – 40); gr. *θεος + φορας*.
- TEURGIE** – operație magică proprie ermetismului elenistic, în care se presupune că se poate stabili un contact cu divinitatea sau cu forțele demonice printr-o evocare; arta de a face ca Dumnezeu să coboare în suflet, creând o stare extatică.
- TESARACOSTI** – patruzecime, păresimi; gr. *τεσσαρακοστη*.
- TETRADIE** – liturghier scris de mână.
- THEOSIS** – îndumnezeirea omului; gr. *θεος + σεβεια*.
- THUS** – tămâie.
- TREBIȘTE** – altar, sanctuar (*Biblia*, 1688; *Mardarie*, *Lexicon*, nr., 3370; *Ms.* 4389: „... trebiște: altariul cel în patru cornuri care era făcut ca o vatră și pre acela punea arderile cele de tot” – E. Munteanu, *Studii*, p. 30); vsl. *тревѣщѣ* – altar.
- VARTABED** – egumen armean.
- VREFOCOMIA** – casă pentru adăpostirea copiilor nevârstnici sau abandonați, altul decât orfelinatul; gr. *βρεφοκομια* (*Floca*, *Drept*, I, p. 233).

XENODOHIA – casă de oaspeți pentru primirea străinilor, administrată de episcopi sau economi eparhiali; gr. *ξενοδοχειο* (Floca, *Drept*, I, p. 532).

XENODOH – administratorul unei xenodohii; gr. *ξενοδοχος* (Floca, *Drept*, I, p. 532).

ZACONIC – condică mănăstirească în care se treceau rânduielile și legile de bază ale mănăstirii (doc. 1450 ian. 2, Târgoviște, DRH, B. I, doc. 101, p. 176–177, Hrisovul II, 1996, p. 78); rus. *Законник*.

ZADIG – Sf. Paști; armeană (DR, II, 1921–1922, p. 427, supra 2).

ZER – cel din afara familiei sacerdotale, străin de neamul preoțesc (Biblia 1938); ebr. (E. Munteanu, *Studii*, p. 44).

ZODOHUPIGHIE – Izvorul Tămăduirii; gr. *ζωοδοχος + πηγιον* – izvor (*Dicț. neogrec-rom.*, p. 244, 438).

ZVONIȚĂ – perete arcuit cu clopote; sl. *звонница*.

Capitolul II

TERMENI JURIDICI

Colecția Manuscrise este bogată în terminologie juridică, mai ales, de limbă greacă, mult folosită în perioada domniilor fanariote, în încheierea de diverse tranzacții comerciale, în judecarea unor pricini, în recunoașterea unor proprietăți și moșteniri. Mulți dintre acești termeni s-au pierdut, cu vremea primind echivalente românești. De asemenea, am reținut denumirea unor acte oficiale (scrisori diplomatice, hotărâri, diplome ș.a.), cât și a unor instituții cu profil juridic, mai ales turcești, care au funcționat în zona Dobrogei, și care aveau competențe atât asupra populației turco – tătare, cât și românești din acea parte de țară.

- ACHEROS** – nevalabil, fără putere legală (*Acte judiciare din Țara Românească*, IX, 1775–1781, București, 1973, Glosar, p. 1061); gr. α + εγκυρος (*Dicț. neogrec-rom.*, p. 190).
- ACLIRIPER** – lipsit de moștenire; gr. α + κληρπια (*Dicț. neogrec-rom.*, p. 22).
- ACLIROS** – nemoștenit, fără moștenitori (*Acte judiciare din Țara Rom.*, IX, 1775–1781, Buc., 1973, Glosar, p. 1061); gr. ακληρος (*Dicț. neogrec-rom.*, p. 22).
- ADICHIE** – nedreptate (Hagi Ianuș, CXLIV/19, *Acte judiciare din Țara Rom.*, IX, 1775–1781, Buc., 1973, Glosar, p. 1061); gr. αδικια (*Dicț. neogrec-rom.*, p. 11).

- A ADICHISI** – a nedreptăţi; gr. *αδικωησα* (*Dicţ. neogrec-rom.*, p. 12).
- AFILONIC** – în expr. temeieri afilonice – dovezi incontestabile (V. Bogrea, *An. Inst. de Ist. Cluj*, IV (1924–1925), p. 714); gr. *αφιλονικητος* (*Dicţ. neogrec-rom.*, p. 110).
- AFOROHARTIA** – înştiinţare (N. Iorga, *Studii şi documente*, XXV, 1913, p. 17); gr. *αφορωχαρτια*.
- A AFTEXUSI** – a împuternici (*Acte judiciare din Țara Rom.*, IX, 1775–1781, Buc., 1973, Glosar, p. 1061); gr. *εξουσιοδοτω* (*Dicţ. neogrec-rom.* p. 216).
- AHD** – alianţă, angajament, obligaţie, tratat (*Doc. turceşti – Inventar*); tc. *ahd* (Baubec, *Dicţ.*, p. 21).
- AHD – NAME** – pact, convenţie, tratat (*Doc. turceşti – Inventar*); tc. *ahd* ‘angajament’ + *name* ‘scrisoare’ (Baubec, *Dicţ.*, p. 21, 250); var. AHTI NAME.
- AHD-NAME HUMAIUN** – tratat imperial, capitulaţii, tratat de pace între Poartă şi Rusia (*Doc. turceşti – Inventar*); tc. *ahd-name-i-hümayun* (A. Scriban, *Dicţ.*, p. 81); var. AHTINAME, HUMAIUN-NAME.
- AHTINAME** – v. AHD-NAME.
- A ALICOTISI** – a reţine, a opri, a sechestra o marfă; gr. *αλικοτισω* (Ms. 72, f. 194^r, 1812 iulie 23); (*RA*, 1972,1, p. 97).
- ALIOLOGRAFIE** – corespondenţă; gr. *αλληλογραφια* (BPh, VII–VIII, 1940–1941, p. 391).
- A ALIVERDISI** – a face comerţ, a obţine prin tocmeală (*Acte judiciare din Țara Rom.*, IX, 1775–1781, Buc., 1973, Glosar, p. 1061); tc. *alışveriş* (Baubec, *Dicţ.*, p. 69).
- ALTÂN RIK** – nisip auriu, care se presară pe firmele şi documente turceşti după ce erau scrise; tc. *altın* ‘aur’ (Baubec, *Dicţ.*, p. 26).
- AMFISVITISIS** – contestare (*Acte judiciare din Țara Rom.*, IX, 1775–1781, Buc., 1973, Glosar, p. 1061); gr. *αμφισβητις* (*Dicţ. neogrec-rom.*, p. 37).

- AMFIVOLIE** – îndoială, ezitare (*Acte judiciare din Țara Rom.*, IX, 1775–1781, Buc., 1973, Glosar, p. 1061; Cronicări munteni, I, p. 490); gr. *αμφιβολία* (*Dicț. neogrec-rom.*, p. 37).
- ANADEFTER** – matricolă, protocol (L. Șăineanu, *Elemente*, p. 683); tc. *ana* + *defter*.
- ANAMESTIE** – reînchiriere; sl. *мество*.
- APOCLIRON** – dezmoștenit; gr. *αποκλιρος* (L. Galdi, *Les mots*, p. 150).
- APOLAPSIS** – beneficiu, profit (*Acte judiciare din Țara Rom.*, IX, 1775–1781, Buc., 1973, Glosar, p. 1061); gr. *απολαβή* (*Dicț. neogrec-rom.*, p. 79).
- ARHIVECONOMIA** – administrarea generală externă a arhivelor și a arhivaliilor.
- ARHIVOTEHNIA** – tehnica arhivistică, se ocupă de practica arhivistică cu urmărirea procesului de creare a arhivelor, selecționarea, organizarea și folosirea lor.
- ARIZA** – scrisoare către un superior, adresă, raport (*Doc. turco – rom.* – Inventar); tc. *ariza* ‘petiție’ (*Redhouse, sub voce*)
- ARZ** – **ODASÎ** – sala de audiență a sultanului sau a marelui vizir (*Doc. turcești* – Inventar); tc. *arz* + *oda* ‘cameră’ (Baubec, *Dicț.*, p. 30, 257).
- ASAF NAME** – scrisoarea marelui vizir; tc. *asaf* + *name* (L. Șăineanu, *Elem.*, p. 656).
- AZLU** – destituit, fără funcție, boiernaș, mic proprietar, mazilirea domnului; tc. *azl*, *azil* (L. Șăineanu, *Elem.*, p. 656).
- A BATALISI** – a aduna, a popri: „mi s-au batalisit suma de bani la aceștia” – moșnenii care nu vor să-și achite obligațiile, dijma, claca (Hagi Ianuș, CXL/19); probabil bg. *ватана*.
- BEIAT** – acțiune de recunoaștere a prințului, care solicită tronul; tc. *beyat* (Youssof, *Dicț.*, p. 51).
- BILDIRIS** – anunț, avertisment, declarație; tc. *bildiri* (Baubec, *Dicț.*, p. 49).

- BUIURTĂU** – ordin scris; tc. *buyurdu* – trecutul verbului *buyurmak* (*Rev. ist. rom.*, XVI, 1946, fasc. III, p. 268; Baubec, *Dicț.*, p. 58); v. și BUIURDIZMĂ; var. BUIURULDĂU.
- BUIURDIZMĂ.** – ordin al unui pașă sau al marelui vizir; tc. *buyurmak* (Baubec, *Dicț.*, p. 58).
- BUIURULDĂU** – v. BUIURTĂU.
- CAIDE** – regulă; ordonanță, principiu, obiect; tc. *kaide* (*RA*, 1973, 2, p. 398; Baubec, *Dicț.*, p. 160).
- CANTORA** – birou, cancelarie, masă lungă unde negustorul număra banii; stabiliment de comerț; rus. *кантора*.
- CARAL** – v. CARAR.
- CARAR** – decizia judecătorească; tc. *karar* (L. Șăineanu, *Dicț.*, p. 231); var. CARAL.
- CARTULAR** – culegere de acte relative la drepturile unei mănăstiri ori biserici catolice; lat. *chartularium* (A. Scriban, *Dicț.*, p. 235).
- CASA RĂSURILOR** – casa lefurilor (Ion Neculce, fasc. 5, 1925, p. 109).
- A CHINISI** – a acționa în judecată (*Acte judiciare din Țara Rom.*, IX, 1775–1781, Buc., 1973, Glosar, p. 1062); gr. *κινηση* (*Dicț. neogrec-rom.*, p. 296).
- CHINITA** – bunuri mișcătoare (*Acte judiciare din Țara Rom.*, IX, 1775–1781, Buc., 1973, Glosar, p. 1062); gr. *κινητος* (*Dicț. neogrec-rom.*, p. 297).
- CONVERT** – plic, adresă, corespondență, rus. *конверт*.
- COTROBONȚ** – contrabandă (l. Ghica).
- CRISANT** – administrație de plasă în Bucovina și Oltenia în timpul ocupației austriece; germ. *Kreisant*.
- CRISOLOGHIE** – proces, litigiu (*Acte judiciare din Țara Rom.*, IX, 1775–1781, Buc., 1973, Glosar, p. 1062); gr. *κρισολογια*.
- CUXII** – acțiuni de mine de argint, aur, aramă (Cronica Banatului).

DEFENDAR – pârât, care se apără la judecată, acuzat, reclamant; fr. lat. (A. Scriban, *Dicț.*, p. 397); var. DEFENDER, DEFENDOR.

DEFENDER – v. DEFENDAR.

DEFENDOR – v. DEFENDAR.

DERJAVA – ținut; sl. *samoderjavie*, *samoderjeț* (Melchisedec, *Cronica Romanului*, I, p. 163); rus. *держава*.

DIACRISIS – judecată bună, cu discernământ; deosebire, trăsătură distinctivă (*Acte judiciare din Țara Rom.*, IX, 1775–1781 Buc., 1973, Glosar, p. 1062); ngr. *διακριση* (*Dicț. neogrec-rom.*, p. 166).

A DIAFENDEFSI – a se apăra (*Acte judiciare din Țara Rom.*, IX, 1775–1781, Buc., 1973, Glosar, p. 1062); gr. *διαφεντευμα* (*Dicț. neogrec-rom.*, p. 171); var. DIAFENDEPSI.

A DIAFENDEPSI – v. A DIAFENDEFSI.

A DIASTASILI – a produce dezbinare, neînțelegere, discordie. (*Acte judiciare din Țara Rom.*, IX, 1775–1781, Buc., 1973, Glosar, p. 1062); gr. *διασταση* (*Dicț. neogrec-rom.*, p. 171).

DIATAIA – poruncă (*Acte judiciare din Țara Rom.*, IX, 1775–1781; Buc., 1973, Glosar, p. 1061); gr. *διατασσο* (*Dicț. neogrec-rom.*, p. 172).

DIAZIGHION – despărțire, divorț (*Acte judiciare din Țara Rom.*, IX, 1775–1781; Buc., 1973, Glosar, p. 1061); gr. *διαζυγιον* (S. Cotelulis, *Dicț.*, p. 177).

DOBÂTOC – avere, avut; vsl. *добыток* (L. Djamo-Diaconița, *Limba doc.*, p. 328).

DOBROSURI – interogatoriu; rus. *допрос*

DOCLAD – document, raport; rus. *доклад* (A. Scriban, *Dicț.*, p. 438).

DOST NAME – scrisoare amicală (*Doc. turcești*, nr. 691–1823); tc. *dost* + *name* (Baubec, *Dicț.*, p. 99, 250).

DVORNICIA OBȘTIRILOR – instituție întemeiată la 1775 de Alexandru Ipsilanti, numind-o Epitropia obștească, spre a

îndruma gospodăria internă a Principatului: meșteșuguri, aprovizionarea cu apă, întreținerea străzilor, asistență materială a săracilor și orfanilor; a fost reorganizată de Pavel Kiseleff.; var. EPITROPIA OBȘTIRILOR.

ELENCUS – listă de documente (*Doc. transv. XII/2*); magh. *elenkus*.

A EMBERECLISI – a anexa; gr. *περικλειω* (*Dicț. neogrec-rom.*, p. 432); var. A ÎMBERECLISI.

EMIR NAME – poruncă, scrisoare vizirală (*Doc. turco-rom.*, – Inventar); tc. *emir + name* (Baubec, *Dicț.*, p. 111, 250).

EMLAK – moșii, proprietăți particulare, bunuri, domenii (*Doc. turco-rom.*, – Inventar); tc. *emlak*.

EMR – ordin, poruncă (*Doc. turcești – Inventar*); tc. *emir* (Baubec, *Dicț.*, p. 111).

ENDICONERCOM – jurământ făcut în instanță (*Acte judiciare din Țara Rom.*, IX, 1775–1781, Buc., 1973, Glosar, p. 1063); gr. *ενδικος*.

A ENHIRISI – a înmâna un document, o poruncă (*Doc. ist.*, MDCLIII/214); gr. *ενχειριζω* (*Dicț. neogrec-rom.*, p. 190); var. A ÎNHIRISI.

ENOHIN – vinovăție, vină, culpabilitate (N. Iorga, *Studii și doc.*, XXV, 1913, p. 44); gr. *ενοχι* (*Dicț. neogrec-rom.*, p. 209).

EPITROPIA OBȘTIRILOR – v. DVORNICIA OBȘTIRILOR.

EREVNĂ – cercetare, investigație, percheziție, anchetă (*Acte judiciare din Țara Rom.*, IX, 1775–1781, Buc., 1973, Glosar, p. 1063); gr. *ερεννα* (*Dicț. neogrec-rom.*, p. 229).

EVAMIR – condică de ordonanțe (*Doc. turcești – Inventar*); tc. *evamir*

EVRAC – act, document, hârtie (*Doc. turcești – Inventar*); tc. *evrak*.

EXOTERĂ – secție din cadrul companiei grecești ce se ocupa cu problemele externe; gr. *εξωτερικος* (*Dicț.*, *neogrec-rom.*, p. 217).

A FALIRISI – a da faliment (Primii noștri dramaturgi); gr. *φαλλιρω* (S. Cotelulis, *Dicț.*, p. 195).

- FEC** – eliberare, absolvire de obligații, de datorie (*Doc. turco-rom.* – Inventar); tc. *fek* (*Redhouse, sub voce*)
- FERIAD NAME** – scrisoare de alarmă și de chemare într-ajutor (*Doc. turcești – Inventar*); tc. *feryat* ‘strigăt’ + *name* (*Baubec, Dicț., p. 122, 250*).
- FETES** – dovadă de liberă circulație (*Doc. transv. XII/2*); germ. *Fehde*.
- FETH NAME** – scrisoare prin care i se anunță sultanului cucerirea unei cetăți (*Doc. turcești – Inventar*); tc. *fetih* ‘biruință’ + *name* (*Baubec, Dicț., p. 122, 250*).
- FIGODICHIA** – neprezentare la judecată, contumacie; ngr. *φργοδικία* (*L. Galdi, Les mots, p. 189*).
- FIROSIRE** – furt, furătură (*Acte judiciare din Țara Rom., IX, 1775–1781, Glosar, p. 1063*); gr. *αφιρωμα* (*Dicț. neogrec-rom., p. 109*); aici sens figurat.
- FIȘCUȘ** – vistierie (*Doc. ist. CCXXII/136*); magh. *fiskus*.
- A FUNI** – a hotărâni o moșie: „...să funim ocina den Băicoi...noi am mersu de am funit și am ales moșia ot Băicoi...” (*Ms 440, doc. din 13 febr. 7163, f. 14*); derivat de la FUNIE.
- GEVABNAME** – scrisoare de răspuns; tc. *cevap* ‘răspuns’ + *name* (*Doc. ist. – Inventar*); (*Baubec, Dicț., p. 61, 250*).
- GEVAIZ** – act dat demnitarilor Porții cu ocazia acordării tronului Moldovei (*Ion Neculce, fasc. 5, 1925, p. 113*); germ. *Ausgeweis*.
- GHEVMĂ** – ziua destituirii Domnului, când se proceda la desfacerea socotelilor dintre Vistierie și caimacamii noului domn, desfacere numită „câștiul ghevnei”. (*T. Löbel, „Originea orientală a unor cuvinte românești”, AAR, s. II, mem. secț. lit, tom XXX, 1907–1908, București, 1908, p. 245*) probabil < tc. *yevm* ‘zi’
- GLEIT** – salvconduct, carte de trecere sigură (*N. Iorga, Ist. Rom., I, p. 98*); germ. *Geleit*.
- GNISIOS** – legitim (*Acte judiciare din Țara Rom., IX, 1775–1781, Glosar, p. 1063*); gr. *γνησιος* (*Dicț. neogrec-rom., p. 146*).

- GNOMIE** – socotință, părere, dispoziție (*Acte judiciare din Țara Rom.*, IX, 1775–1781, Glosar, p. 1063); gr. *γνομικός* (*Dicț. neogrec-rom.*, p. 147).
- GREMIU** – societate, corporație; lat. *gremium*.
- GUBERT** – plic (Banat); fr. *couvert* (*Dialectologica*, Buc., 1989, p. 142).
- HALAKA** – lege obligatorie pentru evrei; ebr.
- HARBOVOAIE** – hârtie harbovoaie = hârtie timbrată (N. Iorga, *Stud. și doc.*, V, p. 545); rus. *зербовая*.
- HAS** – domeniu funciar al sultanului, taxă, dajdie în bani; tc. *has* (L. Șăineanu, *Elem.*, p. 697; *RA*, 1980, 1, p. 123); var. HASĂ.
- HASĂ** – v. HAS.
- HAVALE** – misiune, delegație specială (Ms. 98/1819); tc. *havale* (Baubec, *Dicț.*, p. 151).
- HILĂ** – fraudă, furt; gr. *χίλε* (*RA*, 1973, 2, p. 403).
- HORARHIA** – stăpânirea unei țări; gr. *χωραρχεία* (S. Cotolulis, *Dicț.*, p. 502).
- HRĂPĂRIE** – jaf; rus. *Грабёж*.
- HUDUD NAME** – act de hotărnicie (Doc. turcești – Inventar); tc. *hudut* ‘graniță’ + *name* (Baubec, *Dicț.*, p. 157, 250).
- HUDUDION** – limită, bornă, frontieră (Sama visteriei Moldovei din 1763, Ion Neculce, fasc. 5, 1925, p. 110); tc. *hudut* (Baubec, *Dicț.*, p. 157).
- HUMAIUN NAME** – cronică sau scrisoare imperială; diplomă (Doc. turcești – Inventar); tc. v. și AHDNAME HUMAIUN.
- ICONOMIA** – îngăduință, aplicarea cu toleranță a dispozițiilor legale (*Acte judiciare din Țara Rom.*, IX, 1775–1781, Buc., 1973, Glosar, p. 1063); gr. *εικονομία* (*Dicț. neogrec-rom.*, p. 193).
- IMARET** – instituție de caritate în curtea unei geamii, întreținută din fondurile acesteia; azil pentru săraci, ospătărie; tc. *imaret* (*RA*, 1989, 1, p. 86).
- IMZA** – semnătură, iscălitură (*RA*, 1989, 1, p. 86); tc. *imza*.

- A INDOSA** – a-și pune iscălitura pe dosul unui bilet sau poliță (*DAR*, p. 144); derivat de la DOS.
- IURANDĂ** – funcția celor însărcinați să vegheze asupra intereselor corporației; derivat din IURA – dreptate (I. Ghica); lat. *ius*.
- A ÎMBERECLISI** – v. A EMBERECLISI.
- A ÎMPĂRĂCHEA** – a învrăjbi, a dezbinda (*Cronicari munteni*, I, p. 561, 566).
- A ÎNHIRISI** – v. A ENHIRISI.
- JUISANTĂ** – liberă folosință sau posesiune a unui lucru (I. Ghica); fr.
- LANDUM** – act de învoială (*Cronica Banatului*); lat. *landum*.
- LETERĂ** – scrisoare cambială, poliță; lat. *littera*.
- MADELIU** – împrecinat (*Acte judiciare din Țara Rom.*, IX, 1775–1781, Buc., 1973, Glosar, p. 1062); tc. *madde* ‘materie’; ‘articol’; ‘subiect, chestiune’.
- MAHKEME** – tribunal de primă instanță în administrația turcească (*RA*, 1989, 1, p. 91); tc. *mahkeme* (Baubec, *Dicț.*, p. 227).
- MALIKENE** – posesiune, stăpânire, arendare (*RA*, 1989, 1, p. 90); tc. *malik* ‘posesor’ (Baubec, *Dicț.*, p. 229).
- MASTAPA** – v. MAZBATA.
- MAZBATA** – proces verbal (*RA*, 1989, 1, p. 90); tc. *mazbâta*; var. MASTAPA.
- MAZLIC** – dispoziție de excepție: ”Epitropia casei apelor prin anaforaua cu nr. 20 înfățișându-ne trebuința de a se face un osebit mazlic în care să se fie lambabile de rădicat apa spre a i se da repeciunea spre cișmeaoa de la Beilic (doc. 1847 mart. 20, Iași – Ioan Neculce, I, 1921, fasc. I, p. 129); tc. *mazul* (*Redhouse, sub voce*).
- A MĂCIGLISI** – a măslui, a înșela folosind scrisul (Ms. 116–1826 mai 23, f. 76^r: ”pe carea fiind smintită de minte bețivă și cu patima epilepsiei, au mâglist-o pârâțul stolnic”); rus. *масло*.

- MEDJLIS** – consiliu care-l ajuta pe mutasarif; şedinţă; tc. *meclis* (RA, 1974, I -2, p. 230).
- MEGIEŞIRE** – ieşire din rumânie prin răscumpărare (Lecca, *Dicţ.*, p. 327); derivat din MEGIEŞ.
- MEHCHEME** – tribunal de primă instanţă (Doc. turco – rom – Inventar); tc. *mahkeme* (Baubec, *Dicţ.*, p. 227).
- MENŞUR** – diplomă (RA, 1989, I, p. 90); tc. *menşur*.
- MESERERE** – îndurare, milă; dregătorie, oficiu, slujbă; lat. *miserere* (A. Scriban, *Dicţ.*, p. 800).
- METEHMION** – frontieră; gr. *μετεμιον* (L. Galdi, *Les mots*, p. 210).
- METETHISIS** – punere în libertate, tănuire (Ms. 142, 1817 aug. 15, p. 127^r); gr. *μεταθεση* (*Dicţ. neogrec-rom.*, p. 345)
- MILDUITURĂ** – plângere (LR, XXXI, 1982, I, p. 25); germ. *Mild*.
- MIRASIE** – împărţeala moştenirii (*Acte judiciare din Ţara Rom.*, IX, 1775–1781, Buc., 1973, Glosar, p. 1063); gr. *µαρασµα* (*Dicţ. neogrec-rom.*, p. 352), şi tc. *miras* ‘moştenire’.
- MRASIA** – licitaţie (*Acte judiciare din Ţara Rom.*, IX, 1775–1781, Buc 1973, Glosar, p. 1063); gr. *δημοπρασια* (*Dicţ. neogrec-rom.*, p. 162).
- MUAHEDE** – pact, armistiţiu (*Doc. Turco-rom.* – Inventar); tc. *muahede* (Baubec, *Dicţ.*, p. 240).
- MUBASA** – investigare, explorare (Doc. turceşti - Inventar); tc. *mubasara* ‘încercare de a vedea’ (*Redhouse, sub voce*).
- MUBAŞERET** – executarea unei hotărâri (Doc. turceşti – Inventar); tc. *mübaşeret*.
- MUCABELE** – cancelarie însărcinată cu supravegherea finanţelor afectate trupelor (L. Şăineanu, *Elem.*, p. 211); tc. *mukabele* (Baubec, *Dicţ.*, p. 242).
- MUSANDEA** – preferinţă, favor, autorizaţie, concesiune; arab., tc. *müsaade* (L. Şăineanu, *Elem.*, p. 212); var. MUSADEA.
- MUSADEA** – v. MUSANDEA.

- MUSAVEREN** – sfatul autorităților turcești (*Doc. turco-rom.* – Inventar); tc. *müşavere*.
- MUTASARIF** – posesor, proprietar (*Doc. turco-rom.*, – Inventar); tc. *mutasarrif* (Baubec, *Dicț.*, p. 244).
- NEZARET** – ținut, administrație, direcție, minister; tc. *nezaret* (Baubec, *Dicț.*, p. 254).
- ODOBRENIE** – act de alegere a unui privighetor de ocol; proces-verbal (Ion Neculce, fasc. 5, 1925, p. 112); rus. *одобрение*.
- ORIZMO** – hotărâre, poruncă, mandat (Ioan Bogdan, Documentele privitoare la relațiile Țării Rom. cu Brașovul, în *Scrieri alese*, ed. G. Mihăilă, Buc., EARSR, 1968, p. 223); gr. *ορίζμο* (*Dicț.*, neogrec-rom., p. 399).
- PALADIU** – garanție (I. Ghica); lat. *palladium*.
- PANTOTĂ** – pașaport permanent (*Acte judiciare din Țara Rom.*, IX, 1775–1781, Buc., 1973, Glosar, p. 1064); gr. *παντοτε* (*Dicț. neogrec-rom.*, p. 412).
- PARAGRAFIE** – scrisoare falsă, prescripție, ordonanță (*Acte judiciare din Țara Rom.*, IX, 1775–1781, Buc., 1973, Glosar, p. 1064); gr. *παράγραφω* (*Dicț. neogrec-rom.*, p. 414).
- A PARCHETUI** – a împărți pământul în parcele; derivat din parchet + suf. -ui.
- PARECI** – (în doc. grecești) țăran neliber; rumân; gr. *παρετσι*.
- PARERĂ** – act care conține o sentință juridică; gr. *παρερα* (*RA*, 1973, 2, p. 399).
- PERERUBȚII** – delegați judiciari cu misiunea de a curma certurile; personal executiv al vornicului de ținut care mâna oamenii satelor la munca cetății (T. Bălan, *Vornicia în Moldova în Codrul Cosminului*, VII, 1931–1932, p. 152; Melchisedec, *Cronica Romanului*, I, 1874, p. 123; Ion Bogdan în *Cercetări istorice*, XIII – XVI, 1937–1940, 1–2, p. 158); sl. *перерубци*.
- PERIMERIE** – termen, soroc (*Acte judiciare din Țara Rom.*, 1775–1781, Buc., 1973, Glosar, p. 1064); gr. *περιμενω* (*Dicț. neogrec-rom.*, p. 432).

A PERIORISI – v. A PERIOSI.

A PERIOSI – a restrânge, a limita, a mărgini, a constrânge, a închide, a izola: "...Politia Bucureștilor din vechime a fost periosită cu semne a nu se întindă cu lungime" (Ms. 91, 1891 mart. 1 f. 189^r); gr. *περιοριζι*; var. A PERIORISI.

PRACTICAUA – sentință (*Acte judiciare din Țara Rom.*, IX, 1775–1781, Buc., 1973, Glosar, p. 1064); gr. *πρακτικός* (*Dicț. neogrec-rom.*, p. 457).

PRADA – clauza care se însera într-un act de învoială intervenit pentru curmarea unor neînțelegeri ce existau între părți sau într-o carte de judecată și consta în darea unor valori patrimoniale către domnie de cel ce nu-și respecta angajamentul sau relua judecata (Stud. și mat. de istorie medie, VII, 1974, p. 248).

PRAEDIUM – proprietate, moșie, țarină, domeniu (Doc. ist. CCIX/178); lat. *praedium*.

A PRAVLEPSI – a îndrepta, a corija; gr. (BAR, ms. 5967, p. 278, copie după Istoria lui Erotocrit din 6 apr. 1827; v. Ilie Corfus, Însemnări de demult, Iași, Junimea, 1975, p. 108).

PREPUSĂLNIC – bănuît, presupus; derivat din PRESUPUNE.

PRESLUȘANIE – nesupunere; rus. *пред + слушание* (Dosoftei, Parimii).

PRICĂ – v. PRICHIE.

PRICHIE – zestre (doc. 1480 ian 18; L. Djamo-Diaconița, Limba doc., p. 353); gr. *προικα* (*Dicț. neogrec-rom.*, p. 462); var. PRICĂ.

PROCATAREISIS – opoziție (*Acte judiciare din Țara Rom.*, IX, 1775–1781, Buc., 1973, Glosar, 1064); gr. *προκαταριζω* (*Dicț. neogrec-rom.*, p. 462).

PROCONISM – înzestrare (*Acte judiciare din Țara Rom.*, IX, 1775–1781, Buc., 1973, Glosar, 1064); gr. *προικίζω* (*Dicț. neogrec-rom.*, p. 462).

A PROTOCOLISI – a înregistra (Ms. 98, *Condica lui Al. Suțu*, 1822, p. 456: „...foarte cu luare aminte să asculte la

- protocălit și la scris”); gr. *πρωτοκολλω* (*Dicț. neogrec-rom.*, p. 472).
- RAGONE** – poliță (I. Ghica); it.
- RAHOVALI** – contrabandiști sârbi și turci (de cereale) care porneau din centrul comercial Rahova (Bulgaria); tc. *Rahovalı* ‘cei din Rahova’.
- RAVAIȘ** – vad foarte bun pentru vânzarea mărfurilor (Ms. 75/1813); tc. *ravais*.
- RECES** – retragerea a unei pricini; lat. *recedo*.
- RIZICON** – risc (Ms. 98, 1819 ian. 1): „...Ponturi de vânzarea vămilor. Cumpărătorul sa-și ia bine și întregi măsurile sale, ea ce rizicon pericolon să va întâmpla să nu găsească nici un cuvânt spre a pretenderisi la urmă vreo scădere; gr. *ρίζικος* (*Dicț. neogrec-rom.*, p. 473).
- RUHSAT NAME** – act de permisiune (Doc. turco – rom. - Inventar); tc. *ruhsatname* (Baubec, *Dicț.*, p. 281).
- SABEPTAHRIS** – proces-verbal cu care se trimiteau la Poartă dările pentru descărcarea birului (Gh. Ghibănescu, Sămile visteriei Moldovei pe anul 1764, lunile iulie și august, Iași, 1931, p. 10); tc. *sebep* ‘cauză’ + *tahrir* ‘înscris’.
- SFRAGHIS** – sigiliu; gr. *σφραγίς* (*Dicț. neogrec-rom.*, p. 528).
- SILF** – învoială, compromis (*RA*, 1970, an XLVII, vol. XXXII, p. 254).
- A SIMVIVASI** – a fi de acord, a concilia; gr. *συμβιβάζι* (L. Galdi, *Les mots*, p. 252); v. și **SINVIVASMOS**.
- SINASTROFIE** – societate, anturaj (*DAR*, p. 409); gr. *συναστροφη* (*Dicț. neogrec-rom.*, p. 520).
- SINDIE** – delegație, reprezentație (*Acte judiciare din Țara Rom.*, IX, 1775–1781, Buc., 1973, *Glosar*, p. 1065); gr. *συνδεωι* (*Dicț. neogrec-rom.*, p. 520).
- A SIMFONISI** – a se învoi, a se potrivi (*Acte judiciare din Țara Rom.*, IX, 1775–1781, Buc., *Glosar*, p. 1065); gr. *συμφωνο* (*Dicț. neogrec-rom.*, p. 519).
- SIGHILINODI** – sigilat; lat. *sigillare*.

SIN̄VIVASMOS – împăcare, conciliere (*Acte judiciare din Țara Rom.*, IX, 1775–1781, Buc., 1973, Glosar, p. 1065); gr. *συμβιβασμος* (*Dicț. neogrec-rom.*, p. 516); v. și A SIMVIVASI.

SISTOLIE – restricție; gr. *συστολή* (L. Galdi, *Les mots*, p. 255).

STAROSTIE – conducerea unei bresle; pol. *starosta*.

STEPSI – ungere, încoronare, cununie; gr. *στέψη* (*Dicț. neogrec-rom.*, p. 507).

SUDSTVO – județ. rus. *судство*.

SVIDENIE – mărturie; rus. *свидение*.

ŞAHADET NAME – carte de mărturie (*Doc. turco-rom.* – Inventar); tc. *şahadetname* ‘dovadă; certificat’ (*Redhouse, sub voce*).

ŞATNAME – contract, cauțiune (*Doc. turco-rom.* – Inventar); tc. *saht + name* (Baubec, *Dicț.*, p. 250).

ŞEHBENDERHANE – consulat (*Doc. turco-rom.* – Inventar.); tc. *şahbender + hane*.

TABULARIUM – arhivele statului care se păstrau în templul Libertății (*Doc. trans. XII/2*); lat. *tabularium*.

TAFGIHAT – solie, misiune; tc. *tevcihat* ‘numire într-o funcție’ (L. Şăineanu, *Elem.*, p. 239).

TAHRIRAT – scrisori, corespondență (*Doc. turco-rom.* – Inventar); tc. *tahrir* (Baubec, *Dicț.*, p. 315).

TAHSIN – semn de aprobare; arab. *tahsin* (L. Şăineanu, *Elem.*, p. 239); var. TEHSIN.

TAHTASSI – capitală (Vocabular la Sama Visteriei Moldovei, iul.-aug., 1764, în Ion Neculce, fasc. 9 I, 1931, p. 59); tc. *taht* ‘tron’ (Baubec, *Dicț.*, p. 315).

TAKVIM – calendar, anuar judiciar; tc. *takvim* (Baubec, *Dicț.*, p. 317).

TALÂM – ceremonie; deprindere, formalitate, temenea, plecăciune după moda orientală; tc. *talim* ‘instrucție; învățământ; ordin; regulă’ (L. Şăineanu, *Elem.*, p. 240; A.

Scriban, *Dicț.*, p. 1296; L. Șăineanu, *Infl. orient.*, II, p. 346); var. TALIM.

TALIM – v. TALÂM.

TAPIU – venerație, omagiu, act de posesiune asupra pământului (Colecția Tapiuri – Inventar); tc. *tapu*; var. TAPU.

TAPU – v. TAPIU.

TATARICĂ – afacere (*RA*, 1973, 2, p. 401); gr. *ταταρικι*.

TEBRİK NAME – scrisoare de felicitare (*Doc. turco-rom.* – Inventar); tc. *tebrik* (Greco, *Dicț.*, p. 124).

TEHSIN – v. TAHSIN.

TENUTUM – posesiune, moșie, autoritate, ținut; lat. *teneo, ere* (*RA*, 1980, 1, p. 112).

TIDJARET – tribunal comercial; tc. *ticaret* (*RA*, 1974, 1–2, p. 230).

TOLDAȘ – codicil, anexă; magh. *toldas* (Bul. lingv., II, 1934, p. 54).

TRIMERIE – împărțirea moștenirii în trei părți; gr. *τριμοιρια* (*Acte judiciare din Țara Rom.*, IX, 1775–1781, Buc., 1973, Glosar, p. 1064; L. Galdi, *Les mots*, p. 263); var. TRIMIRIE.

TRIMIRIE – v. TRIMERIE.

ȚECĂ – monetărie (Vocabular la Sama Visteriei Moldovei, iul.-aug., 1764, în Ion Neculce, fasc. 9 I, 1931, p. 59); rus. *чеха*

A VASGHESTISI – a se lăsa, a abandona, a ceda, a renunța provizoriu la un venit (*Acte judiciare din Țara Rom.*, IX, 1775–1781, Buc., 1973, Glosar, p. 1064); ngr. *βασγεστισα*; var. VAZGHISTISI.

VASIET NAME – testament (*Doc. turco-rom.* – Inventar); tc. *vasiyetname* (Baubec, *Dicț.*, p. 322).

A VAZGHISTISI – v. A VASGHESTISI.

VESICA – document diplomatic (*Doc. turco-rom.* – Inventar); tc. *vesika* (Baubec, *Dicț.*, p. 355).

VEXELĂ – poliță; germ. *Wechsel*.

- VILAYET** – unitate administrativă formată din mai multe sandjakuri sau livale (*RA*, 1974, 1–2, p. 230); tc. *vilâyet* (Baubec, *Dict.*, p. 355).
- VURTAŞ** – devălmaş (*Acte judiciare din Ţara Rom.*, IX, 1775–1781, Buc., 1973, Glosar, p. 1064); ucr. *xypm*.
- ZARALI** – pagubă; gr. *ζαραλι* (*RA*, 1989, 1, p. 85) şi tc. *zararli*.
- ZAVET** – stăpânire; rus. *завем*; v. şi ZAVETLÂC.
- ZAVETLÂC** – moştenire (Vocabular la Sama Visteriei Moldovei, iul.- aug., 1764, în Ion Neculce, fasc. 9 I, 1931, p. 59); rus. *завем* ‘testament’ + sufixul tc. *-lık*.
- ZIAMET** – domeniu dat ca feud, în valoare de 20.000 akçe; 1 akçe – a cincea parte dintr-o centimă (Doc. turceşti – Inventar); tc. *ziyamet*.

Capitolul III

TAXE ȘI IMPOZITE

Comerțul cu țările de la sud de Dunăre, preponderent în perioada analizată de noi, evidențiază multitudinea și diversitatea tipurilor de taxe impuse unor mărfuri de import, a unor impozite pentru diferite forme de proprietate sau servicii prestate.

Rețin, în mod deosebit, dările – obligații ale oamenilor de rând către domn, proprietarii de moșii, instituții ale statului, Poarta Otomană, din care se pot trage concluzii interesante asupra sistemului financiar din Țările Române.

ACTARMA – dare pentru transportul de mărfuri sau de persoane de la un vas la altul (*Doc. turco-rom. – Inventar*); tc. *aktarmak* ‘a transborda’ (Baubec, *Dicț.*, p. 23).

ADĂUȘAG - bir plătit în afara dărilor obișnuite; lat. *adaugere* + suf. *-șag*.

AFIEROMĂ – danie; ca verb: a consacra, a dedica (în domeniul religios); zapis de afieromă (*Arhivele Olteniei*, XIV(1935), 79 – 82, p. 357); gr. *αφιερωμα*.

AGIO – ridicarea cursului biletelor de bancă sau a hârtiilor de valoare peste costul lor nominal (I. Ghica); it. *aggio*.

ALĂM - v. ALIM.

ALÂM – v. ALIM.

ALIM – dare (arendă, chirie), plătită de tătari domnului pentru păscutul vitelor pe o porțiune de pământ de la marginea

Moldovei; mai târziu: arenda plătită de orice străin pentru păşunat în zona respectivă; la 1769 – 2 lei la 100 oi, 6 bani la 1 cal, iapă, vacă; la 1802 – 2 parale de cal, 1 para de bou, 2 bani de oaie (Gh. Ghibănescu, Sămile visteriei Moldovei pe anul 1764, iul. – aug., Iaşi, 1931, p. 18); tc.- *tăt. alym*; var. ALĂM, ALĂM.

AMEDIE – taxă de import; taxă de vamă (Ms. 109/1823); tc. *amediye* (Youssouf, *Dicţ.*, p. 16).

A **APANDISI** – a acoperi cheltuielile, a achita; gr. *απαντω* (L. Galdi, *Les mots*, p. 149).

ANDIBRICON – amanet pe zestre (doc. 18 mai 1815, Arhivele Olteniei, III, 1924, 12, p. 150); var. ANDIPRICON.

ANDICRISIS – v. ANDIHRISIS.

ANDIHRISIS – dreptul creditorului zălogaş de a închiria zălogul sau a vinde zapisul; contrafolosinţă, contract pentru garantarea unei datorii, dându-se în păstrarea şi folosinţa creditorului bunuri ale datornicului (*Acte judiciare din Ţara Rom.*, IX, 1775–1781, Buc., 1973, Glosar, p. 1061); gr. *αντιχρισις*; var. ANDICRISIS.

ANDIPRICON – v. ANDIBRICON.

APALT – v. OPALT.

ARABON – amanet (*Acte judiciare din Ţara Rom.*, IX, 1775–1781, Buc., 1973, Glosar, p. 1061); gr. *αραβον*; var. ARĂVON.

ARĂVON – v. ARABON.

ARMINŢIE – taxă progresivă de intrare în oraş ce se încasa pe animale, vehicule cu tracţiune animală şi pe produsele agricole încărcate în vehicule, destinate pieţii. Această taxă îşi are originea în zeciuiala din produsele agricole destinate armatei (Banat) germ. *Armeezehnte* (*Dialectologica*, 1989, p. 137).

ARNARES – venit, parte cuvenită contestată; gr. *αναρεση* (*Dicţ. neogrec-rom.*, p. 41).

- ARPALÂC** – venit suplimentar pe lângă leafă, bani pentru orz; pensie (Cronicari munteni, I, p. 262); tc. *arpalik* ‘orzărie’ (A. Scriban, *Dicț.*, p. 124).
- ASIDOSIA** – scutire de impozit; gr. *ασυδοσια* (L. Galdi, *Les mots*, p. 154–155); var. ASIDOT.
- ASIDOT** – v. ASIDOSIA.
- AȘAR** – dijmă, zeciuală, impozit religios pentru produse (Doc. turcești – Inventar); tc. *așar*; var. UȘUR.
- ATELIS** – incomplet, scutit de impozite (*Acte judiciare din Țara Rom.*, IX, 1775–1781, Buc., 1973, Glosar, p. 1061); gr. *ατελής* (*Dicț. neogrec-rom.*, p. 101).
- AVAET** – dare feudală care se plătea la ocuparea unei dregătorii (desființat de Reg. Organic), pentru trecerea unui pod sau pentru diferite drepturi și avantaje; taxă pe venit (Ms.2233, doc. 5 iun. 1825); tc. *havaet*. var. HAVAET.
- AVARIZ** – impozit direct care a existat în cele mai multe provincii otomane; de 500 aspri; contribuție extraordinară; monedă de 6 guruși; la 1822 un avariz valora 6 piaștri (Doc. turco-rom., – Inventar); tc. *avariz*.
- BADECHIN** – totalitatea obligațiilor față de proprietar (*Acte judiciare din Țara Rom.*, IX, 1775–1781, Buc., 1973, Glosar, p. 1061); gr. *παντο + δικαιωνω* – tot ce e drept (*Dicț. neogrec-rom.*, p. 176, 411).
- BADEMI SURSAT** – darea de sursat, birul sursatului : obligația locuitorilor din satele prin care trecea oastea atunci când pleca în campanie de a asigura proviziile necesare acesteia și de a le vinde la prețul pieții (Hrisovul, VI–VII, 2001, p. 247). tc. *badem-i-sursat*.
- BATALICA** – adeverință, chitanță (*Acte judiciare din Țara Rom.*, IX, 1775–1781, Buc., 1973, Glosar, p. 1061).
- BATARAMA** – act, chitanță (Primii noștri dramaturgi); tc. *batallama*, (E. Suciș, *Dicționarul cuvintelor românești de origine turcă*, București, 2010. În continuare citat E. Suciș, *Dicționarul*).

- BATRAMLIK** – peşceş dat de domnii români porţii (Doc. turcorom. – Inventar); cf. tc. *bariamlâc* ‘darea de bayram’
- BIDAT** – dare pentru porci; tc. *bid’at*, *bitaat* ‘impozit nou’ (E. Suciu, *Dicţionarul*).
- BOU DE IARNA/DE VARĂ** – (Moldova) – dare cuvenită domniei de pe boi.
- BUHASEBEA** – socoteală anumită (Cronicari munteni, I, p. 531); tc. *muhasebe* ‘socoteală, calcul’ (Baubec, *Dicţ.*, p. 242).
- CADA** – dare abuzivă; în vremuri mai vechi, rachiul şi spirtul ce se aducea la Botoşani, era măsurat cu măsurile vămii de către un funcţionar, fără a se plăti o taxă specială. Ioniţă Sturdza a hotărât ca pentru acest serviciu să se plătească o taxă specială, venitul fiind destinat domniei. Fiind abuziv, a fost desfiinţat (Cercetări istorice, Iaşi, X–XIII, 1934–1936, 2, p. 143); tc. -tăt. *kade*.
- CANONICON** – cotizaţie anuală plătită de comunităţi (*Acte judiciare din Ţara Rom.*, IX, 1775- 1781, Buc., 1973, Glosar, p. 1062); gr. *κανονικός* (*Dicţ. neogrec-rom.*, p. 278).
- CAPAR** – arvună (Cronicari munteni, I, p. 532).
- CAR DE BRANIŞTE** – obligaţia locuitorilor din Moldova (sec. XVI–XVII) de a da care de branişte pentru transportul fânului din braniştea domnie la grajdurile din curtea domnească.
- CAR DE LEMNE** – obligaţia clăcaşilor faţă de stăpânii de moşie de a-i aproviziona cu lemne pentru iarnă.
- CAR DE OASTE** – obligaţia locuitorilor din Ţara Românească şi Moldova de a da care pentru transporturile efectuate în beneficiul oştirii turceşti în timpul campaniilor lor din sec. al XVII – XVIII-lea.
- CATĂRTAI** – baloturi pe catări de 70 ocale; tc. *katr* + *tay* ‘balot’ (Catastihul vămilei Moldovei, 1765, în Ion Neculce, I, 1922, fasc.2, p. 200; E. Suciu, LR, XLIII, 1994, 1–2, p. 19) var. CATERTAI.
- CATAVAVIS** – reducere pentru zilele de clacă; gr. *καταβασις* (L. Galdi, *Les mots*, p. 161).

CATERTAI – v. CATĂRTAI.

CĂBLĂRIT – dijmă luată de la recolta de cereale și poame (DAR, P. 38); derivat din CÂBLĂ.

CĂȘĂRIT – dare prelevată din produsele lactate (caș, cașcaval, brânză).

CÂRCIUMĂRIT – dare asupra cârciumilor, introdusă în Moldova de Mihai Racoviță (1716–1726), desființată, pentru scurt timp, de Grigore II Ghica (1726–1733), după care este reactivată; se plătea 5 lei de cârciumă.

CÂȘTIU – rată, termen de plată pentru arenda unei moșii sau pentru chiria unei case; tc. *kıst* ‘parte scadentă dintr-o datorie’ (L. Șăineanu, *Elem.*, p. 670).

CEARAC – dare în vechime, pentru lumină; pers. *čyrâg* ‘lumină’ (L. Șăineanu, *Elem.*, p. 671); tc. *çırağ* ‘candelă; opaiț’.

CHERDAS – câștig, folos, profit, avantaj, beneficiu (DAR, p. 48).

CHESATLÂC – faliment; „din care pricină s-au și întreit datoria lui și către aceasta din cel de obște chesatlâc și cu totul rămas mort negoțul său” (Ms. 116, 1826 febr. 24, f. 152); tc. *kesatlık*.

CHINDELIC – zi de lucru, salariu; tc. *gündelik* (V. Drimba, SCL, XLIV, 1993, 1, p. 65-66); var. CHIUNDELIC, GHINDELIC.

CHIRADES – chirie, dare (N. Iorga, *Stud. și doc.*, XXV, 1913, p. 98); gr. *κηνυξή + δοσις* (*Dicț. neogrec-rom.*, p. 182, 296).

CHISAT – preț scăzut din pricina lipsei de cumpărători (Ms. 98/1822); tc. *kesat*.

CHIUNDELIC - v. CHINDELIC.

COLAC – dare impusă de Ioan Gheorghe Caragea, de 20 bani pentru bou și vacă, 40 de bani pentru cal și bivol, 10 bani de oaie și capră pentru stricăciunile provocate de aceste animale; taxa se plătea la vornicel de stăpânul animalelor (V. A. Urechia, Societatea sub I. G. Caragea, în *AAR*, tom XXIII, 1900–1901, Buc., 1901, p. 126); tc. *kolak*.

- COLAUȘLUC** – plata care se făcea matrapazilor care furnizau lâna pentru negustori (Hagi Ianuș, V/1 – 1805).
- CONCERIT** – dare plătită de populația românească a unei raiale otomane pentru dreptul de a avea o biserică în satul natal sau orașul respectiv; în raiaua Brăilei se plăteau primăvara câte 3 taleri de casă.
- CONSEMENT** – declarație conținând lista mărfurilor încărcate pe o corabie (I. Ghica).
- COȘERIT** – dare pe coșuri (înainte de Regulamentul Organic).
- COTORBĂ** – datorie de bani rămasă, ce cu greutate poate fi plătită de cei săraci.
- CRIMLIDON** – bacșiș (Gh. Ghibănescu, Catastihul vămilor Moldovei 1765, Iași, 1922, p. 43); ngr. *κρημα*.
- CUDUMIA** – categorie de tribut ce se plătea Porții Otomane (Doc. turco – rom. – Inventar); tc. *kudûmiyye* (Baubec, *Dicț.*, p. 178).
- CUMERC** – vamă, taxă vamală; gr. *κομμερικίου* (L. Djamo – Diaconița, *Limba doc.*, p. 352).
- DACOM** – impozit plătit fiscoului otoman de marii proprietari de turme de oi din provinciile grecești (Doc. turco-rom. – Inventar); tc. *dikoyun*.
- DECATON** – dijmă; gr. *δεκατο* (N. Iorga, *Studii și docum.*, XXV, 1913, p. 45).
- DESCENSUS** – una dintre cele mai grele obligații ale locuitorilor din Transilvania (echivalente cu conacele și merticele din Moldova și Țara Românească): obligația de a găzdui și ospăta pe rege și pe reprezentanții săi când vizitau o localitate sau moșie; lat.
- DESCHEREA** – chitanțier; tc. *tezkere*.
- DEȘUGUBINĂ** – ucidere, amenda la care era supus criminalul; vsl. deșugubina – pierderea sufletului (A. Scriban, *Dicț.*, p. 415), crimă, nelegiuire, necaz, belea; var. ȘUGUBINĂ.

- DEVȘIRME** – tributul sângelui (Doc.turcești – Inventar); tc. *devşirme* (Baubec, *Dicț.*, p. 90).
- DIAFOREMA** – dobândă (*Acte judiciare din Țara Rom.*, IX, 1775–1781, Buc., Glosar, 1973, p. 1065); gr. *διαφορο* (*Dicț. neogrec-rom.*, p. 173).
- DOGANAL** – venit vamal (I. Ghica).
- DOGANĂ** – vamă; gr. *δοκovo* (*Dicț. neogrec-rom.*, p. 181).
- DOHOD** – venit; da sbirat doxod monastirski; vsl. *доход* (L. Djamo-Diaconița, *Limba doc.*, p. 328).
- DOSOLIPSIS** – dare și luare, daraveră, afacere (*Acte judiciare din Țara Rom.*, IX, 1775–1781, Buc., Glosar, 1973, p. 1065); gr. *δοσοληψια* (*Dicț. neogrec-rom.*, p. 182).
- DRAWBACK** – plata drepturilor de vamă cuvenite pentru materiile primă respective, la ieșirea din țară a produselor fabricate; engl.
- EDA SENEDI** – sinet de plată (Doc. turcești – Inventar); tc. *eda + senedi*.
- EMFIMUCATESI** – dare sfântă; gr. *εμφι* + tc. *mukaddes*.
- EMFITEFTIC** – arendare îndelungată (Doc. ist., MCMLIV/2, Iași, 1858 dec. 21); gr. *εμφιτεντικis*; var. EMFITEVSIS.
- EMIFITEVSIS** – de arendare; v. și EMFITEFTIC.
- EPTAITIA** – perioadă de șapte ani pentru fixarea dărilor către vistierie (*Acte judiciare din Țara Rom.*, IX, 1775-1781, Buc., 1973, Glosar, p. 1065); gr. *επταετια* (*Dicț. neogrec-rom.*, p. 228).
- EXCUSIE** – scutire, privilegiu; gr. *εξουσια* (*Dicț. neogrec-rom.*, p. 216).
- EXODO** – cheltuială (N. Iorga, *Studii și doc.*, XXV, 1913, p. 28); gr. *εξοδο* (*Dicț. neogrec-rom.*, p. 215).
- FEDE SANITAS** – act eliberat de vamă pentru mărfurile care se deplasau din regiuni necontaminate și pentru terminarea carantinei.; lat. *haedus sanitas*.

FERÂIE – taxă fixată de domn pentru reluarea unui proces, cu scopul de a garanta stabilitatea lucrului judecat; despăgubirea ce o plătea cel ce părăsea breasla ca să treacă la altă ocupație; taxa ce o plătea cel ce se voia să reînceapă un proces; în doc. slavone ZAVESCĂ (A. Scriban, *Dicț.*, p. 502); taxă judecătorească, taxă domnească, taxă profesională, amendă judiciară (C. Longinescu, „Feria”, în *Balcania*, II–III, 1939–1940, p. 199–318; DR, XI, 1948, p. 334); „ferâia” a fost la început o contribuție voluntară, ajunsă în scurt timp obligație plătită de cel care câștiga procesul și răsplătind cu aceasta osteneala judecătorului, o simplă taxă de proces (B. Agapie, *Instituția Fieriei. Contribuție la cunoașterea dreptului cutumiar românesc*, Iași, 1942); cuvânt ce a circulat în doc. moldovenești și se referea la plata în bani. (V. Bogrea, “Din vechea noastră terminologie juridică : ferâie”, în *Anuarul Inst. de Ist. Naț.*, Cluj, II, 1923, p. 345–353).

FERPOT – interdicere, oprire, interdicție, punere sub sechestru (Doc. ist. CDLII/138); germ. *Verbot*; var. VERBOT.

A FERPOTARISI – a interzice, a opri, a popri, a sechestra, germ. *Verbot*.

FILORMĂ – dar, indemnizație pentru cedarea unui contract, gratificație (*Acte judiciare din Țara Rom.*, IX, 1775–1781, Buc., 1973, Glosar, p. 1065); gr. *φιλωρημα* (*Dicț. neogrec-rom.*, p. 576).

FINTA – poliță de complezență, economică, fără acoperire; it. *finto*, gr. *φιντα* (*RA*, 1973, 2, p. 403).

FORȘPAN – v. VORȘPAN.

GABELĂ – taxă pentru tăiatul vitelor la evrei; impozit pe sare în Franța; it. *babella* (A. Scriban, *Dicț.*, p. 537).

GARAMET – datorie, obligație, angajament, garanție (I. Ghița); it.

GAZDIATICA – taxă pentru acordarea unui beneficiu; magh. *gazda*.

- GĂRDURĂRIT** – amendă ce se lua în Țara Românească de la acei ce nu-și înconjurau cu gard viile și lăsau deschise pârleazuri și vracnițe (N. Iorga, *Stud. și docum.*, XXII, 1913, p. 26); dare plătită de toți proprietarii și cultivatorii de vii din regiunea dealurilor muntene (Buzău, Rm. Sărat, Săcuieni).
- GEAFIEN** – ordin de prohibiție (Trib. Musulman Babadag – Inventar); tc. *cayfin*.
- GEAIGE** – dare armată în folosul sultanului (*Doc. turco-rom.* – Inventar); tc. *caize*.; v. și GEAIZEA
- GEAIZEA** – dar de aur pe care-l făcea un prinț vasal sultanului și marelui vizir la urcarea pe tron; tc. *caize*; v. și GEAIGE.
- GEPHARGIALÂC** – bani de cheltuială (*Doc. turcești* – Inventar); tc. *cep + harcılık* (Baubec, *Dicț.*, p. 61, 148).
- GHENICON** – impozit din care se plăteau lefile slujbașilor, se păstra la mitropolie în casa “thesavrofilakion”. Acest impozit l-a hotărât Grigorie vodă Ghica, la 1776. (Cercetări istorice, II – III, 1926–1927, Iași, p. 170); gr. *γενικοσ* (*Dicț. neogrec-rom.*, p. 139); v. și THESAVROFILAKION.
- GHINDĂRIT** – chiria plătită de țărani în schimbul dreptului de a-și hrăni vitele (porcii) cu ghindă din pădurea proprietarului.
- GHINDELIC** – v. CHIUNDELIC.
- GHIOLEMBRINO** – teșcherea, act, chitanță; (*RA*, 1979, 4, p. 432).
- GIZIC** – v. GIZIE.
- GIZIE** – impozit, capitația anuală impusă creștinilor din Imperiul Otoman; tc. *ciziye*; var. GHIZIC.
- HARMINȚIE** – camătă sau chiar păcatul de a face bani prin camătă; magh. *harminc* – 30 (*LR*, LII, 2003, 5–6, p. 550).
- HAS¹** – ajutorință (N. Iorga, *Stud. și doc.*, XXI, 1911, p. 45); tc. *has*.
- HAS²** – expr. *has haracı* ‘dare particulară’; tc. *has* (Vl. Drimba, XLIV, 1993, 4, p. 331).
- HAVAET** – v. AVAET.
- HAVAID** – venituri, foloase; tc. *avayd* (E. Suciuc).

- HOGERET** – plata la cursa de poştă; tc. *ücret* (Gh. Ghibănescu, *Sămile visteriei Moldovei pe anul 1764, lunile iulie şi august*, Iaşi, 1931, p. 19); v. şi OGIRET, UGERET.
- IHTISAPI** – taxă pe produse de pescărie (Hagi Ianuş V/1(1805); gr. *ιχτιος* + tc. *sebe*).
- IRSAIE** – act, chitanţă, dovadă, scrise de mână (*Acte judiciare din Ţara Rom.*, IX, 1775- 1781, Buc., 1973, Glosar, p. 1065); gr. *χιροσαλω*, tc. *irsaliye* ‘scrisoare, chitan□ă’.
- LAHAMPAHASSI** – darea de carne ce o dă ţara la turci prin casap başa (Gh. Ghibănescu, *Sămile visteriei Moldovei pe anul 1764, iulie – august*, Iaşi, 1931, p. 10); *lâhim* ‘carne’ + *paha* ‘pre□’ (*Redhouse*)
- LASSA** – donaţii de bani lăsate prin testamente de diverse persoane bogate pentru a fi folosite la întreţinerea unor instituţii de binefacere; gr. *λασσα* (*RA*, 1989, 1, p. 89).
- LOTRES** – bonuri de plată, chitanţe eliberate pentru căruţele luate cu chirie; gr. *λοθρες* (*RA*, 19723, 1, p. 100).
- MAS** – soldă, salariu; tc. *maaş* (Baubec, *Dict.*, p. 278); v. şi MEVAGIB.
- MASTARIA** – taxă plătită la export (*Doc. turceşti – Inventar*); tc. *mastar* ‘origine; sursă’.
- MEVAGIB** – soldă, salariu; tc. v. şi MAS.
- MUHASEBE** – cont, notă de cheltuieli, birou de contabilitate; tc. *muhâsebe* (*RA*, 1989, 1, p. 92).
- MUKATA** – arendă, arendăşie, plata arenzii, tribut (*Doc. turceşti – Inventar*); tc. *mukataa*.
- MUKAVELE NAME** – convenţie, contract (*Doc. turco-rom. – Inventar*); tc. *mukavele* + *name* (Baubec, *Dict.*, p. 242).
- NĂIAMĂ** – obligaţia locuitorilor din Ţara Rom. de a da diverse obiecte (covoare, vase) pentru nevoile solilor străini şi ale trimişilor Porţi; sl. *Накм*.

- OCOLNICĂ** – act în care se cuprind în întregime documente referitoare la creșterea unei moșii prin cumpărare sau dării; plan de moșie, carte de hotărnicie; rus. околный – cuprinzător.
- OGIRET** – taxa de plată pentru caii de poștă (Fond Poșta Română, II, 33); tc. *ücret*; var. HOGERET, UGERET.
- OPALT** – venitul provenit din darea pentru iarba de pușcă (Arhivele Olteniei, X, 1931, 56–58, p. 275); it. *appalto*; var. APALT.
- OSLUHA** – dare pentru neascultarea poruncilor domnești (*Cercetări istorice*, XIII – XVI, 1937–1940, 1–2, p. 145); sl.
- PAGAMENTO** – plată (I. Ghica); it.
- PENCIC** – taxa de o cincime plătită pentru sclavi; rus. *пенчик*.
- PERITOČKA** – târguială la cele trei strigări ale licitației; rus. *переточка*.
- PLUTĂRIT** – taxă plătită de plutele ce veneau pe Bistrița; la 1835 se plăteau 10 parale de plută și se încasa de Biserica Domnească din Piatra Neamț.
- RACHIBIE** – dare (Doc. turco-rom. – Inventar); tc. *rikâbiyye* ‘darea pe scara de șea’ (*Redhouse*).
- RADOȘ** – scăzământ de 1% din costul cordovanilor.
- RAIN** – taxă plătită la lazaret pentru mărfurile care ieșeau sau intrau în țară (pentru dezinfectare) (Doc. ist. MDLXXXI/62); germ. Rein.
- REGIVUTA** – chitanță (I. Ghica); it.
- RESPONSALIE** – dovadă pentru banii depuși ca garanție eliberată de vamă pentru tranzit.
- RESUM** – impozit greu (Doc. turcești – Inventar); tc. *resmi* (Baubec, *Dicț.*, p. 280).
- RIGEIRITĂ** – chitanță (I. Ghica); it.
- RUȘALĂ** – bir plătit în Țara Rom. de către curteni (*DAR*, p. 364); tc. *rüşvet* (Baubec, *Dicț.*, p. 282).
- SALDO** – încheierea socotelilor, restul unei socoteli (*DAR*, p. 367); it.

- SAVDIIMĂ** – amânare a plății banilor (*RA*, 1980, 1, p. 119).
- SDELĂ** – contract de vânzare; rus. сделка; var. ZDELĂ.
- SINAPSIS** – contractare, încheiere de înțelegere (*Acte judiciare din Țara Rom.*, IX, 1775–1781, Buc., 1973, Glosar, p. 1065); gr. συναπτω (*Dicț. neogrec-rom.*, p. 520).
- A STRĂFUI** – a amenda; germ. *Straffe* (I. Ghica).
- SULTAN MEZAT** – mezat domnesc care se ține în Divan.
- ȘUGUBINĂ** – v. DEȘUGUBINĂ.
- TARCAN** – lucru scutit de vamă, privilegiu, scutire de darea datorată pentru mărfuri (doc. 1449 (6957) aug. 27 – DRH, A. Moldova, II, doc. 7, p. 9); vsl. *маркань* (Lecca, *Dicț.*, p. 511; Hrisovul, II, 1996, p. 77).
- TASID** – călătorie făcută de negustori în străinătate pentru a aduce marfă (I. Ghica); tc. *taşit* ‘cărat, transportat’ (*Redhouse*).
- A TĂNGĂLUI** – a însemna vitele ce trec prin vamă; tăt. *tamga* (N. Iorga, *Ist. comerț*, I, p. 87).
- TEMETU** – taxa corporațiilor; tc. *temettü* ‘profit, câștig’ (*Redhouse*).
- TEMISUC** – îndatorire legală (confirmată prin act scris); tc. *temessük* (E. Suci).
- TÊȘCHER** – dare plătită de țărani săraci din raiaua Hotinului, în sec. XVIII; 1 piastru și 4 parale (Gh. Ghibănescu, *Sămile visteriei Moldovei pe anul 1764, iul. – aug.*, Iași, 1931, p. 22); tc. *tezkere* (Baubec, *Dicț.*, p. 333).
- THESAVROFILAKION** – casa tezaurului (Cercetări istorice, II–III, Iași, 1926–1927, p. 170); gr. *Θησαυροφυλακιο* (*Dicț. neogrec-rom.*, p. 255); v. și GHENICON.
- TUTIPUTĂ** – mărfuri (I. Ghica); it.
- UGERET** – v. HOGERET, OGIRET.
- UȘUR** – v. AȘAR.
- VARANTĂ** – recipisă pentru o marfă depusă în docuri sau magazii speciale, negociabilă ca o hârtie de schimb (I. Ghica).
- VERBOT** – v. FERBOT.

- VERGHIE** – bir (Banat); scr. *vergi*; tc. *vergi* (DR, II, 1921–1922, p. 660); v și **VIRGU**.
- VIRGU** – dare, tribut; tc. *vergi* ‘impozit’ (Baubec, *Dicț.*, p. 354); var. **VERGHIE**.
- VORȘPAN** – obligația locuitorilor din satele așezate pe principalele drumuri ale Olteniei ocupate de austrieci (1718–1739) de a furniza cai și a acorda găzduire slujbașilor civili și militari aflați în trecere; germ. *Vorspan.*; var. **FORȘPAN**.
- ZACADNAR** – obligație ipotecară, creanță (Gh. Ghibănescu, *Sămile visteriei Moldovei pe anul 1764, iul. – aug.*, Iași, 1931, p. 22); rus.
- ZAPT NAME** – act de posesiune (*Doc. turco-rom. – Inventar*); tc. *zapt + name* ‘ocupare; luare în posesie’ (Baubec, *Dicț.*, p. 284).
- ZDELCĂ** - v. **SDELCĂ**.
- ZIMET** – câtimea de bunuri impozabile, datorie morală sau financiară; tc. *zimmet* ‘tribut’.
- ZOLOTĂ** – impozit plătit pentru vetre; gr. *ζολοτα* (RA, 1979, 4, p. 434).

TEXTILE, HAINE

Comerțul cu Imperiul Otoman și cu țările balcanice a facilitat pătrunderea în Țările Române a unor produse specifice acestor zone, împreună cu terminologia lor, pentru care nu existau echivalente românești. Din materiile prime importate se confecționau apoi veșmintele epocii care purtau tot denumiri turcești sau grecești. Despre "moda" acelor vremuri, studenta Alina Popescu de la Facultatea de Arhivistică a elaborat, sub îndrumarea subsemnatului, în anul 2008, o interesantă lucrare de licență, foarte bine apreciată de comisie și chiar propusă spre publicare. În lucrarea de licență se mai făcea observația foarte interesantă că, deși moda vestimentară era preponderent orientală, atât cea masculină, cât și cea feminină, bijuteriile și podoabele erau, în majoritatea lor, de proveniență occidentală, fapt ce ne ajută să înțelegem mai bine "viața mondenă" a societății românești în veacurile XVII și XVIII.

ABAI(E) – pătură mai mare de cal, arșar sau cioltar; tc. *abayî* (L. Șăineanu, *Infl. orientală*, II, p. 5).

ABANI – stofă de mătase fină, vârgată, galbenă din care se făceau turbane (Teofil Löbel, *Originea orientală a unor cuvinte românești*, în *AAR*, seria II, mem. secț. lit., tom XXX (1907–1908), Buc., 1908, p. 232); tc. *abani*.

ACAIF – un fel de stofă; tc.

- AGAHANICE** - un fel de stofă în carouri : „trei rochii de agahanice cusută” („Foaie de zestre“, 1800, sept. 1, *Arh. Olteniei*, XXI, 1942, 119–124, p. 166).
- AGRICON** – un fel de stofă (*Arh. Olteniei*, XXI, 1942, 119–124, p. 166).
- ALANSON** – dantelă lucrată în orașul Alençon (I. Ghica); fr.
- ALAȚA** – un fel de stofă în multe culori : „ una rochie de alața de purtare” („Foaie de zestre”, sec. XVIII- XIX, *Arh. Olteniei*, V, 1926, 28, p. 421); probabil „grecizare” a tc. *alaca* ‘pestriț, multicolor; stofă țesută din fire multicolore’ (*Redhouse*).
- ALTEMBAS** – stofă turcească țesută cu aur în relief (Ms. 109/1823); tc. probabil *altın baş*.
- ALTUN** – brâu, cingătoare, cu fir de aur (Ms. 109/1823); tc. *altın*.
- ANGHIORȘAL** – șal de angora; tc. v. și ENGHER; *Engürü şalisi* ‘stofă din păr de Angora’ (E. Suci, *Dicționarul*).
- ANPADIE** – dimie, un fel de postav gros de lână (Ms. 98/1819).
- ARDASI** – marfă de cea mai proastă calitate (Ms. 75/1813); gr. *αρδαση*.
- ARMENICA**– hermină (Cod. Neagoeanus, Ms BAR 3821; Ms. BAR 1439, Floarea Darurilor, 1620 și 1700 Snagov) (N. Cartoian, *Fiore de virtu în literatura românească*, AAR, mem.secț.lit., IV, 1928–1929, p. 46–47); ital. *ermellina*.
- ASPRADE** – sortiment de blănuri (*RA*, 1989, 1, p. 83).
- AZMAN** – piele de berbec; tc. *azman* ‘batal’.
- BARATĂ** – căciulă roșie de lână; tc. *barata* (L. Șăineanu, *Elem.*, p. 658).
- BASMAGELÂC** – meșteșugul confecționării imprimeurilor colorate pe țesături; tc. *basmacılık* (E. Suci, *LR*, XLIII, 1994, 1–2, p. 18).
- BAȘMACHIU** – pantofi fără toc; rus *баумак* (A. Scriban, *Dicț.*, p. 154); var. BUȘMACHIU.
- BATAC** – săculeț pentru făină (L. Șăineanu, *Elem.*, p. 659); tc. *batak*.
- BĂTUȘARI** – v. BOTUȘARI.

- BÂRSĂ** – piele groasă, piele neargăsită (Alex. Bocăneţu, „Terminologia agrară în limba română”, în *Codrul Cosminului*, II, 1925, p. 130); gr. βυρσα.
- BEACHIŞI** – un fel de cojoc scurt, fără mânecă, cusut cu mătase (Doc. 1 mart. 1652 – Ţara Rom.) var. BECHEŞ.
- BECHEŞ** - v. BEACHIŞ.
- BEDESTAN** – bazar pentru mărfurile de valoare, ca stofe sau pânzeturi; loc unde se țin licitațiile; tc. *bezesten*; var. BEZISTAN.
- BEHLE** – mănuşă de piele, folosită de şoimari (Ms. 98/1818); tc.
- BENGHIU** – bucăţică de tafta neagră pe care o puneau femeile pe faţă ca să arate mai albe; pată sau semn negru; varietate a jocului de arşice (L. Şăineanu, *Infl. orient.*, II, p. 47); tc. *benik*.
- BERCARICĂ** – lână creaţă şi mărunţă; derivat din BERCĂ; magh. *birk*.
- BETECHIA** – material textil (Ms. 98/1819); tc.
- BEZISTAN** - v. BEDESTAN.
- BIRICHEZI** – ţesătură de mătase (O. Cicanci, *Companiile greceşti*, Buc., 1981, p. 135).
- BITUŞĂ** – un fel de bundă, cojocel, făcut din piei de oaie şi fără mâneci; sarică, îmbrăcăminte lungă pentru iarnă, făcută din piei de oaie; magh. *bojtos*.
- BITUŞCĂ** – cojocel scurt până la curea (DR, V, 1927–1928, p. 333); v. şi BITUŞĂ.
- BORELE** – se vindea cu bucata, împreună cu o pânză colorată şi lucioasă folosită la căptuşit, apărând în documente sub forma BOGASÍ - BORELE (O. Cicanci, *Companiile greceşti*, Buc., 1981, p. 135; var. BORLE).
- BORLE** – un fel de stofă sau pânză; v. BORELE.
- BOTUŞARI** – încălţăminte, pantofi (Transv.); bg. *ботушар*; var. BĂTUŞARI.
- BROCATELĂ** – stofă care imită brocartul; marmură cu mai multe culori (I. Ghica); fr.

- BUIBELEU** – un fel de palton scurt, făcut dintr-un postav subțire și căptușit cu vată; magh. *bujbele* (S. Mândrescu, *Elem. ung.*, p. 50).
- BURUBGIUC** – un fel de mătase; tc. *bürüncük* (Gh. Ghibănescu, *Catastihul vămilei Moldovei*, 1765, Iași, 1922, p. 42).
- BUȘMACHIU** – v. BAȘMACHIU.
- BYSSUS** – pânză foarte subțire de in; fr.
- CABADICĂ** – lână inferioară (Gh. Ghibănescu, *Catastihul vămilei Moldovei*, 1765, Iași, 1922, p. 42); cf. tc. *kabadayı*.
- CABAHASIR** – costum de haine; rogojină; tc. *kaba-hasser* (Gh. Ghibănescu, *Catastihul vămilei Moldovei*, 1765, Iași, 1922, p. 42).
- CACUMIRI** – un fel de țesătură (Ion Neculce, fasc. 9, 1926, p. 121); tc.
- CADOGAN** – panglică pe care se strânge părul (I. Ghica).
- CADUC** – bonetă, fes; tc. *kaduk*.
- CALEP** – jurubiță de ață; scul, rășchitoriu pe care se rășchie lâna; tc. *kelep*; bg. *кален*.
- CALEVI** – turbanul de gală al vizirului cu un picior și jumătate mai înalt și în forma unei căpățâne de zahăr; tc. *kalevi* (L. Șăineanu, *Elem.*, p. 667).
- CALȚES** – ciorapi de mătase; derivat din CĂLȚUNI; bg. *калцун*, it. *calzone*.
- CAMBILAGADII** – v. CANEBILAGADII.
- CAMBUHANÎ** – țesătură ce se vindea cu bucata (O. Cicanci, *Companiile grecești*, Buc., 1981, p. 135).
- CANEBILAGADII** – un fel de satin gros din care se făceau rochii (N. Trandafirescu, *Glosar*, p. 76); var. **CAMBILAGADII**.
- CAPA** – material pentru acoperit mărfurile (Ms. 75/1813); gr. *καπτα*.
- CARAMAJIN** – piele vopsită în roșu închis (O. Cicanci, *Compania grecească*, Buc., 1981, p. 179); tc. *kara macun* ‘pastă roșie’ (*Redhouse*).
- CARAMALIU** – un fel de covoare în care firele culorilor în linie dreaptă sunt separate între ele; tc. *karamanlı* ‘din Caramania’ (A. Scriban, *Dicț.*, p. 231).

- CARS** - un fel de stofă subțire - o rochie de cars (*Foaie de zestre* - Oltenia, Craiova, dec., 1833).
- CASIMIR** - v. CAZMIR.
- CATRILET** - un fel de stofă în carouri : "una rochie de catrilet de mătase cu ghierlant asemenea" (N. Iorga, *Studii și documente*, VII, 1904, p. 44-45, *Foaie de zestre*, 10 ian. 1815, Câmpulung).
- CATRIN** - stambă (*DAR*, p. 37); derivat din CATRINȚĂ (Zamfira Mihail, *Terminologia portului popular românesc în perspectivă etnolingvistică comparată sud-est europeană*, Ed. Academiei RSR, Buc., 1978, pp.83-84).
- CAVAD** - v. CAVAT.
- CAVADI** - zăbun; haină lungă confecționată din stofă scumpă; gr. *καβαδι*; v. și CAVAT.
- CAVAT** - îmbrăcăminte pe deasupra, deschisă în față, la piept și lucrată din cea mai bună țesătură; "...pentru un cavat bun" (*DRH*, IV, B, Țara Rom., doc. 262, p. 311-312); "... și o rochie de cavad de 500 aspri" (*DIR*, vol. III, B, Țara Rom., doc. 119, p. 150-151); (*DER*, p. 32); var. CAVADI.
- CAVORGICHIA** - piei provenite de la un șir de oi cu lâna roșcată, neagră și creață; tc.
- CAZIP** - țesătură întrebuițată la căptușit (O. Cicanci, *Companiile grecești*, Buc., 1981, p. 135).
- CAZMIR** - țesătură fină, căreia mai târziu i s-a spus „cașmir”; tc. *kazmir* (E. Suci, *LR*, XLIII, 1994, nr. 1-2, p. 19), var. CASIMIR.
- CĂPTUH** - căptușeală de pânză pentru piepții și spatele cămășilor țărănești (*DAR*, p. 39); germ. *Kaptuh*.
- CÂRMĂGIN** - lână toarsă de culoare roșie (*DAR*, p. 42); tc. *kırmızı*.
- CEAPANE** - curele de la opinci; nojițe (*DAR*, p. 44).
- CEAPCÂN** - haină boierească scurtă care se purta pe umeri (*Cronicari munteni*, II, p. 248); tc. *çepken*.
- CEAREC** - încălțăminte țărănilor făcută din piele crudă; sandale; tc. *çarık* (Youssof, *Dicț.*, p.73).

- CECMAN** – vestă cu mânecă lungă și desfăcută; tc. *çıkma*.
- CECMEA** – un fel de năframă; tc. *çekme* (L. Șăineanu, *Elem.*, p. 672).
- CEDAR BIZIE** – pânză pentru corturi; tc. *çadır* ‘cort’ + *bez* ‘pânză’ (Teofil Löbel, „Originea orientală a unor cuvinte românești”, în *AAR*, seria II, mem. sect. lit., tom XXX (1907–1908), Buc., 1908, p. 240).
- CENDAL** – țesătură de mătase asemănătoare cu taftaua (O. Cicanci, *Companiile grecești*, Buc., 1981, p. 138).
- CHEBĂ** – haină lungă cu mâneci largi și înflorită cu găitane (Glosar din Olt) [*Arh. Olteniei*, XXII, 1943, 125–130, p. 270]; manta țărănească lungă, din aba; stofă ordinară de lână; tc. *kebe* (T. Löbel, *Elem. turcești*, p. 27).
- CHEMERIE** – broboadă, basma: „un biniș de chemerie desblănit, căptușit cu mătase” (*Foaie de zestre*, 1800 sept.1, în *Arh. Olteniei*, XXI, 1942, 119–124, p. 166); tc. *kirme*; v. și CHERMEA.
- CHERMEA** – broboadă, basma, șal (E. Suci, *LR*, XLIII, 1994, 1–2, p. 21), v. și CHERMERIE.
- CHESELEDI** – piei de bou tăbăcite; gr. *κεσελνδια* (*RA*, 1989, 1, p. 88); var. CHIOSELEDI vezi și tc. *kösele* ‘pingea’.
- CHINARI** – ciucuri, dantelă; tc.
- CHIOSELEDI** – v. CHESELEDI.
- CHIUSOLEU** – un fel de piele argăsită de capră; tc. *kösele* (L. Șăineanu, *Elem.*, p. 256).
- CHIZMIRIU** – stofă de cașmir: „...un petic de chizmiriu rupt vechiu (6 taleri) (*Arhivele Olteniei*, XI, 1932, 59–60, p. 74–75, Catagrafia de toată pereusia casei răposatei Saftai Vilara din anul 1820 iunie 19); derivat din CAȘMIR; tc. *keşmir*.
- CIACĂU** – chipiu, chivără; magh. *csako* (S. Mândrescu, *Elem. ung.*, p. 60).
- CICIC** – un fel de haină țărănească înflorată (L. Șăineanu, *Infl. orient.* II, p. 126); „...2 oprege, 1 ciciciu de încins...” (*Foaie de zestre*, 1 febr. 1813, în N. Iorga, *Stud. și doc.*, VI, 1904, p. 514); tc. *çiçek*.

- CIUL** – cuvertură pe cal; tc. *çul* (Youssof, *Dicț.*, p. 98; Gh. Ghibănescu, *Catastihul vămilor Moldovei 1765*, Iași, 1922, p. 43); var. CIULIA
- CIULIA** – v. CIUL.
- CIUVAL** – sac, desagă; tc. *çuval* (Youssof, *Dicț.*, p. 98).
- CLABĂȚ** – căciulă mare din piele de miel conică, cușmă (*DAR*, p. 64).
- CLICIU** – roc, haină țărănească ce se îmbracă peste pieptar
| (*Șezătoarea*, XI, 1904, vol. VIII, 12, p. 187).
- CLINȚ** – petic, triunghi de pânză, stofă, piele (*DAR*, p. 65); scr. *klinc*.
- COLAINĂ** – colan, salbă; tc. *kolan*.
- COLINCHIA** – blană prețioasă de pe spinarea animalelor; gr. *κολινκία* (*RA*, 1989, 1, p. 88).
- CONTERII** – mărgelile de sticlă (I. Ghica); it.
- CORF** – val de stofă; germ. *Korfe*.
- COTUP** – v. CUTUP.
- CRADL** – v. GRADL.
- CRAMOISI** – postav cramoisi (N. Iorga, *Istoria comerțului*, I, p. 273).
- CRASAC** – blană scumpă de șobolan; „cube femeiască de șaliu vârgat, blănită cu crasac”; „blană de cube fâmeiască de crasac” (1778 martie 15, Brașov); rus. *крыса*.
- CRAZÉ** – pânză de mătase (*RA*, 1979, 4, p. 433), fr. *croisé* ‘stofă cu țesătură încrucișată’.
- CUBĂ** – un fel de haină din piele argăsită: „cubă de atlas; cube femeiască de șaliu vârgat; blănită cu crasac; blană de cube fâmeiască de crasac” (1778 mart. 15 – Brașov); magh. *kőbles*.
- CULTIDIE** – piele, cultidie tului – piele de vițel (O. Cicanci, *Companiile grecești*, Buc., 1981, p. 136); tc.
- CUTUP** – un fel de stofă; tc. *kutu* (L. Șăineanu, *Elem.*, p. 257); v. COTUP.
- DĂLBAN** – muselină, tulpan (Câmpulung – Bucovina, sec. XVII)
(Al. Rosetti, *Lettres roumaines*, p. 35); derivat din DALB.
- DÂLVARI** – v. DULVARI.

- DELMEA** – basma neagră pentru îmbrobodit (SE Olteniei); tc. dial. *delme* (V. Drimba, *SCL*, XLIV, 1993, 2, p. 113).
- DEGHERMELE** – un fel de basmale; în Muntenia : dirmea; v. și DELMEA.
- DERI** – blană; tc. *deri*.
- DIBA** – stofă de mătase întrețesută cu aur; pers. *dâbâ*, tc. *diba* (L. Șăineanu, *Elem.*, p. 257).
- DIBAS** - un fel de textilă; v. și DIBA.
- DIBET** – o mantelă de dibet, o saltea de dibet cu bumbac, un oghial de dibet cu bumbac (*Foaie de zestre*, 13 nov. 1841).
- DINTUCH** – aba, postav din lână curată (Doc. transv., IX/5); germ. *den Tuch*.
- DIP** – blană confecționată din bucăți cusute laolaltă; tc. *dib* (V. Drimba, *SCL*, XLIV, 1993, 2, p. 114).
- DOGRAMAS** – haină de blană; gr. *δογραμας* (RA, 1979, 4, p. 433).
- DULVARI** – pantaloni largi sus, iar jos strânși pe picior (Glosar din Olt); (*Arh. Olteniei*, XXII, 1943, 125-130, p. 23); var., DÂLVARI., DULVURI.
- DULVURI** – v. DULVARI.
- DUNLUC** – postav pentru haine; tc. *donluk* (*Sama visteriei Moldovei din 1763*, în Ion Neculce, fasc. 5, 1925, p. 107).
- DURVĂ** – tolbă, săculeț; derivat din TORBĂ.
- DUSECLAC** – învelitoare, macat, saltea; tc. *deosek* (*Catastihul vămileor Moldovei 1765*, în Ion Neculce, I, 1922, fasc. 2, p. 235).
- EBRIȘAIA** – vestă; tc. *ibrişayak* (AAR, secți. III, tom XVII, 1935-1936, p. 5).
- ENCHIR** – v. ENGHER.
- ENGHER** – șal de Angora; material textil, stofă foarte fină; gr. *ενκίρ, ενγερ*, tc. *Engür* (*Sama visteriei Moldovei din 1763*, în Ion Neculce, fasc. 5, 1926, p. 102; var. ENCHIR, ENGHIUR, ENGHIURLIU, v. și ANGHIORȘAL).
- ENGHIUR** – v. ENGHER.
- ENGHIURLIU** – v. ENGHER.
- ENIPIHARCĂ** – v. PIHARCĂ.

- EPERIAŞER** – pânză din Ypres (Belgia) – 50 coţi de pânză eperiaşer (N. Iorga, *Stud. şi doc.*, X, 1905, p. 23).
- EPINGLE** - catifea (I. Ghica); fr. *epingle*.
- ERBICHIR** – material textil, de calitate inferioară, din bumbac; gr. *γερμπηκιρ* (RA, 1972, I, p. 99).
- FACU** – cizmă; gr. *φακελος* (*Catastihul vămii Moldovei 1765*, Ion Neculce, I, 1922, fasc. 2, p. 235).
- FEDRIT** – dril, pânză groasă şi deasă din bumbac; germ. *Drill*.
- FELIP** – material textil (O. Cicanci, *Companiile greceşti*, Buc., 1981, p.136).
- FELIPA-** varietate de bogasie, pânză subţire, lucioasă.; v. şi FELIP.
- FILITRĂ** – un fel de ţesătură (Ms. 109/1823).
- FIŞTAN** – rochie lungă până în pământ (Constanţa); tc. dial. *fistan*. ‘veşmânt lung, purtat de greci şi albanezi’ (*Redhouse*).
- FITILICHI** – jurubiţe de amici (Ms.98/1822).
- FOCIE** – pânză triunghiulară care se aşază în partea din faţă a corăbiei (I. Ghica).
- GEAPER** – bată făcută din şiret (*Şezătoarea*, X, 1903, vol. VII, nr.10, p. 137).
- GERSPENST** – stofă ţesută de casă (*Cronica Banatului*); germ *Gespenst*.
- GHEAPONG** – manta de ploaie, de obicei de postav fără mâneci şi cu o pelerină scurtă, cum purtau surugii (Doc. ist. MDLII/34); var. GHIPONG.
- GHEMŢ** – piele de căprioară (pentru încălţăminte); germ *Gems* (BPH, VII – VIII, 1940–1941, p. 277).
- GHIERLANT** – un fel de dantelă: „una rochie catrilet de mătase cu ghierlant asemenea” (N. Iorga, *Studii şi doc.*, VII, 1904, p. 44–45; foaie de zestre, 10 ian. 1815 – doc. Câmpulungene).
- GHIODERI** – piei tăbăcite (Ms. 98/1818); tc. *güderi*.
- GHIOMBROZIE** – tulpan, basma (Ms.98/1819); tc. *gömlék*.
- GHIOT** – pânză braşoveană de bumbac (Doc. transv. XII/3).
- GHIPONG** – v. GHEAPONG.

- GHIZDEA** – un fel de stofă de bumbac sau de mătase; pers. și tc. *gezi* (L. Șăineanu, *Dicț.*, p. 693).
- GIOHA** – postav; tc. *çuha* (*AAR*, sect. III, tom XVII, 1935/36, p. 5 – *Foaie de zestre 1733*, Țara Rom.).
- GIURĂ** – haină cu blană și mâneci : ”postavuri cu giură” (*DRH*, B, Ț. Rom., V, doc. 84, 1557 (7065) apr. 8, Târgoviște, p. 91 – 92); bg. *джуре*.
- GIURE** – fir de aur, ce se întrebuița la împodobirea cu broderii a vestimentației de cult sau de ceremonie (1507 iun. 20, Târgoviște); (*Rev. Ist.*, V, 1994, 1–2, p. 22).
- GLAVIZNĂ** – diademă; rus. *главизна*.
- GRADL** – pânză de bumbac cu dungi longitudinale (Doc. transv. XII/2); germ. *Kradel* ; var. CRADL.
- GRANA** – țesătură din care se confecționau obiecte de îmbrăcăminte (Țara Rom. 1573, oct. 23); it. *grana* (Virgil Nestorescu, *Note etimologice*, LR, XLIV, 1995, 9–12, p. 512).
- GRODINAP** – stofă de mătase fină fabricată la Neapole; fr. *gros de Naples*.
- HACHIR** – stofă de mătase (L. Șăineanu, *Elem.*, 261); tc.
- HALASTĂUCĂ** – materie de ață (Doc. mold., ian. 1837, Ion Neculce, I, 1923, fasc. 3, p. 158–159); rus. *холост*; v. și HOLOSTIUCĂ.
- HAMICE** – fire de bumbac din Smirna (L. Șăineanu, *Elem.*, p. 262).
- HANGHERCĂ** – haină bărbătească scurtă, de postav, împlănită (*DAR*, p. 127).
- HARES PUNGIUC** – lână de merinos, tc. (L. Șăineanu, *Infl. orient.*, II, p. 237).
- HASA CUMAȘ** – un fel de țesătură amestecată; tc. *hasa kumaş* (L. Șăineanu, *Elem.*, p. 262).
- HAZDEF** – specie de mătase scumpă (doc. 1481, Țara Rom.); (*DER*, p. 103); gr. *χασδιου*.
- HAZDEIA** – țesătură de mătase sau catifea (doc. 1481); gr. *χασδιου* (L. Djamo-Diaconița, *Limba doc.*, p. 351).
- HĂLDAN** – v. HÂLDAN.

- HÂLDAN** – cămașă de cânepă pentru ciobani (Mehedinți); var. HĂLDAN.
- HOLOSTIUCĂ** – pânză groasă pentru saci (Doc. mold., ian. 1837); rus. *холост*; v. și HALASTĂUCĂ.
- HONTRĂ** – pânză leșească (Gh. Ghibănescu, *Catastihul vâmlor Moldovei 1765*, Iași, 1922, p. 44); cf. pol. *plotna*.
- HOȘEN** – pieptar – piesă esențială a costumului sacerdotal, constând dintr-o țesătură de în bogat decorată, de formă pătrată sau dreptunghiulară, în care erau încastrate 12 pietre prețioase simbolizând cele 12 triburi ale lui Israel; ebr. *hošen* (E. Munteanu, *Studii*, p. 40).
- HUSIIN** – mici fluturași în formă de semilună și stelute de metal, sau aur ce se coseau pe rochii (*Rev. ptr. ist., arh. și folcl.*, III, 1884, p. 240); tc. *huseyn*.
- IACUȚICO** – blănuri de samur foarte fine aduse din Rusia (Iacuția).
- IDEG** – probabil curea de piele aplicată la mijlocul sulitei, în care se vârău degetele pentru ca prin rotire în jurul axului să fie aruncată mai cu forță : „...egregio Stoyka...ducento amenta, wlgo ideg” (Să dați alesului Stoica doua sute de curele numite în limba populară ideg” (Doc., 1455 apr. 30, Târnovo (*DRH*, D, I, doc. 322, p. 439–440); (*Hrisovul*, II, 1996, p. 75).
- IEPUNGI** – manta de ploaie, fără mâneci și cu o pelerină scurtă; tc. *yapınca, yapunca*.
- IHRAM** – manta, cuvertură de lână (*Cronicari munteni*, II, p. 218); tc. *ihram*.
- ILION** – un fel de bijuterie cu diamante (O. Cicanci, *Companiile grecești*, Buc., 1981, p. 138); gr. *ηλιον*.
- INTRISALI** – giulgiu; gr. *σαλι* (*Dicț. neogrec-rom.*, p. 485).
- IPEK** – mătase; tc. *ipek* (Baubec, *Dicț.*, p. 169).
- IRPIGHIR** – pichet; țesătură deasă de bumbac sau de mătase; gr. *πικες* (*Dicț., neogrec-rom.*, p. 440): „rochie de irpighir” (Foaie de zestre, 20 mai 1809, N. Iorga, *Stud. și doc.*, VI, 1904, p. 513).

- JACONET** – țesătură fină de bumbac; „o rochie de jaconet” (*Foaie de zestre – Oltenia, Craiova, 1833, dec.*); fr. *jaconas*.
- JAH** – piele de animal (Țara Rom., 1587 nov. 18 – *DER*, p. 115).
- JENILIE** – țesătură de mătase catifelată pentru pansamente (*DAR*, p. 170).
- LADAN** – un fel de stofă (I. Neculce).
- LATIȚAR** – colan de mărgele mărunte (*DAR*, p. 177).
- LAȚCA** – un fel de blană foarte prețioasă.
- LAZA** – un fel de stofă foarte fina: „rochie de laza”; tc. *Laz* (*Foaie de zestre – Oltenia, 1837, oct. 26*).
- LECRIC** – haină, suman (Maramureș); magh.dial. *rekli* (Șt Pașca, „Glosar dialectal”, *AAR*, mem. secț. lit, tom IV, 1928–1929, p. 231).
- LICHIPURII** – un fel de țesătură (N. Trandafirescu, *Glosar*, p. 76).
- LIMIE** – haină din piei de samur (*Cronicari munteni*, II, p. 206).
- LONIR** – un material textil mai gros, folosit pentru pieptare; sl. *лоно*: „un caftan de măncaș și altul de lonir” (*DRH*, V, B, Ț. Rom., 1557, 7065, apr. 8, Târgoviște, p. 91–92, doc. 84).
- MAFORION** – vâl, voal; gr. *μαφορι*.
- MAIA** – stofă scumpă din care se făceau caftane; tc. *maya* (L. Șăineanu, *Infl. orient.*, II, p. 243).
- MALINĂ** – dantelă de preț, lucrată în Malines (Franța) (I. Ghica).
- MALUDIT** – un fel de țesătură fină; cf. tc. *maldih*: „una saltea cu perina ei de maludit, cu cearșaf” (*Foaie de zestre, 1725 dec. 10, Arh. Olteniei, XXI, 1942, 119–124, p. 165*).
- MARCIOLINĂ** – șiret; gr. *μαργιολια*; var. MARGHIOLINĂ.
- MARGHIA** – lână groasă (Ms. 98/1813); probabil tc. *marya* ‘oaie’ (*Redhouse*).
- MARGHIOLINĂ** – v. MARCIOLINĂ.
- MAZESTRE** – un fel de postav.
- MÂNCAȘ** – stofă mai groasă asemănătoare postavului: „... un caftan de măncaș și altul de lonir” (doc. 1557 (7065 apr. 8, Târgoviște – *DRH*, V, B, Țara Rom., p. 91–92, doc. 84).

MELOTĂ – haină cu blana de oaie; it. *melota* (RA, 1979, 4, p. 437).

MERMER – v. MERMERE.

MERMERE – ţesătură fină din lână de merinos bună, adusă de la Constantinopol; tc. *mermer* (O. Cicanci, *Companiile greceşti*, Buc., 1981, p. 135; Gh. Ghibănescu, *Catastihul vămilor Moldovei 1765*, Iaşi, 1922, p. 45); var. MERMER.

MINGHEŞ – cercei (Constanţa); var. MINGHIUŞ.

MINGHIUŞ – v. MINGHEŞ.

MOSUL – ţesătură de bumbac, lână sau mătase subţire şi străvezie, adusă de la Mosul (O. Cicanci, *Companiile greceşti*, Buc., 1981, p. 185); var. MUSELINĂ.

MOSUL CEVIT – muselină albastră; tc. *Mosul çivit* ‘albastru de Mosul’

MOTOCĂŞ – cordea de catifea sau de mătase colorată, cusută cu mărgelile colorate, fluturi şi şireturi de aur sau de argint, care se purta pe frunte de către tinerele femei; creţele (LR, XXXI, 1982, 1, p. 29), derivat din MOTOCEI.

MUSELINĂ – v. MOSUL.

NECROVOAL – pânză subţire şi fină cu care se acoperă mortul, giulgiu; gr. *νεκροσ*.

OCHIETE – obiecte de podoabă folosite la cercei, sub formă de ochiuri (Foaie de zestre – Oltenia, 1878 – *Arh. Olteniei*, XXI, 1942, 119–124, p. 166).

OLACHIA – piei de ied şi capră; var. ULACHIA.

PAMNEŢE – batistă cu un ban în ea, care se pune în mâna mortului; sl. *памѣть* (Ion Creangă, V, 1912, 3, p. 96).

PARANGOL – ţesătură de culoare stacojie (*Primii noştri dramaturgi*); var. PARANGON; tc. *parangon* ‘roşu aprins, stacojiu’.

PARANGON – v. PARANGOL.

PĂCHIU – învălitoare de cap (Texte dialectale Bistriţa-Năsăud).

PĂRPĂŢI – pantaloni largi sus şi strâmţi jos (Dobrogea); tc. *pirpit* (E. Suciu, „Note lexicale”, III, în LR, XXXIII, 1984, 1, p. 19).

- PEHLES** – haină de blană; gr. *πεχλες* (RA, 1980, 1, p. 118).
- PEȘLIC** – haină din blană de samur; tc. *peşlik*.
- PETEA** – panglică de care atârnă monede sau mărgelile ca podoabă a capului la fete (A. Scriban, *Dicț.*, p. 973).
- PIHARCA** – stofă de mătase cu bumbac (O. Cicanci, *Companiile grecești*, Buc., 1981, p. 135); var. ENIPIHARCĂ.
- PISMISADĂ** – material textil adus din Orient.
- PISTRĂ** – pânză groasă cu dungi colorate, întrebuințată la confecționarea saltelelor (DAR, p. 278).
- PLATCĂ** – basma care se poartă și pe umeri în jurul gâtului; ștergar, banda de pânză sau de stofă care acoperă partea de sus a pieptului, umerii și spatele la o cămașă sau la o bluză; rut. *платка* (A. Scriban, *Dicț.*, p. 993).
- PSARIO** – varietate de postav; gr. *θαριο* (RA, 1989, 1, p. 100).
- PUGHIE** – pungă (L. Djamo-Diaconiță, *Limba doc.*, p. 353); gr. *πουγι* (*Dicț. neogrec-rom.*, p. 456).
- PURȚELAN** – postav de Barcelona.
- RAIHUZI** – cioareci, tuzluci; germ Reithosen (A. Scriban, *Dicț.*, p. 1086).
- RAMATICINĂ** – marfă de pasmanterie și de pânzeturii (O. Cicanci, *Companiile grecești*, Buc., 1981, p. 138).
- RĂCINAC** – tulpan pe capul femeii (Constanța).
- RISORACHI** – blana de răs de pe spatele animalului (RA, 1989, 1, p. 95); gr. *ρησος*.
- RIZA** – cămașă lungă (Constanța).
- RIZEL** – tulpan de mătase, batic (Glosar din Olt, *Arh. Olteniei*, XXII, 1943, 125–130, p. 282).
- RUTIȘTE** – haină, postav; vsl. *роутище* (L. Djamo Diaconiță, *Limba doc.* p. 326).
- SAG** – covor; scr. *sag* (doc. 1482 după nov. 15 – L. Djamo-Diaconiță, *Limba doc.*, p. 337).
- SALI** – un fel de camelot, țesătură din fir de cămilă (L. Șăineanu, *Elem.*, p. 264); tc. *şali*.
- SARAGE** – broderie pe piele; tc. *saraç* ‘șelar, curelar’ (Ion Neculce, I, 1923, fasc. 3, p. 29).

- SĂGEDIE** – stofă groasă de lână; tc. *sacyaki*.
- SĂLĂUGĂ** – broboadă de bumbac; var. SĂLĂUȚĂ.
- SĂLĂUȚĂ** – v. SĂLĂUGĂ.
- SĂLIRE** – blană gălbuie (Doc. mold. 1837 ian; Ion Neculce, I, 1923, fasc. 3, p. 158–159).
- SĂMÎNȚETĂ** – bluză femeiască simplă, cu croiala asemănătoare cu a cămășilor bărbătești (*DAR*, p. 374); fr. *chemisette*.
- SÂNGIF** – chenar pe marginea unei haine; tc. *sincef* (L. Șăineamu, *Infl. orient.*, II, p. 226).
- SCĂRȚOAGĂ** – încălțăminte veche și ruptă; derivat onomatopeic.
- SENIC** – pânza groasă din cânepa cea mai proastă (Mehedinți).
- SLAPĂ** – pălărie tricorn; sl. *улеана* (I. Ghica).
- SLOVNIȚĂ** – scufie de noapte; rus. *сонница*.
- SOMȚER** – catifea; germ. *Sammet* (Al. Rosetti, *Lettres roumaines*, p. 35, Câmpulung, încep. sec. XII).
- SPIȚURI** – dantelă sau colțișori de dantelă lucrați cu croșeta (*DAR*, p. 428); germ. *Spiz*.
- SPRENȚ** – haină bărbătească scurtă, până la brâu, croită pe talie (*DAR*, p. 429); germ. *Sprenz*.
- STIFALE** – ciobote; gr. *σιφος*.
- STIPSIN** – un fel de stofă; gr. *στιψι*.
- STOGOȘE** – lână lungă și moale, provenită din încrucișarea raselor țigăie și țurcană (*DAR*, p. 437).
- STRĂJAC** – mindir; germ. *Strohsack* (A. Scriban, *Dicț.*, p. 1249).
- SULOC** – val de pânză (*DAR*, p. 453).
- SVILA** – mătase; vsl. *свила* (L. Djamo – Diaconița, *Limba doc.*, p. 327).
- ȘANTILI** – stofă lucrată în Chantilly (Franța) (I. Ghica).
- ȘERID** – galon, panglică, cordon; tc. *șerit* (Baubec, *Dicț.*, p. 308).
- TABOL** – sac mai scund, săculeț, traistă (*DAR*; p. 488).
- TACHILER** – pălărie largă din pânză de in; tc. *takye*.
- TARATLI** – (despre stofe) brodat sau țesut în dungii, în vrâste, dungat, vrâstat; tc. *taraklı* (E. Suci, *LR*, XLIII, 1994, 1–2, p. 260).

- TĂRCALĂ** – tașcă, traistă (Ion Creangă, VI, 1913, 2, p. 36).
- TEBEUCĂ** – mătase orientală pentru acoperirea șeii (sec. XV–XVI); (Lecca, *Dicț.*, p. 518); ucr. *табівка*.
- TELEM** – piele de vițel; rus. *телок*: "...un tãmbar telen galbãn cu padceli de sobol (Foaie de zestre, Moldova, 1678 iunie 30, N. Iorga, *Stud. și doc.*, VII, 1904, p. 177).
- TERE** – fir gros de bumbac sau de lãnă (la românii din Serbia); tc. *tire* (E. Suci, *LR*, XLIII, 1994, 1–2, p. 26).
- TILIE** – expr. „telli bez”: pãnză cu fir argintiu (VI. Drimba, *SCL*, XLIV, 1993, 4, p. 344).
- TORBA** – servietă diplomatică; tc. *torba*.
- TUCATISIA** – bogasiu din Tokat (Anatolia); tc.
- ȚERTAM** – ciucure (Gh. Ghibănescu, *Sămile visteriei Moldovei pe anul 1764, iul. – aug.*, Iași, 1931, p. 19).
- ULACHIA** – v. OLACHIA.
- USIURI** – bumbac de cea mai bună calitate (N. Trandafirescu, *Glosar*, p. 78).
- VARDE** – un fel de țesătură.
- VENGHEREA** – haină de pãslă înflorată cu găitane, purtată de haiduci, de țãranii ardeleni (*DAR*, p. 518).
- VIGANIA** – un gen de îmbrãcãminte de damã; gr. *βιγανία*.
- ZACONET** – material foarte fin pentru perdele „...rochie de zaconet...” (Foaia de zestre – Oltenia, 1837 oct. 26).
- ZARAFlichIA** – un fel de găitane (N. Trandafirescu, *Glosar*, p. 76).
- ZOLNIC** – ștergar pe masă (Orhei); rus. *золник* (Petre Coman, „Glosar dialectal”, *AAR*, mem. secț. lit, tom IX, Buc., 1938–1940, p. 149).

Capitolul V

MONEDE

În elaborarea acestui capitol m-am folosit de datele culese din documentele românești emise din cancelaria domniilor fanariote, în special din Țara Românească, de informațiile furnizate de diverse tranzacții comerciale, tarife vamale, sintetizate în lucrarea de licență a studentei Mariana Mișcu, intitulată *Circulația monetară în Țara Românească în secolele al XIV-lea – al XVIII-lea*, București, 2010, lucrare coordonată de subsemnatul. Autoarea lucrării de licență consemnează într-unul din capitolele finale "haosul financiar" existent în acea perioadă, când circulau deopotrivă monede turcești, rusești, poloneze, austriece, ungurești etc., fără a se cunoaște exact echivalentele valorice dintre ele.

ABASSI – „moneda lui Abbas” – monedă persană de argint bătută sub șahul Abbas I cel Mare (1557–1628); era împărțită în 2 mahmudii și valora 0,97 franci, la mijlocul sec. XVII; 50 abassi – 1 tuman (H. Dj. Siruni, „Monetele turcești în Țările Române”, în *Balcenia*, II–III (1939–1940), p. 55), < tc.

ACCEA - v. AKÇE.

AD LIYE – monedă de 12 guruși; „aur de justiție” – monedă de aur de 20 de piaștri al lui Mahmud al II-lea; prima emisiune : atâc-adlie (adlie – cea veche); avea o greutate de 7 carate și 3

grăunți (H. Dj. Siruni, „Monetele turcești în Țările Române”, în *Balcania*, II-III (1939–1940, p. 57), < tc.

AKÇE – monedă, argint, bogăție, veche monedă turcească echivalentă unei parale; tc. *akçe* (Yousouf, *Dicț.*, p. 9), var. ACCEA.

ALIEDE – monede turcești de aur (*RA*, 1989, 1, p. 82), < tc.

ALTÂLÂC – piesă de 6 piaștri, de argint (Yousouf, *Dicț.*, p. 15; V. Bogrea, *An. Inst. de Ist. Cluj*, III, 1924–1925, p. 516); monedă de argint din 1833, sub Mahmud II, valorând 24 de parale, adică 6 piaștri. Era împărțit în: utedlû (3 piaștri) și altmâșlâc (60 de parale sau un piastru și jumătate); tc. *altılık* (H. Dj. Siruni, „Monetele turcești în Țările Române”, în *Balcania*, II–III, 1939–1940, p. 57); var. ALTELEC.

ALTÂN – v. ALTUN.

ALTELEC – v. ALTÂLÂC.

ALTMÂȘLÂC – v. ALTMİȘLIC.

ALTMİȘLIC – monedă de 60 de parale, adică de un piastru și jumătate, bătută întâi în 1765, sub Mustafa III, cântărind 9 carate, iar în 1790, sub Selim III, cu o greutate de 5 carate și 13 grăunți (H. Dj. Siruni, „Monetele turcești în Țările Române”, în *Balcania*, II–III (1939–1940), p. 57); var. ALTMÂȘLÂC < tc. *altmışlık*.

ALTUN – monedă de aur, galben, ducat, florin; tc. *altın* ‘în valoarea de 60’ var. ALTÂN.

ANCLUZ – banul fermecat care poate atrage alți bani sau care se întoarce iar la cel ce l-a cheltuit; ucr. anchiuz, după pol. ankluz, din lat. inclusus; cea mai veche atestare e din Bucovina, din 1903 (Anca Irina Ionescu, *SCL*, XXVII, 1976, 2, p. 193).

ARMUDLU – ALTUN – „aur în pere” – medalie de aur, în formă de pere, purtată de femei și având ca inscripție „mașallah”; tc. armudî (H. Dj. Siruni, „Monetele turcești în Țările Române”, în *Balcania*, II–III, 1939–1940, p. 57); < tc. *armutlu attın*.

- AYETLU – ALTUN** – „aur cu verset”, monedă de aur, având în loc de inscripție, un verset din Coran și purtată de femei ca medalie (H. Dj. Siruni, „Monetele turcești în Țările Române”, în *Balcania*, II – III, 1939–1940, p. 59); < tc. *Ayetlu altun*.
- AYINELI** – „aur cu oglindă”, denumire populară dată monetelor de aur bătute de Mustafa III, în 1757 din cauza formei lor (H. Dj. Siruni, „Monete turcești în Țările Române”, în *Balcania*, II-III, 1939–1940, p. 59); *ayneli*.
- BACHÂR PARA** – monedă de aramă, bătută în vremea lui Orhan (1326–1360), când această monedă se numea „mângâr”, din mongolul mangun (H. Dj. Siruni, „Monetele turcești în Țările Române”, în *Balcania*, II–III, 1939–1940, p. 60); < tc. *bakır para*.
- BEȘIBIRLIC** – nume popular dat monedelor de aur de 5 lire turcești (500 piaștri), bătute de sultanul Megid; tc. *beş* ‘cinci’ (H. Dj. Siruni, „Monetele turcești în Țările Române”, în *Balcania*, II–III, 1939–1940, p. 60).
- BEȘIUZLUC** – „de cinci sute” – monedă de aur de 500 de piaștri, emise de sultanul Megid, cântărind 11 dramuri și 4 carate; tc. *beş + yüz* (H. Dj. Siruni, „Monetele turcești în Țările Române”, în *Balcania*, II–III, 1939–1940, p. 61).
- BEȘPARALÂC** – monedă de aramă de 5 parale, bătută de sultanul Megid, cu o greutate de 13 carate; tc. *beş* (H. Dj. Siruni, „Monetele turcești în Țările Române”, în *Balcania*, II–III, 1939–1940, p. 60).
- BINIȘLIC** – monedă turcească; tc. *bin* ‘1000’ (Ms 10–11, doc. 24 iulie 1784, f. 15).
- BIR PARALÂC** – „de o para” – monedă de argint de 1 para, bătută de Ahmed III, în 1704, cântărind 2 ½ grăunți (H. Dj. Siruni, „Monetele turcești în Țările Române”, în *Balcania*, II–III, 1939–1940, p. 60).
- BURLINC** – monedă de argint; germ Silberling (V. Bogrea, *An. Inst. Ist. Cluj*, I, 1922, p. 326; dar în idem III, 1924–1925, p. 515 – burlinc – purcel).

CARA GURUȘ – „piastru negru” de aliaj pur, care nu ruginea, cântărea 9 dramuri; denumire veche a scutului german; tc. kara + guruș (H. Dj. Siruni, “Monetele turcești în Țările Române”, în *Balcania*, II–III, 1939–1940, p. 61).

CÂRC – GURUȘLUC – „de patruzece de piaștri”; monedă de aur zisă și „hairie altumi”; bătută în 1827 de Mahmud II, având ca divizionare: ighirimi-gurușlucul (20 piaștri) șo on-gurușlucul (10 piaștri); tc. *kirk* ‘40’ (H. Dj. Siruni, “Monetele turcești în Țările Române”, în *Balcani*, II–III, 1939–1940, p. 61).

CEARCÂU – galben cu zimți; monedă care circula în vremea lui Cargea Vodă (DAR, p. 44); numele unei monede de 3 lei din timpul lui Caragea (Șăineanu, *Elem.*, p. 672); var. CERCLIU < tc. *çarkli* ‘cuz zimți’.

CERCLIU - v. **CEARCÂU**.

CIARCLÎ – monedă de aur de 5 piaștri, emisă de sultanul Mahmut II în 1808, la Bagdad, cântărind 2 dramuri și 1¼ carate. S-a numit și *gedid beşlic* (H. Dj. Siruni, “Monetele turcești în Țările Române”, în *Balcania*, II–III, 1939–1940, p. 61); çarkli.

CIARIEC – „un sfert” – denumire dată monetelor de argint, emise de sultanul Megid în 1844, valorând 5 piaștri, adică a patra parte dintr-o monedă de 20 piaștri, numită „megidie” (H. Dj. Siruni, “Monetele turcești în Țările Române”, în *Balcania*, II–III, 1939–1940, p. 61); tc. *çeyrek* ‘sfert’.

CIFTE BALÂC – marcă cu câte o pereche de pești; tc. *çift + balık*.

CIFTE ZOLTE – „dublu zolota” – denumire dată monedei de argint de 60 parale, numită „altmâșlâc” (H. Dj. Siruni, “Monetele turcești în Țările Române”, în *Balcania*, II–III, 1939–1940, p. 61).

CUȘLU-CARBUN – monedă rusă cotate la Constantinopol la 16 piaștri 10 parale, după cursul oficial din 1843 (H. Dj. Siruni, “Monetele turcești în Țările Române”, în *Balcania*, II–III, 1939–1940, p. 62).

- DECAPEN DARI** – monedă de argint de 15 parale; gr. *δεκαπεν*.
- DECARI** – monedă de argint de 10 parale; gr. *δεκα* (RA, 1989, 1, p. 84).
- DENGA** – monedă rusească, inițial de argint emisă din sec. al XIV-lea și reprezentând 1/100 dintr-o rublă lingou, apoi de bronz, emisă între anii 1700-1828 și valorând ½ dintr-o copeică; rus. *деньги*.
- ECATONDAR** – monedă de argint turcească de 100 parale; gr. *εκατο*; var. ECATOSTAR; IUZLUC.
- ECATOSTAR** – v. ECATONDAR.
- EFIMOC** – monedă rusească corespunzătoare talerului.
- ELLILIC** – monedă de aur de 50 piaștri, emisă de sultanul Magid, cântărind 1 dram 2 carate (H. Dj. Siruni, „Monetele turcești în Țările Române”, în *Balkanica*, II–III, 1939–1940, p. 62); *elli* ‘50’.
- ENENIN CONDARI** – monedă de argint de 90 de parale; gr. *ενενικοντα*.
- EPITARI** – monedă de argint de 7 creițari.
- EVCOMICONDARI** – monedă de argint de 70 de parale; gr. *εβδομηκοντα*.
- EXINDAR** – monedă turcească de argint de 60 parale; gr. *εξηκοντα*.
- FINDIC** – monedă de 11 guruși „aur de alună”, monedă de aur, din cauza micilor grăunți desenate în jurul monedei. A fost bătută de Mustafa III, la 1757, în valoare de 480 accele, cântărind 1 dram, 1 carat, 1 grăunț (H. Dj. Siruni, „Monetele turcești în Țările Române”, în *Balkanica*, II–III, 1939–1940, p. 63); findik.
- FRIDERIC** – monedă de aur prusiană, care a circulat și la noi în prima jumătate a sec. al XIX-lea (DAR, p. 112); germ.
- GEDID ADLIE** – monedă de aur, bătută de sultanul Mahmud II la 1823, cântărea 7 carate, 3 grăunți (H. Dj. Siruni, „Monetele

- turcești în Țările Române”, *Balcania*, II–III, 1939–1940, p. 64); Cedit adliye.
- GEDİD ALTMÂŞLÂC** – monedă de 60 de parale emisă în 1824 de sultanul Mahmud II (H. Dj. Siruni, „Monetele turcești în Țările Române”, în *Balcania*, II–III, 1939–1940, p. 64); cedit altmışhk.
- GEDİD İCHİLİC** – monedă de argint de 2 piaștri sau 80 de parale, bătută de sultan Hamid I în 1789 și de sultan Selim III în 1791, prima cântărind 9 carate și 4 grăunțe, iar a doua 8 carate (H. Dj. Siruni, „Monetele turcești în Țările Române”, *Balcania*, II–III, 1939–1940, p. 64); cedit ikilik.
- GEDİD MAHMUDİE** – monedă de aur bătută în 1832 de sultanul Mahmud II, cântărind 8 carate. Poporul o numea irmilic altun. (H. Dj. Siruni, „Monetele turcești în Țările Române”, *Balcania*, II–III, 1939–1940, p. 64); cedit Mahmudiye.
- GEDİD RUBİE** – monedă de aur bătută la 1830 de sultanul Mahmud, cântărind 2 carate (H. Dj. Siruni, „Monetele turcești în Țările Române”, *Balcania*, II–III, 1939–1940, p. 64); cedit rubiye.
- GEDİD RUMİE** – monedă de aur de 8 piaștri, bătută de Mahmud II, numită în popor și yazâlâc – mahmudie. Cântărea 11 carate și 3 grăunțe (H. Dj. Siruni, „Monetele turcești în Țările Române”, *Balcania*, II–III, 1939–1940, p. 64); cedit Ruméye.
- GEDİD STAMBUL** – monedă de aur emisă de sultanul Mahmud în anul 1730, cu o greutate de 1 dram, 1 carat și 1 grăunț. Valora 450 accele (150 parale) (H. Dj. Siruni, „Monetele turcești în Țările Române”, *Balcania*, II–III, 1939–1940, p. 64) < tc.
- GEDİD YÜZLÜK** – monedă nouă de 100 de parale din argint, emisă de sultanul Selim la 1791, cântărind 10 dramuri (H. Dj. Siruni, „Monetele turcești în Țările Române”, *Balcania*, II–III, 1939–1940, p. 64) < tc.

- GEDID ZINGIRECLI** – monedă de aur bătută în timpul sultanului Ahmet III (1703–1730), în orașele Tebriz, Tiflis, Erevan, valorând 400 accele (H. Dj. Siruni, „Monetele turcești în Țările Române”, *Balcania*, II–III, 1939–1940, p. 64); cedit zincirekli.
- GEZAIR** – monedă de 12 piaștri, la 1822; Cezayir.
- GHIHADIE** – monedă ce valora, la 1822, 5 piaștri.
- GINGIRLIU** – până la 1860 – galben turcesc în valoare de 2 lei, numit așa după lanțul sau cununa de arabescuri pe care o avea desemnată de amândouă părțile; tc. *zincirli* ‘cu lanț’ (A. Scriban, *Dicț.*, p. 558).
- GROSETĂ** – monedă divizionară a ducatului; 24 grosete = 1 ducat; pol. grosz.
- GURUȘ** – cetățean; monedă, valora la 1822, 40 parale;
- GŪMŪȘ** – aspru de argint; tc. *gümüș* ‘argint’.
- HARAGHIA** – monetărie (doc. 1424: haraghia de bani); gr. *χαραγη* (L. Djamo – Diaconiță, *Limba doc.*, p. 351–352).
- HASILIC** – bani pentru cheltuielile casei; tc. *hazirlik*.
- HERGOȘ** – nume dat în Transilvania monedei austriece de argint cu valoare nominală de 17 creițari, emisă între 1678–1815.
- HIPERPER** – monedă bizantină de aur, cu o greutate între 4, 42 și 4,48; gr. împărțită în 24 carate (O. Iliescu, „L’hyperpère byzantin au Bas-Danube du XIe – au XVe siècle », în *Revue des etudes sud-est européennes*, 1969, 1, p. 109–119).
- IALDÂZ** – monedă la 1822 valorând 15 piaștri, 10 parale; tc. *yaldız* ‘poleire’.
- ICOS** – veche monedă turcească de argint în valoare de 25 de lei; gr. *εικοσι* – 20.
- IDAREA** – monedă turcească; economie, socoteală; tc. idare (RA, 1989, 1, p. 86).
- IURLUC** – monedă – val. la 15 dec. 1821 4 taleri.
- IUZLUC** – v. ECATONDAR.

- MADJAR** – monedă, care la 1822 valora 15 piaștri.; tc. Macar ‘unguresc, emis în Ungaria (E. Suciuc).
- MANGĂ** – veche monedă turcească; tc. *manga*.
- MEHENGIU** – mijloc pentru încercarea monedelor de aur pentru a constata care sunt false; tc. *mehenk*.
- MEMDUHIE** – monedă de aur de 20 piaștri, bătută în 1839, la începutul domniei sultanului Megid, cântărind 7 carate și 3 grăunți, a avut ca divizionare nâsfie (jumătate) în valoare de 10 piaștri și rubia (sfert) de 5 piaștri (H. Dj. Siruni, „Monetele turcești în Țările Române”, *Balcania*, II–III, 1939–1940, p. 69).
- MISÂR** – monedă de aur egipteană, bătută la Cairo; la 1821 valora 3 taleri; la 1828 valora 6 taleri; arab. *Mysir* – Egipt; var. MISIR.
- MISIR** – v. MISÂR.
- MISIR ZINGIRLISI** – monedă de aur care valora 330 aspri (110) parale (H. Dj. Siruni, „Monetele turcești în Țările Române”, *Balcania*, II–III, 1939–1940, p. 70) < tc. *Mısır zincirlisi* ‘zimțat dde Egipt’.
- NĂSFIE** – jumătate – denumire dată monetelor divizionare de aur valorând jumătatea monedei respective. Prima monedă a fost bătută la 1688 la Tripoli de sultanul Mehmed IV (H. Dj. Siruni, „Monetele turcești în Țările Române”, *Balcania*, II–III, 1939–1940, p. 70); var, NESFEA, NISFEA < tc. *nisfiye*.
- NESFEA** – v. NĂSFIE.
- NESFIREA** – monedă de 2 taleri și 60 de bani, la 15 dec. 1821.
- NISFEA** – v. NĂSFIE.
- NOICTALÎ BEŞLIC** – „cu puncte” – monedă de argint de 5 piaștri bătută de Mahomed II la 1832, purtând un punct imediat sub nodul panglicii, cântărea 4 carate și 12 grăunți (H. Dj. Siruni, „Monetele turcești în Țările Române”, în *Balcania*, II–III, 1939–1940, p. 70) < tc. *noktalı beşlik*.

- NOCTASDÂZ BEŞLIC** – „fără puncte” – monedă de argint de 5 piaştri, bătută de Mahomed II la 1829 (H. Dj. Siruni, „Monedele turceşti în Țările Române”, în *Balcania*, II–III, 1939–1940, p. 70) < tc. *noktasız beşlik*.
- OGDOICONDARI** – monedă de argint de 80 parale, groşi dubli; gr. *ογδοηκοντα*.
- OLAN** – monedă de aur olandeză care a circulat până în sec. XIX şi în Țările române (*DAR*, p. 232).
- ONBEŞLIC** – „de cincisprezece” – una din divizionarele monedei de argint numită „altmâşlâc”, bătută în 1765 de sultanul Mustafa III, în 1790 de Selim III şi în 1823 de Mahmud II (H. Dj. Siruni, „Monetele turceşti în Țările Române”, în *Balcania*, II–III, 1939–1940, p. 70) tc. *onbeş* ‘15’.
- ONGURUŞLUC** – monedă de argint valorând 10 piaştri, bătută în 1844 de sultanul Megid ca una din divizionarele monedei sale de argint de 20 piaştri numită *yighirmi* – *guruşluc* (H. Dj. Siruni, „Monetele turceşti în Țările Române”, în *Balcania*, II–III, 1939–1940, p. 70) < tc. *on-guruşluk*.
- ONPARALÂC** – monedă de argint bătută în 1703 de sultanul Ahmed III şi în 1844 de sultanul Megid, valorând 10 parale. În timpurile mai recente s-a bătut şi monedă de aramă sub acest nume (H. Dj. Siruni, „Monetele turceşti în Țările Române”, *Balcania*, II–III, 1939–1940, p. 71) < tc. *on-paralık*.
- OSMANIAN** – monedă turcească de aur din sec. al XVII-lea (bătută la 25 nov. 1619).
- OST** – monedă de mică valoare (*Acte judiciare din Țara Rom.*, IX, 1775–1781, Buc., 1973, *Glosar*, p. 1063); germ. *Ost*.
- PINEG** – nume dat în Țările Române, în sec. XVI–XVII, dinarului unguresc de argint.
- RAIAL** – monedă de 7 taleri şi 30 bani, la 15 dec. 1821; tc.
- RICAMBIE** – poliţă trasă din nou; fr. (*RA*, 1989, 1, p. 95).

- RUMIE** – monedă de aur bătută de Mahmud II în 1816, valoarea 25 piaștri (H. Dj. Siruni, „Monetele turcești în Țările Române”, *Balcania*, II–III, 1939–1940, p. 72) < tc. *Rumi* ‘grecesc’.
- SARANDARI** – monedă austriacă de 40 de creițari; gr. *σαρανταρι*; var. SARANTARI.
- SARANTARI** – v. SARANDARI.
- SGRIȘOR** – veche monedă de argint austriacă, cu vulturul cu două capete pe stemă, care circula în Principate, având o valoare de 12 lei vechi și jumătate (H. Dj. Siruni, „Monetele turcești în Țările Române”, *Balcania*, II–III, 1939–1940, p. 73).
- SUFORIN** – monedă de aur.
- ȘAHIN** – monedă turcească din sec. XVII – 200 aspri.
- TESARACONDARI** – monedă de argint de 40 de parale; gr. *τεσσαρακοντα*.
- TESARIC** – monedă de aur de 4 galbeni; gr. *τεσσαρα*.
- TRINDARI** – monedă de 30 creițari; gr. *τριαντα*.
- TUGRALI (ALTUN)** – monedă de aur purtând tugraua, din vremea lui Murad al II-lea (H. Dj. Siruni, „Monetele turcești în Țările Române”, *Balcania*, II–III, 1939–1940, p. 75) < tc. *tuğralı altun* ‘galben cutura’.
- TUNUH** – ban turcesc (N. Iorga, *Stud. și doc.*, X, 1905, p. 14).
- ZERDE** – galben; tc. zerde (Gh. Ghibănescu, *Catastihul vămilor Moldovei 1765*, Iași, 1922, p. 47).
- ZER MAHBUB** – „aur favorit” – numele monedelor de aur de 240 acele bătute după modelul aurului egiptean în 1725 de Ahmed III; a circulat până la reforma monetară din 1844 (H. Dj. Siruni, „Monetele turcești în Țările Române”, în *Balcania*, II–III, 1939–1940, p. 77) < tc. *zermahbub*.

Capitolul VI

TERMINOLOGIE MILITARĂ

Ocupația și relațiile directe cu Poarta Otomană au lăsat urme serioase și în organizarea și structura militară terestră și navală a Țării Românești. Denumiri turcești, dar și de alte origini, de instituții și unități militare, armament și funcții sau grade militare, echipament se întâlnesc frecvent în scrisorile și adresele oficiale emise din cancelariile domnilor munteni sau ale comandamentului militar. Nu înseamnă însă că structura militară românească a avut ca model pe cea otomană, ci ea a rămas statornică după tradiția și legile pământului.

ACÂNGI – trupe neregulate de cavalerie; comandanții ereditari ai acângiilor au fost Mihaloglâii, înființată înaintea ienicerilor (Doc. turco – rom. – Inventar); tc. akıncı; var. ACHINGIU.

ACHINGIU – v. ACÂNGI.

ACROVOLISMOS – bătaie, luptă, încăierare; dispersarea trăgătorilor pentru luptă; începutul schimbului de focuri de armă; gr. ακροβολισμος (*Dicț. neogrec-rom.*, p. 25).

ADIUSTIRUNG – echipare, pregătire; germ. Ausstierung (Cronica Banatului).

AGEMOGLANI – copii răpiți din care se făceau ieniceri sau servitori ai seraiului; coconi nevinovați; tc. acemağlan (L. Șăineanu, *Elem.*, p. 652); var. AGEMOLAN, IAMOGLANI, ICEMOGLANI.

AGEMOLAN – v. AGEMOGLAN.

- ALEM-DAR** – portdrapel (Youssouf, *Dicț.*, p. 14); stegar (Doc. turcești, 175 /1819); tc. *alemdar*.
- ANATASTASIE** – răscoală; gr. *αναστατώνω* (*Dicț. neogrec-rom.*, p. 47).
- ANGRIF** – atac, năvală; germ. *Angriff* (Cronica Banatului).
- AUSFAL** – ieșire din încercuire; germ. *Ausfall*.
- AVREHORIE** – capcană, înșelăciune; gr. *βροχι*.
- AZĂNTARE** – recrutare pentru serviciul militar (Banat), (*Dialectologica*, Buc., 1989, p. 137).
- BALAHACI** – construcție mare și provizorie, necesară funcționării spitalului militar din Bârlad; rus. *балагана* (*RA*, XII, 1969, 1).
- BARUT HANE** – pulberăria statului, magazia de muniții, de praf de pușcă; tc. *barut hâne* (L. Șăineanu, *Elem.*, p. 658).
- BASTARDĂ** – corabie principală; galeră cu vâsle; tc. *baştarda* (L. Șăineanu, *Elem.*, p. 255).
- BAȘBOG** – șef de armată, căpetenie de oaste, generalisim, amiral, comandant de flotă (L. Șăineanu, *Elem.*, p. 255); tc. *başbuğ*.
- BELEG** – cremene de pușcă; tc. *bileg* (L. Șăineanu, *Infl. orient.*, II, p. 46).
- BESAȚUNG** – garnizoană; germ. *Besazung* (Cronica Banatului).
- BEULUK** – bandă, unitate militară, detașament; (Youssouf, *Dicț.*, p. 50); tc. *bölük*.
- BRAN** – apărare; în Oltenia sensul de pădure e preluat în toponime: Braniște, Brănești, onomastică: Brănișteanu (*Arhivele Olteniei*, III, 1924, 14, p. 295–296); sl. *бран*
- BRULOT** – corabie de război încărcată cu materii inflamabile, fr. *brûlot* (I. Ghica).
- BUIURDISMĂ** – v. BUIURDIZMĂ.
- BUIURDIZMĂ** – ordin, decret, ordinul unui pasă sau al marelui vizir pentru Constantinopol; ordin dat de guvernatorul unei provincii; tc. *buyurdu*; v. BUIURDISMA, BUIURDUMLAR., BUIURILTIU., BUIURULDU., BURUIALTĂ; A PUIURDI.

- BUIURDUMLAR** – v. BUIURDIZMĂ.
- BUIURILTIU** – v. BUIURDIZMĂ.
- BUIURULDU** – v. BUIURDIZMĂ.
- BUIURMAK** – a ordona, a comanda, a governa; tc. *buyurmak* (Youssof, *Dicț.*, p. 639).
- BURGIU** – turn, întărire; tc. burç (L. Şăineanu, *Elem.*, p. 255).
- BURUIALĂ** – v. BUIURDIZMĂ.
- BURUNDUC** – botniță, căpăstru de dresaj; tc. burunduruk, (Youssof, *Dicț.*, p. 63; Baubec, *Dicț.*, p. 58).
- CALEH** – cetate; tc. kale (Grecu, *Dicț.*, p. 57).
- CALTECHI** – șa, harnașament (RA, 1989, I, p. 86).
- CAPSILIZI** – răzvrățiții turci sau albanezi din Grecia (RA, 1989, I, p. 87).
- CAPUCULU** – „oaste de poartă” permanentă; garda sultanului; tc. *kapu* ‘poartă’ + *kul* ‘rob’.
- CAȚAUN** – soldat grec; gr. *κατισο* (Zilot Românul).
- CĂLĂCIU** – sabie turcească (folosită cu caftanul la investirea domnilor români) (DAR, p. 38); tc. *kylyç*; var. CĂLÂC.
- CĂLÂC** – v. CĂLĂCIU.
- CEASMADELE** – alică; bg. *часма*; v. și CEAȘMĂ.
- CEAȘMĂ** – alică, bilă mică de plumb cu care se umplu cartușele de vânătoare (*Dialectologica*, Buc., 1989, p. 139); var. CEȘME; v. și CEASMADELE.
- CERHAGI** – trupă ușoară de avangardă (L. Şăineanu, *Infl. orient.*, II, p. 35); tc. *çerhaci*.
- CEȘME** – v. CEAȘMĂ.
- CHIBRIT** – pucioasă; tc. *kibrît* (RA, 1973, 2, p. 396).
- CHITRON** – substanță asemănătoare pucioasei (Ms. 109/1823); tc. ketron.
- CIACMAC** – scăpărătoare, baterie de puști și pistoale, amnar; tc. *çakmak* (Youssof, *Dicț.*, p. 69).
- CIHAUS** – arsenal (DAR, p. 54); germ. *Zeughaus*;
- COLOMBORNA** – tun mare cu țevă lungă pentru trageri la distanțe mari (L. Şăineanu, *Infl. orient.*, II, p. 36).

- COPCĂ** – fugă, galop; bg. *конка* (Ion Creangă, III, 1910, 11, p. 251).
- CULCEAUȘ** – sergent de ieniceri (Sama vânilor Moldovei din 1763, în Ion Neculce, 1925, fasc. 5, p. 106); tc. *kulçavuş*; *kul* ‘santinelă’.
- CULCHEHAESI** – intendent al corpului de ieniceri (Sama vânilor din Moldova din 1763, în Ion Neculce, 1925, fasc. 5, p. 106); tc. *kulkehayası*.
- CURUC** – sac deschis care se atârnă de oiște ca să mănânce din el în același timp doi cai înhămați; tc. *koruk* (A. Scriban, *Dicț.*, p. 383).
- DAGLII** – unități militare de rând; tc. *dağlı* ‘de munte’ (Baubec, *Dicț.*, p. 79).
- DAMBAZ** – pod de luntri, vase plutitoare; tc. *tombaz*, *dombaz*.
- DARBZEN** – tun greu de asediu și apărare; tc.
- DIASACGIU** – soldat turc dat de Poartă creștinilor pentru apărare și siguranță, tc. *sakçi*.
- DIBĂ** – instrument de tortură pentru cel încătușat, criminal; butuc, falangă; sl. *дыба* ‘trunchi’.
- DIMIGHERSIE** – răzvrătire (Cronicari munteni, II, p. 108).
- DOGRU** – roib; tc. *doğru* (Baubec, *Dicț.*, p. 96).
- DRUNGAR** – general, amiral; gr. *δρουγγαριος* (V. Bogrea, *An. Inst. de Ist*, II, 1923, p. 358).
- EGHERI** – oaste de vânătoare; germ. *Jäger*.
- ERGALIE** – herghelie „...și am afierisit-o mănăstirii sfântului ierarh Spiridon, cu locul, cu moara și cu toate ergaliile ei...” (hrisov din 1776 ian.1 Iași, în Ion Neculce, fasc. 9, 1931, p.180), tc. *hergele*.
- FAIERONT** – timpul de încetare a lucrului; vechea ordonanță prevedea stingerea la o anumită oră din seară a tuturor focurilor pentru evitarea incendiilor; germ *Feuerordnung*.
- FELDFEBEL** – plutonier major; germ *Feldwebel*.
- FERPOST** – rada portului unde stau corăbiile; germ. *Verpost*.
- FUCARI** – teacă de iatagan sau la alte arme albe; gr. *φουκαρι* (RA, 1989, 1, p. 99).

FURCATE – vase pentru transportul oștilor (*Cronicari munteni*, II, p. 310).

GEBELI – ostaș înarmat; tc. *cebeli* ‘cu armură’.

GEDEA – armă pentru aruncat; suliță, dardă (E. Munteanu, *Studii*, p. 23).

GEMI – corabie, vapor, navă; tc. *gemi* (Baubec, *Dicț.*, p. 132).

GHIULER AGA – comandantul miliției, șeful artileriei (Arhiva, XXI, 1910, 3, p. 130), tc. *gönüllüler agası* (E. Suciuc).

GLOTNIC – pedestraș (1702–7211 nov. 7, Iași, Ion Neculce, I, 1922, fasc. 2, p. 270); „Neculai Tiron vornic glotnii (Iași, 1757 (7265 iun. 25, Ion Neculce, fasc. 1, 1921, p. 101); sl.

ГЛОТНИК.

HANGAN – soldați dintr-un corp de infanterie moldovenească, înarmați cu puști și topoare, recrutați din localitatea Hangu (A. Scriban, *Dicț.*, p. 588).

HARGIURI – trupe auxiliare, ornament, cheltuială, ajutor, consum de mărfuri; tc. *harc* (L. Șăineanu, *Elem.*, p. 697).

HAȘLĂU – locuitorii unei raiale; tc. *haslı*.

HAVA – bombardă, piuă pentru aruncarea bombelor (Mold.) – piuliță; (Țara Rom.) – mașină de tăiat tutun; tc. *hava* (Baubec, *Dicț.*, p. 150).

HÂRSARERII – soldați instruiți anume pentru apărarea întăriturilor; magh. huszar; tc. *hisar* ‘cetate’ + *er* ‘soldat’.

HELM – coif; germ. Helm (Cronica Banatului).

HILIARHIE – comandament; gr. *χιλιάρχια* (*Dicț. neogrec-rom.*, p. 599); (N. Filimon).

HORTATOR – subofițer de bord pe navele romane, lat. hortator.

IAMOGLANI – v. AGEMOGLANI.

ICEMOGLANI – v. AGEMOGLANI.

IFTIHAR – distincție, decorație de onoare; ar., tc. *iftihar* ‘glorie’ (L. Șăineanu, *Elem.*, p. 195).

IPPARH – șef de cavalerie; gr. *ιππαρχος* (L. Galdi, *Les mots*, p. 203).

ISPÂRLIU – ostaș turc, pus pe furat (derivat din A ȘPARLI).

- LAZ** – pumnal; gr. *λαץ* (V. Bogrea, *An. Inst. de Ist.*, Cluj, I, 1922, p. 387).
- LENKER** – ancoră; tc. *lenger*.
- MANAF** – vânzător de poame; turc din Asia Mică (A. Scriban, *Dicț.*, p. 770); diviziune a oștirii mahomedanilor (L. Șăineanu, *Elem.*, p. 203); tâlhar (N. Filimon); călăreț turc (Lecca, *Dicț.*, p. 313); tc. *manav*; var. MANAH.
- MANAH** – v. MANAF.
- A MIJONI** – a spiona (*LR*, XXXI, 1982, I, p. 24).
- MIRILIVA** – comandantul militar al unui sandgeac; tc. *liva* (Baubec, *Dicț.*, p. 225); emir-i-liva.
- MUHASEREA** – împresurare, blocadă; tc. muhasere (L. Șăineanu, *Elem.*, p. 211; A. Scriban, *Dicț.*, p. 839).
- MUHIMAT** – muniții, proviant; arab. (Gh. Ghibănescu, Sămile vistieriei Moldovei pe anul 1764, lunile iulie și august, Iași, 1931, p. 19); chirii pentru ducerea muhumatului (N. Iorga, *Stud. și doc.*, VI, 1904, p. 205); tc. *mühimmat* (Baubec, *Dicț.*, p. 246); var. MUHUMAT.
- MUHUMAT** – v. MUHIMAT.
- NAFTICA** – naval; gr. *ναυτικος* (L. Galdi, *Les mots*, p. 212).
- NAVORTA** – buzdugan (L. Șăineanu, *Infl. orient.*, II, p. 37); tc.
- NIZAMGETIS** – întocmire de oștiri regulate; tc. *nizam* (Zilot Românu).
- OBA** – cort purtăreț la tătării nohai; tc. *oba* (L. Șăineanu, *Elem.*, p. 216).
- OCENIE** – instrucție militară; rus. *учение* ‘învățătură’.
- ODA** – cazarmă, regiment de ieniceri; tc. *oda* (Baubec, *Dicț.*, p. 257).
- OGEAC** – corp de oșteni; tc. *ocak* (L. Șăineanu, *Elem.*, p. 216); casă, familie, sălaș de țigani, breaslă, colonie, partid (A. Scriban, *Dicț.*, p. 895).
- OLCH** – vapor de mărfuri și de transport; mlat. *holcas* (V. Bogrea, *An. Inst. de Ist.* Cluj, I, 1922, p. 327).
- PANTALIRIE** – rastel; gr. *παντα + λιμμα*.
- PASTOI** – v. POSTOI.

- PLEZURĂ** – rană din război (Banat); germ. *Blesser* (SCL, XLVII, 1996, 1 – 6, p. 171).
- PLIAN** – pradă de război (Ion Creangă, VII, 1914, 7, p. 59).
- POCLISARSTVO** – solie; sl. *поклисарство* (L. Djamo-Diaconița, *Limba doc.*, p. 337 – doc. 1431–1432).
- POLEVOI COMANDIR** – comandant de front; rus. *поле* (I. Ghica).
- POSTOI** – obligație de încartiruire; rus. *ночмой*; var. PASTOI.
- PRETORIAT** – (în vechea armată) – autoritate militară creată pe lângă marile unități în timp de mobilizare și de război; (în administrație) administrația și poliția dintr-o plasă, subordonată prefecturii (*DAR*, p. 327).
- PREZĂ** – coruptelă, pradă; fr.
- A PUIURDI** – a trimite un ordin scris la o unitate inferioară (I. Neculce); v. BUIURDIZMĂ.
- RITMAISTRU** – căpitan de cavalerie; germ. *Rittmeister*.
- RUIET** – inspecție, supraveghere (*Șezătoarea*, X, 1903, vol. VII, 8, p. 111).
- RUȘNIȚĂ** – un fel de puști folosite de mercenarii germani; rus. *ружьё*.
- SACICOL** – aripa dreaptă a călărimii, în opoziție cu Solcul, aripa stângă; tc. *sağ kol* ‘brațul drept’ (L. Șăineanu, *Elem.*, p. 226).
- SACSONGI BAȘA** – al doilea locotenent general al regimentului de ieniceri; tc. *samsonci başı* (L. Șăineanu, *Elem.*, p. 226).
- SANGEAC AGASI** – stegar; tc. *sancak ağası* (L. Șăineanu, *Elem.*, p. 229).
- SĂCNĂ** – rana căpătată de cal din pricina șeii (Nemțișor); rus. *суkho* (Ion Creangă, III, 1910, 3, p. 156).
- SALAH** – arme, unelte de luptă; tc. *silâh* (Baubec, *Dicț.*, p. 296).
- SERBAT** – fortăreață turcească de la graniță; tc. *serbad* ‘graniță’.
- SFADRON** – coruptelă dintr-un escadron; parte dintr-un regiment de cavalerie; fr. escadron.
- SIFER** – război, expediție, oaste; tc. *sefer* (Baubec, *Dicț.*, p. 290).
- SIMAHE** – alianță; gr. *συμμαχία* (*Dicț. neogrec-rom.*, p. 517).
- SIRIAG** – armată, oaste, trupă (*LR*, LIV, 2005, 1–4, p. 25).

- SMOTRU** – trecere în revistă militară; rus. *смотр.*
- SULHNAME** – tratat de pace (Doc. turcești – Inventar); tc. *sulhname* (Baubec, *Dicț.*, p. 302).
- ȘTIGĂ** – scut (*AAR*, secț. II, tom XXX, 1907–1908, Buc., 1908, p. 437).
- TABUR** – batalion format din \approx 800 de oameni; tc. *tabur* (Baubec, *Dicț.*, p. 313).
- TACUZ** – suport alcătuit din grinzi dispuse în formă de dreptunghi, pe care se așează, în șantierele navale, corpul unei nave în timpul construcției sau reparației; tc. *takoz* (E. Suciuc, XLIII, 1994, 1–2, p. 25).
- TEKNE** – corabie deschisă; tc. *tekne* (Baubec, *Dicț.*, p. 327).
- TRIVOGAR** – cel ce dă alarma (A. Scriban, *Dicț.*, p. 1348).
- TUG** – insignă militară; tc. *tuğ* (Baubec, *Dicț.*, p. 338).
- ULUFEGI** – corp de cavalerie regulată, numită lefegii de dreapta; tc. *ulufeci* (I. Bogdan, Organizarea armatei moldovene în sec. XV, *AAR*, seria II, tom XXX, 1907–1908, p. 417).
- UMER** – șef, ofițer; tc. *ümera* (Gh. Ghibănescu, Sămile visteriei Moldovei pe anul 1764, iulie și august, Iași, 1931, p. 19).
- VISLUGENIE** – terminarea anilor de serviciu; în Moldova – moșii de răsplată, moșii donative – (G. Popovici, *Moșiile donative moldave, Prinos lui D. A. Sturdza*, Buc., 1903, p. 360); rus. *выслужить* - a împlini anii de serviciu; var. VISLUJENIE, ZASLUJENIE.
- VISLUJENIE** – v. VISLUGENIE.
- ZAGARGI BAȘA** - comandantul legiunii a LXI-a de ieniceri; dregător însărcinat cu paza câinilor; tc. *zagarcı* (L. Șăineanu, *Elem.*, p. 251).
- ZAPTIE** – agă de pază (L. Șăineanu, *Elem.*, p. 251); *zaptiye*.
- ZASLUJENIE** – v. VISLUGENIE.
- ZULFICAR** – sabie deosebită (Texte dialectale Gorj); *zülfikâr*, numele sabiei Profetului Mohamed.

Capitolul VII

UNITĂȚI DE MĂSURĂ

În acest capitol, cei câțiva termeni selectați, neatestați în dicționare, reflectă unele modalități de a măsura lungimea, capacitatea, greutatea etc. a unor mărfuri și produse după obiceiul pământului și a tradiției locale, în condițiile în care, în Țara Românească, din acele vremuri, nu se introduseseră încă unitățile standard de măsură, valabile pentru toți.

A AIARLADISI – a verifica pietrele folosite la cântăritul galbenilor; tc. *ayar* ‘cântar’ (Baubec, *Dicț.*, p. 34).

BATCĂ – un sfert de gram (pentru aur); magh. *batka* (A. Scriban, *Dicț.*, p. 155).

BATOS – unitate ebraică de măsurat lichide, egală cu 37 litri.

BEDEN – mănunchi, un anumit număr de blănuri care constituie o unitate de măsură cantitativă; tc. *beden* ‘corp; trunchi’.

CATÂRTAI – baloturi pe catâri de 70 ocale; tc. *katır + tay* (balot) (Catastihul vămilor Moldovei, 1765, în Ion Neculce, I, 1922, fasc. 2, p. 200; E. Suci, *LR*, XLIII, 1994, 1–2, p. 19); var.

CATERTAI.

CATERTAI – v. CATÂRTAI.

CÂRBAȘ – top de stofă; tc. *kirbaş*.

CEASUL DE MERS – unitate de măsură de lungime: după mersul omului pe jos, după mersul calului, după mersul bouului.

- CENTNER** – veche unitate germană de greutate, egală cu 50 kg (I. Ghica); germ *Cetner*.
- CHILASI** – măsură turcească de cântărit grânele (Galați); tc. *kilâsı* ‘chilă’, în sintagmă atributivă e.g. „Chila de Galați” (Petre Coman, Glosar dialectal, în *AAR*, mem. secț. lit., tom IX, Buc., 1938–1940, p. 80).
- CIFT** – pereche; tc. *çift* (Baubec, *Dicț.*, p. 74).
- CLĂȚĂU** – turmă de oi mică (cam 20 de oi).
- COLOADĂ** – unitate de măsură de capacitate pentru materii uscate: 311, 45 litri (Lecca, *Dicț.*, p. 323; T. Codrescu. *Revistă istorică*, I, 1934, 10 8 1 ian.), p. 152); magh. *kaloda*; var. COLODA.
- COLODA** - v. COLOADĂ.
- COMAT** – bucată, avere (bucată de ocină); gr. *κομματι* (L. Djamo-Diaconiță, *Limba doc.*, p. 353).
- COSON** – coș, unitate de capacitate echivalentă cu 30 de ocale; gr. *κοσσορι*.
- CVINTILIC** – măsură de greutate de cinci uncii pentru argint; lat. quintus.
- DECARI** – baloturi; colete cu număr fix de bucăți de marfă; monedă de argint de 10 parale (*RA*, 1989, 1, p. 84); gr. *δεκα* (*Dicț. neogrec-rom.*, p. 157).
- DELGEAN** – car tătărăsc ce ar echivala astăzi cu un vagon (Analele Dobrogei, IX, 1928, vol. II, p. 74).
- DEVETAI** – baloturi pe cămile de 140 ocale (Catastihul vămilei Moldovei < 1765> în Ion Neculce, I, 1922, fasc. 2, p. 200); rus. *девет*.
- DONLOC** – unitate de măsură pentru lungime, avea 5 coți.
- DULUM** – unitate de suprafață, marcând, probabil, partea unui moștenitor dintr-un loc; tc.
- FERÂIE** veche unitate de măsură de capacitate, făcută din tinichea (ocaua lui Cuza); N. Iorga, citând Hurmuzaki, XV, 1179, nr. 1, doc. din 1650: „...ș’amu dat și heria, vr’o cinci

heri de mied”. Iorga susține că înțelesul primitiv al herâii și ferâii e un vas, ca și „berbânta”, adică a-și face plata la intrarea într-o breaslă de meșteșugari și dacă părăsea breasla plătea o ferâie, adică o amendă (N. Drăganu, DR, V, 1927–1928, p. 357–358); var. HERĂIE, FERIE; gr. *χερι*; magh. *ferő*; pol *feruje*.

FERSAH – măsură de lungime echivalentă cu distanța de o oră de mers cu calul în pas obișnuit; germ. *Versahen*.

GHIZDIC – zi de lucru (*Revista ptr. ist., arh. și fil*, an I, vol I, 1882, p. 47), probabil tc.

HACOV – unitate de măsură pentru lichide (?) = 100 de funți; gr. *χαλκος* (RA, 1980, 1, p. 123).

HĂLEGIOG – măsură de 12 cupe (DAR, p. 131).

HEMINA – măsură de capacitate.

HRON – măsură; gr. *χρονος* (L. Galdi., *Les mots*, p. 196).

IFI – unitate de măsură pentru cereale (Palestina), aproximativ 12 l (Biblia, 1688); ebr. *eyphah* (E. Munteanu, *Studii*, p. 76).

KOROS – unitate ebraică de măsurat cereale egală cu 370 litri.

MAZAN – măsură pentru lichide, vas; scr. *mazan* (DR, IV₂, 1924–1926, p. 865, supra 4).

MAZI – unitate de măsură pentru fân; gr. *μαζι*.

MITRA – unitate de capacitate pentru lichide, având 10,250 l; gr. *μετρον*.

MERȚA – unitate de măsură de capacitate pentru materii uscate, submultiplu al găleții : aprox. 110 ocale, adică 197, 12 l; merța de 120 ocale = 215, 04 litri; sl. *мяра*.

MIȘOMOR – mulțime, grămadă (LR, XXXI, 1982, 1, p. 26).

NUPETIA – baloturi cu număr fix de bucăți.

PITRĂ – măsură de cereale ”...i-au dat o măsură de pitră de grâu” (M-rea Snagov, XXIV/6, 15 mai 1654).

POLIGRANA – povară de icre; gr. *πολυς* + *γρανος*.

ROTULUS – unitate ponderală reprezentând 1/100 dintr-un cantarium = 476, 500 gr sau 475, 130; lat. *rotulus*.

SEXTARIUS – măsură de capacitate pentru lichide; lat. *sextarius*.

STRUJIN – stânjen, măsură de lungime, variind între 1,96 m și 2,23 m.

TEIU – funie de tei lungă de 10–12 stj. ce servea ca unitate de măsură.

TINĂ – măsură de capacitate pentru lichide utilizată în Transilvania = 1 – 4 vedre, sl. *TINNA*.

VICĂ – mierță; unitate de măsură de capacitate pentru cereale; magh. *veka* (S. Mândrescu, *Elem. ung.*, p. 117).

ZIGHIA – pereche; gr. *ζυγη* (două părechi de dăsagi, doc. 1482) (L. Djamo – Diaconiță, *Limba doc.*, p. 354).

ZIRA – unitate de măsură pentru lungime.

Capitolul VIII

MESERII, OCUPAȚII

Acest capitol este ilustrativ pentru exemplificarea diverselor meserii și a celor care le practicau. Chiar dacă nu erau organizați în bresle, meșteșugarii munteni și moldoveni își desfășurau activitatea fie pe lângă curtea domnească, fie în târguri sau așezări rurale, perpetuându-se ocupațiile tradiționale românești. Se pot observa influențele orientale în practicarea unor meserii, dar mai mult pe linie lexicală. Am inclus în acest capitol și terminologia diplomatică a vremii.

ACTARCIBAȘ – v. AHTARCIBAȘ.

AGANTE - agent consular austriac; germ. *Agent*; it. *agente*.

AGASI (GHIULER) - slujitor turc pe lângă domnitor; tc. *agası*.

AHCI BAȘA – bucătar șef domnesc (din 1702, vătaf de bucătari); tc. *ahçı başı* (Gh. Ghibănescu, Sămile vistieriei Moldovei pe anul 1764 – lunile iulie și august, Iași, 1931, p. 19); var. ASCIBAȘ.

AHER CHEHAIA – chihaiia grajdurilor (Doc. turco-rom. – Inventar); tc. *ahırkehaya* (Baubec, *Dicț.*, p. 21).

AHTARCIBAȘ – farmacist, șeful unei farmacii (Sama Visteriei Moldovei din 1763, în Ion Neculce, fasc. 5, (1925), p. 100); tc. *aktarcibași* ‘vânzător de leacuri’ v. ACTARCIBAȘ.

AHTARLIC – farmacie, drogherie (Catastihul vămilor Moldovei <1765>, în Ion Neculce, I, 1922, fasc. 2, p. 205); tc. *aktarlık* (Baubec, *Dicț.*, p. 23).

- A AIARDISI** – a atrage calfe pentru lucru; a verifica un cântar (E. Suci) tc. *ayar* (Baubec, *Dicț.*, p. 34).
- AILACGIU** – muncitor cu ziua (Catastihul vămilei Moldovei <1765>, în Ion Neculce, I, 1922, fasc. 2, p. 205); tc. *aylakçi*; tc. *aylık* ‘cu plată’; lunar (Baubec, *Dicț.*, p. 32).
- ALIET** – pescar de mare (Biblia, 1819); ngr. *αλιευς* (A. Scriban, *Dicț.*, p. 87).
- ALIȚINAP** – om de rang înalt, boier (C. Conachi), probabil tc. *ali*.
- ALLAM** – cărturar; tc. *âlim* (Baubec, *Dicț.*, p. 25).
- ALMAZLIU** – bijutier; tc. *elmas allam* ‘diamant’ (Baubec, *Dicț.*, p. 104).
- AMAGEU** – curtean; raportorul divanului; secretar de conferință, șef birou al corespondenței Sublimei Porți; tc. *amedi* (T. Löbel, *Elem. turcești*, p. 5).
- ANAHTOR – OGLAN** – chelar, la otomani, ultimul rang dintre cei 6 înalți slujbași, care răspundeau de ordinea din odăile interioare ale palatului sultanului; tc. *anaht-oğlan* (*Hrisovul*, VI–VII, 2001, p. 247).
- ANTART** – haiduc grec în Pen. Balcanică; gr. *ανταρτης* (*Dicț. neogrec-rom.*, p. 58).
- APHOD** – patrulă, soldați rânduți pentru paza liniștii în oraș (Doc. mold., 5 febr. 1874); rus. *обход*.
- APOCLISAR** – sol, ambasador: *ДА ДОНДЕ ЕДИН УТ НИХ АПОКЛИСАР* (să vină unul din ei sol), Doc. 1457–1461 (L. Djamo-Diaconița, *Limba doc.*, p. 350); gr. *αποκλισαριος*, var. POCLISAR, APOCRISAR.
- APOCRISAR** – v. APOCLISAR.
- APODOHATOR** – colectorul impozitelor (*Rev. ist. rom.*, VIII, 1938, p. 287); gr. *αποδοχη* (*Dicț. neogrec-rom.*, p. 76).
- ARGI BAȘA** – șeful vânzătorilor (T. Löbel, *Elem. turcești*, p. 6); tc. *avcı* (Baubec, *Dicț.*, p. 33).
- ARHIATROS** – doctor mare; gr. *αρχιατρος* (L. Galdi, *Les mots*, p. 153).

- ARIBAŞA** – căpetenia unei prisăci; tc. *arılık* ‘prisacă’ (Grecu, *Dicţ.*, p. 255).
- ARMINŢAŞ** – funcţionar comunal care încasa taxa de intrare în oraş, percepută asupra atelajelor (Banat); (*Dialectologica*, 1989, p. 137); magh. *harmicz*; v. şi HARMIT.
- ASAF** – titlu onorific dat marilor viziri otomani (T. Löbel, *Elem. turceşti*, p. 6); tc. *asaf*.
- ASCIBAŞ** – v. AHCİ BAŞA.
- AZALII** – membrii tribunalelor locale din provinciile supuse Turciei (*RA*, 1989, 1, p. 82); tc. *aza* (Baubec, *Dicţ.*, p. 35).
- BACHERGIU** – vânzător de aramă; tc. *bakrcı* (Baubec, *Dicţ.*, p. 38).
- BAGIBAN** – păzitor de vie; tc. *bağ* (Baubec, p. 36).
- BAGIDABIR** – colectorul birurilor; tc. *bağ*.
- BAHCIVAN** – grădinar; tc. *bahçe* (Baubec, *Dicţ.*, p. 37); bahçevan.
- BALACCIU** – vânzător de peşte; tc. *balıkçı* – pescar (Baubec, *Dicţ.*, p. 39).
- BALISTAR** – servan al unei baliste, puşcaş (doc. lat. din Transv. 29 aug. 1369 – *DRH*, D, doc. 54, p. 95); lat. *ballistarius* (*Hrisovul*, II, 1996, p. 72).
- BASANGIU** – cel care îndesa lâna în saci; gr. *πασσαντζής* (*RA*, 1989, 1, p. 94).
- BASARGIU** – negustor, târgoveţ, tc. *bazarcı* (E. Suci, *LR*, XLIII, 1994, 1–2, p. 18).
- BAŞ BACHICULI** – vistiernic; tc. *başbakıkulı* (L. Şăineanu, *Elem.*, p. 255).
- BAŞCALIU** – cojocar care lucra piei groase, procurate de mocani ori măcelari; tc. *başkalı* (L. Şăineanu, *Infl. orient.*, II, p. 40).
- BAŞ MIMAR** – staroste de arhitecţi, arhitect şef; tc. *mimar* (Baubec, *Dicţ.*, p. 239).
- BAŞ MUHARRIR** – redactor şef; tc. *muharrir* (Baubec, *Dicţ.*, p. 241).
- BAŞ SARAF** – primul zaraf, marele cămătar; tc. *sarrağ* (Baubec, *Dicţ.*, p. 288).

- BAȘ USTA** – starostele meșterilor; tc. *usta* (Baubec, *Dicț.*, 345).
- BAUMAISTRU** – arhitect; germ. *Baumeister*.
- BEDRIKA** – vizitiu, ghid, călăuză, escortă; arab. *bedlika*.
- BERAIA** – supus musulman scutit de haraci (Doc. turcești – Inventar); tc. *beraya* (Baubec, *Dicț.*, p. 46).
- BERBETAR** - v. BOBOUAR.
- BESLEME** – slujitor care servește fără plată numai pentru hrana sa (Doc. turco – rom. – Inventar); tc. *besleme* (Baubec, *Dicț.* p. 46).
- BETEARI** – pielari; tc.
- BIHSMASHER** – armurier; germ. *Büchsenmacher* (*Cronica Banatului*).
- BINIGIU** – geambaș care învață caii năvăvași; cavaler, călăreț; tc. *binici* (L. Șăineanu, *Infl. orient.* II, p. 53; T. Löbel, *Elem. turcești*, p. 14; A. Scriban, *Dicț.*, p. 171).
- BIRCEI** – încasatori de biruri, perceptori „De aceea nimeni să nu cuteze să-i turbure ...nici vătafii mari, nici cei mici, nici birceii...” (*DRH*, V, Țara Rom., p. 43–44, doc. 42 21 oct. < 1554–1557 > Gherghiță; în *DIR*, veacul XVI, vol III, B, Țara Rom., p. 28, doc. 35 „birarii”. În Glosarul slavo-român, p. 406 - *Бирьчин* ‘încasator de biruri, preceptor’.
- BIROV** – staroste; magh. *biro* (*Cronica Banatului*).
- BOBOUAR** – țesător de postav cenușiu (derivat din BOBOU – manta groasă de lână); var. BERBETAR.
- BOSORCĂ** – vrăjitoare, strigoaie; magh. *boszorkany* (S. Mândrescu, *Elem. ung.*, p. 49).
- BUCICAȘ** – purtător de tuiuri (Rev. ist. rom., XVI, 1946, fasc. III, p. 266).
- BUHARAN** - coșar; tc. *buhara* ‘aburi; fum’ (Baubec, *Dicț.*, p. 56).
- BUHURDANGI-BAȘA** – cel însărcinat la curtea domnească să poarte grijă de afumători; tc. *buhurdar* și *buhurdanci* (*Ms.* 112, 1824 iunie 11, f. 24; *Ms.* 73, 1813).
- BUIUC ELCI** – ambasador extraordinar (T. Löbel, *Elem. turcești*, p. 14); tc. *büyük elçi* ‘mare ambasador’ (Baubec, *Dicț.*, p. 109).

- CABZIMAN** – cel ce se îndeletniceşte cu luarea în arendă a ocnelor de sare; perceptor, casier (Hagi Ianuş, CXIX /38); tc. *kabzümal*; var. CAPSIMAL.
- CAIM** – supraveghetor, paraclisier; tc. *kaym*.
- CALAFACCIU** – meşteşugar care înfunda cu câlţi şi smoală spaţiile dintre scândurile fundului navelor ca să nu pătrundă apa în interior; tc. *kalafatçı*.
- CALAU** – gardă (I. Neculce).
- CALINTIR** – gazdă; rut. *kalantir* (DR, IV, 1924–1926, p. II, p. 798).
- CAMPANATOR** – clopotar (Col. Doc. ist. /Transilvania/ MDCXCIV/113, 115, 116 – doc. 1856 dec. 16); gr. *καμπανα* (Dicţ. neogrec-rom., p. 277).
- CAPAN-EMENI** – inspector de piaţă, tc. *kapan emini* (Baubec, Dicţ., p. 185).
- CAPRALIS** – curier; gr. *καπραλης* (N. Trandafirescu, *Glosar*, p. 138).
- CAPSIMAL** – v. CABZIMAN.
- CARAPIŢI** – un fel de voluntari turci sau creştini; gr. *καραπετει* (L. Şăineanu, *Elem.*, p. 256).
- CARAVACHIR** – căpitan de vas; gr. *καραβοκυρης* (L. Galdi, *Les mots*, p. 158).
- CASTROFILAX** – păzitor de cetate; ngr. *καστροφιλαξ* (*Rev. ist. Rom.*, VII, 1938, p. 287).
- CATRANIOGLU** – negustor de păcură; tc. *katran* (Baubec, Dicţ., p. 192).
- CÂIGIU** – lucrător care taie mărunţ tutunul cu havanul (L. Şăineanu, *Infl. oreint.*, II, p. 54); tc. *kıyıcı* ‘tocător’ (Baubec, Dicţ., p. 204).
- CÂRC** – **SERDER** – şeful suprem al poteraşilor; căpitan de jandarmi; tc. *kır-serdari* ‘jandarm sătesc’ (A. Scriban, Dicţ., p. 295); var. CÂRSERDAR.
- CÂRGI** – pândar, păzitor de câmp; tc. *kırcı*.

CÂRSERDAR – v. CÂRC-SERDER.

CEACÂRGI BAȘA – șeful vânătorilor cu șoimi (*Cronicari munteni*, II, p. 160); tc. *çakır* (Baubec, *Dicț.*, p. 65), çacırcı.

CEATAR – conducător al unei cete de luptători, Moldova, 1431 (*DER*, p. 38).

CEATIR – un fel de lacheu ce mergea dinaintea demnitarilor, ștafetă, rândaș; tc. *satır* ‘curier’ (L. Șăineanu, *Elem.*, p. 672); var. ȘATIR, SATIR.

CELNIC – prefect; mare proprietar de turme; rus. *челникъ* (*RA*, 1989, I, p. 98).

CENGHIEREASĂ – cântăreață din harpă, dansatoare; tc. *çengi* (E. Munteanu, *Studii*, p. 20).

CHEFALIE – căpetenie; gr. *κεφαλή* (L. Djamo-Diaconița, *Limba doc.*, p. 350).

CHEMANCHEȘ – arcaș; tc. *kemarkeş* (*Hrisovul*, VI–VII, 2001, p. 251).

CHIATOP – secretar, scriitor (Gh. Ghibănescu, Sămile visteriei Moldovei pe anul 1764 – lunile iulie și august, Iași, 1931, p. 16, 19); tc. *kâtip*.

CHICHIRGI BAȘA – vătaful cofetarilor; tc. *şekerği başı* (Baubec, *Dicț.*, p. 196).

CHIUCIBAȘA – v. CHIURȚUBAȘA.

CHIURȚUBAȘA – șef peste cojocari; tc. *kürk* ‘blană’; *kürkçübaşı* v. CHIUCIBAȘA.

CIAMAȘIR BAȘA – slujbaș care îngrijea de spălatul rufelor palatului împărătesc (T. Löbel, Originea orientală a unor cuvinte românești, *AAR*, seria II, mem. secț. lit., tom XXX, 1907–1908, Buc., 1908, p. 241); tc. çamaşır başı (çamaşır ‘rufi’) v. și GEAMAȘIRGI BAȘA.

CILEDIU – copil, servitor; magh. *cseled* (S. Mândrescu, *Elem. ung.*, p. 61).

CIUPAR – dantelar, cel ce făcea dantele; scr. *çupa* (termen derivat din CIUP).

- COLBAN BAȘA** – șef peste arme; colbă (în Bucovina) – pat, strat de pușcă (Arhiva, Iași, XXI, 1910, 3, p. 129; doc. mold. ian. 1827); germ. *Kolbe*.
- COTĂRIȚAR** – împletitor de coșuri, scr. kotarica (D. Gămulescu, Împrumuturi, în Romanoslavica, X, 1964, p. 215).
- CRASNOVNIC** – boiangiu (Ion Creangă, VI, 1913, 4, p. 13); rus. *красновник*.
- CUMPĂNAȘ** – birnic, negustor (categorie desființată de Regulamentul Organic, art. 61), (termen derivat din CUMPĂNĂ).
- DALA CLACIU** – viteaz, războinic; tc. *dalkılıç* (E. Suciuc).
- DANIȘMAND** – licențiat; tc. *danişman* (Baubec, *Dicț.*, p. 82).
- DEFTER EMINI** – director de arhive, condicar șef (L. Șăineanu, *Elem.*, p. 683); tc. *defter* (Baubec, *Dicț.*, p. 84).
- DEFTERGIU** – secretar; tc. *defterci* (L. Șăineanu, *Elem.*, p. 683).
- DERVENGHIR** – portar, ușier; gr. *δερβενγας* (*Dicț. neogrec-rom.*, p. 159).
- DESEATNIC** – cel ce adună dările numite desetine; rus. *десят*.
- DICHEOFILAX** – apărător al legii, al unui proces; judecător; gr. *δικεοφιλαξ* (L. Galdi, *Les mots*, p. 171).
- DIL** – iscodă; tc. *dil* (Baubec, *Dicț.*, p. 92).
- DOGANGI BAȘI** – vânător de ulii, de șoimi; căpetenie de ieniceri; tc. *doğancı*.
- DONGI BAȘI** – șef croitor, pantalonar; tc. (T. Löbel, Originea orientală a unor cuvinte românești, *AAR*, seria II, mem. secț. lit., tom XXX, 1907–1908, Buc., 1908, p. 241).
- DUMENGIU** – cârmaci, timonier; tc. *dūmenci* (*Hrisovul*, VI-VII, 2001, p. 253).
- EDECLIU** – v GEDEKLI.
- ELCI** – sol, ambasador european pe lângă Poartă; ambasador turc într-o țară străină; tc. *elçi* (A. Scriban, *Dicț.*, p. 462).
- EMAȚ** – chezaș; vsl. *кмац* (doc. 1413. aug. 6; L. Djamo, Diaconița, *Limba doc.*, p. 338).

- EMIN** – om de încredere, intendent, inspector, însărcinat cu conducerea unei instituții; tc. *emin* ‘inspector’ (L. Șăineanu, *Elem.*, p. 674); v. și **EMINIS**; tc. *emin*.
- EMINEGIU** – v. **IMINEGIU**.
- EMINIS** – cel ce strânge birurile; tc. *emin*; v. și **EMIN**.
- ENARH** – comandant al unei provincii a Imperiului Roman; gr. εθναρχος– εθνος ‘națiune’; αρχο ‘domnesc’ (A. Scriban, *Dicț.*, p. 477).
- ENAȘ** – argat, servitor, ucenic, calfă; magh. *inas* (Codicele Cohalm; S. Mândrescu, *Elem. ung.*, p. 63); var. **INASIS**, **INAȘ**.
- ESIR** – prizonier, captiv de război, rob; tc. *esir* (Baubec, *Dicț.*, p. 115).
- ESZEȘ** – dregător care participa la strânsul birurilor; prima atestare din 14 iulie 1418: „și acelor sate care sunt birnice și eszeșilor și folnogilor” (DRH, B, I, doc. 44, p. 88–89 – Hrisovul, II, 1996, p. 73); magh. *eszses*.
- ETMECCIBAȘA** – starose de brutari; tc. *ekmekçi başı* (T. Löbel, Originea orientală a unor cuvinte românești, *AAR*, seria II, mem. secț. lit., tom XXX, 1907–1908, Buc., 1908, p. 241); (Baubec, *Dicț.*, p. 42).
- FĂLĂCCIU** – barcagiu (Al. Philippide, Originea românilor, Iași, vol. II, 1927, p. 375); tc. *felek, felenk* ‘opritoare de barcă’ (Redhouse); it. *feluca*.
- FEREDEUȘ** – băieș (Catastihul Iașilor din 1755, în Ion Neculce, fasc. 1, 1921, p. 19); magh. *feredő*.
- FIRARI** – fugar; tc. *firari* (Baubec, *Dicț.*, p. 124).
- FLĂNOCI** – judecător de sat; magh. *folnagyi*.
- FOLICULAR** – jurnalist fără valoare; fr. *folliculaire* (I. Ghica).
- FOROLOG** – cel ce strânge impozitele; gr. *φορολογοι* (O. Cicanci, Companiile grecești, Buc., 19812, p. 61).
- FRAIMAN** – călău; germ. *Freimann* (*Cronica Banatului*).
- FULĂȘ** – sătean; magh. *falusi* (DR, IV₂, 1924–1926, p. 756).
- FUNOGIU** – primar de sat; magh. *folnagyi* (*Hrisovul*, II, 1996, p. 73).

- FURMAGIU** – pitar (Catastihul Iașilor din 1755, în Ion Neculce, I, 1921, fasc. 1, p. 19); tc. *fırıncı* (Greco, *Dicț.*, p. 42).
- FURVEZEN** – cărăușie (Cronica Banatului); magh. *fuvaros*.
- FUVARUȘ** – cărăuș, omul care se ocupă cu cărăușia (Transv.); magh. *fuvaros* (DR, V, 1927–1928, p. 187).
- GAIZELI** – ostatici; germ *Geisel* (Cronica Banatului).
- GAVAL** – muzicant turc; tc. *kaval* ‘fluier; caval’ (Redhouse).
- GAZI** – luptător pentru islam, erou, viteaz, titlu ce se dădea sultanilor, beilor, pașalelor; tc. *gazi*.
- GEAMAȘIRGI BAȘA** – slujbașul curții care avea în îngrijire spălarea rufelor domnești; pers. *gâme sūj*; tc. *çamaşırcı başı* (L. Șăineanu, *Elem.*, p. 257); v. și CIAMAȘIR BAȘA.
- GEDIKLI** – grad în breasla meșteșugarilor sau în birocrație, superior ucenicului și inferior meșterului, calfă; rang în ierarhia haremului palatului, inferior celui de vechil; slujbaș însărcinat cu strângerea zaherelei; tc. *gedüklü* (H. Inalcık, *Istoria Imperiului Otoman. Epoca clasică 1300–1600*, București, 1996, p. 408); var. EDECLIU.
- GENTERIE** – nobilime fără titlu (I. Ghica); fr. *gentry*.
- GERENT** – administrator (I. Ghica); fr. *garant*.
- GORIȚI** – locuitori fugiți în munți (Cronica Banatului); scr. *gore*. ‘munte’.
- GRAMATOFILAX** – anticar; gr. *γραμματοφιλαξ*.
- GROSAR** – paznic de temniță; lat. *grossus*.
- HACHIM** – cel care domnește, domnitor, judecător, principe, monarh, suveran, medic; tc. *hakim* (L. Șăineanu, *Elem.*, p. 257); (Baubec, *Dicț.*, p. 150).
- HACHIM BAȘA** – primul medic al sultanului; tc. *hakim başı*.
- HAGAN** – căpetenie, conducător la popoarele turco-tătare (DAR, p. 126); tc. *hakan* ‘han’ (Redhouse).
- HAIĐĂD** – haiduc, rebel; tc. *haydut* (din care provine rom. HAIĐUC) (Baubec, *Dicț.*, p. 151).
- HAIMANA** – țăran fugar; tc. *haymana*.

- HALAICĂ** – roabă din harem; tc. *halayık* (A. Scriban, *Dicț.*, p. 586).
- HALCOPLASTIS** – meșteșugar care prelucrează arama; gr. *χαλκος* ‘aramă’; *πλασσω* ‘a modela’.
- HALIFA** - succesori, vicari, urmașii lui Mahomed, secretari în cancelaria divanului imperial, secretar comercial, băiat de prăvălie; tc. *halife* (Doc. turco – rom. – Inventar).
- HAMAGIU** – băieș; tc. *hamamcı* (Baubec, *Dicț.*, p. 147).
- HARMIT** – perceptor care încasează impozitul plătit de negustori; „... și astfel vorbește înălțimea mea...vameșilor și harmiților” (doc. 1428 oct. 28, Bratislava; *DRH*, I, B. Țara Rom., doc. 62, p. 120–121); magh. *harmicz* (*DER*, p. 103); v. și ARMINȚAȘ.
- HARMIȚIE** – birou vamal; magh. *harmicz*, (S. Mândrescu, *Elem. ung.*, p. 65).
- HARTOFILAX** – arhivar, păzitor de hârtii, bibliotecar; gr. *χαρτοφυλαξ* (L. Galdi, *Les mots*, p. 195).
- HARTULAR** – registrator; gr. *χαρτουλαριος*.
- HAS AHÂRLII** – rânđașii, servitorii de curte care făceau parte din garda particulară a domnului (*DAR*, p. 129); tc. *has ahırlı*.
- HATIB** – predicator (Tribunalul Musulman Babadag – Inventar); tc. *hatip* (Baubec, *Dicț.*, p. 150); var. HATIP.
- HATIP** - v. HATIB.
- HAVIARGIU** – negustor de icre; probabil <cu suf. *-giu*; khaviar *-icre*.
- HAZAIN** – stăpân, proprietar, patron, gazdă; rus. *хозяин*.
- HEREGAR** – cel ce bate moneda; pol. *herb*; germ. *Erbe* (derivat din HEREGHIE – monetăria statului).
- HORANE** – țărani, locuitori ai unei hori, munteni; rus. *ropa*.
- HOȘNIȘIN** – (sec. XVIII) persoană care s-a stabilit definitiv într-un loc, care stă într-un loc, fără să mai fie nevoită să se mai mute; tc. *hoşnişin* (E. Suci, *LR*, XLIII, 1–2, 1994, p. 23).
- IATROS** – medic; gr. *ιατρος*.

- IBĂRAITER** – supraveghetor (Banat); germ. *Überreiter* (SCL, XLVII, 1996, 1–6, p. 168); v. și **IMBERAITAR**.
- IBRICTAR** – cel ce prezenta domnului ibricul de spălat pe mâini; tc. *ibriktar*.
- ICHIMGIU** – cel ce se ocupă cu însămânțarea (Ion Neculce, fasc. 9 II, 1933, p. 257); tc. *ekimci* (Baubec, *Dicț.*, p. 107).
- IDIMON** – savant; gr. *ειδιμων* (L. Galdi, *Les mots*, p. 198).
- IEROFANT** – marele preot care explica misterele la Eleuzina (Grecia), la romani era pontifex maximus; vgr. *ιεροφαντης* (*Dicț. neogrec-rom.*, p. 261).
- ILTIZAMGI** – arendaș; tc. *iltizamcı* (Redhouse).
- IMBERAITAR** – călăreț, curier de vamă; germ. *Überreiter*; v. și **IBĂRAITER**.
- IMINEGIU** – cel ce făcea pantofi iminei (Ms. 104, 1823 iunie 10, f. 169^v); tc. *yemenici*; var. **EMINEGIU**.
- IMPIEG** – meserie (I. Ghica); it. *impiegato*.
- INASIS** – v. **ENAȘ**.
- INAȘ** – v. **ENAȘ**.
- INTELEGATUR** – legător de cărți (*BAR*, ms. 2950 și 4221 – Vartolomei Măzăreanu); lat. med. *introlegator* (I. Corfus, *Însemnări de demult*, Iași, Junimea, 1975, p. 201).
- IUCINGIU** – cel ce cară poverile, sarcinile; tc. *yũk* (Baubec, *Dicț.*, p. 373).
- JIGUBINĂ** – om parazit pe care ești nevoit să-l susții; scr. *zigovina* (DR, IV₂, 1924–1926, p. 1039, infra 1).
- JITELNIȚĂ** – locuitoare, băștinașe; rus. *жительница*.
- KAPU AGASI** – șeful eunucilor albi; tc. *kapu ağsı* (Redhouse).
- KETHUDA** – administrator al orașului; inspector de domenii; tc. *kethüda* (*RA*, 1974, 1–2, p. 229).
- LATAMEȘTER** – ajutorul șefului breslei; germ. *Ladenmeister* (N. Iorga, *Stud. și doc.*, XII, 1906, p. XX).
- LĂUTOR** – cumpărător de vite (*BPh*, II, 1935, p. 288); (derivat din **LĂUT**).
- LEDERMACHER** – pielar (*Cronica Banatului*); germ. *Ledermacher*.

- LEȘIAR** – lucrător care pregătește materia primă pentru amestecul de topit în vederea fabricării sticlei; lat. *lixivia*.
- MADAN CALFASI** – cel mai mare peste băi și mine (AAR, secț. II, seria II, III, 1881, p. 155); tc. *maden* + *kalfa* (Baubec, *Dicț.*, p. 181, 227).
- MARDAGIU** – negustor de lucruri vechi și resturi de marfă; tc. *mardacı* (L. Șăineanu, *Elem.*, p. 204).
- MĂHAȘ** – stupar; magh. *mehes* (doc. cca 1437 L. Djamo-Diaconița, *Limba doc.*, p. 343).
- MECTUBEI EFENDI** – întâiul logofăt al vizirului; tc. *mektup* (AAR, III, 1881, secț. II, p. 1550).
- MELNIC** – morar; rus. *мелик*.
- MENASIB** – judecător (Tribunalul Musulman Babadag – Inventar); tc. *menasahib* ‘șef al unui departament financiar’ (*Redhouse*).
- MESAROȘ** – măcelar; magh. *meszaros* (S. Mândrescu, *Elem. ung.*, p. 66).
- MESERCIU** – măcelar; germ. *Messer*.
- MESTEGIU** – pantofar de lux care confecționa meși (încălțăminte fără toc, botine de marochin); tc. *mestçi* (E. Suci, *LR*, XLIII, 1994, 1–2, p. 23–24).
- MEZULGIU** – slujitor ce avea sarcina de a strânge birul pe produse; tc. *mesul* (Baubec, *Dicț.*, p. 236).
- MIMAR** – arhitect; tc. *mimar* (Baubec, *Dicț.*, p. 239).
- MIRALEM AGA** – cel ce păzea steagurile împărătești; (L. Șăineanu, *Elem.*, p. 208); tc. *mir-i-alem* (*Redhouse*).
- MIRIAHOR** – intendentul grajdurilor împărătești (Cronicari munteni, II, p. 254); tc. *mirahor*, *mirahur* (*Redhouse*).
- MUBAEGIU** – comisionarul guvernului pentru cumpărarea de grâne sau schimb de bani (L. Șăineanu, *Elem.*, p. 211).
- MUDIR** – dascăl, profesor; tc. *müdir*; v. și MUDUR.
- MUDUR** – director, guvernator de Ada-Kaleh, egumen (Doc. turcești – inventar); tc. *müdir*; var. MUDIR.

- MUHTAR** – ciorbăgiu, administratorul unei comune; tc. *muhtar* (RA, 1974, 1–2, p. 230); (Baubec, *Dicţ.*, p. 242).
- MUHTEŞIB** – funcţionar de poliţie având controlul măsurilor; contabil al oraşului Babadag; tc. *muhtesib* (RA, 1974, 1–2, p. 229).
- MUKABILEGI** – secretar pentru confruntarea documentelor copiate; (RA, 1974, 1–2, p. 229); tc. *mukabeleci* (Redhouse).
- MURBAS** – staroste de zidar; lat. *murus* + tc. *bassy* ‘comandant’.
- MUSELIM** – v. MUTESELIM.
- MUTESARRIF** – subguvernator în fruntea unui sandjac; tc. *mutasarrif* (RA, 1974, 1–2, p. 230); (Baubec, *Dicţ.*, p. 244), var. MUTESELIM.
- MUTESELIM** – viceguvernator al unui district; reprezentantul unui paşă cu două sau trei tuiuri în numele căruia guverna oraşul sau districtul; subguvernatorul unui district; tc. *mutesellim* (Tribunalul Musulman Babadag – Inventar); var. MUSELIM, v. şi MUTESARRIF.
- MUZDEGIU** – vestitorul unei ştiri bune; tc. *müjdeci* (Redhouse, E. Suci).)
- NACCIBAŞ** – şeful schimbului de bani; şeful zarafilor; tc. *nak-akci-baş* (Ion Neculce, I, 1923, fasc. 3, p. 28).
- NAGARAGIU** – telal care strigă la mezat; (Ion Neculce, fasc. 7, 1928, p. 113); un fel de muzicant al meterhanelei (N. Iorga, Stud. şi doc., VI, 1904, p. 560; L. Şăineanu, Infl. orient., III, p. 88); tc. *nararaci*,
- NAMZED** – candidat; tc. *namzet* (Greco, *Dicţ.*, p. 247).
- NĂTRĂPS** – samsar de vite, geambaş, comerţ cu cai (DAR, p. 211); (derivat din MATRAPAZ; gr. *ματραπαξίς*).
- NOBECCIU** – santinelă, muzică la chindie (Gh. Ghibănescu, Sămile visteriei Moldovei pe anul 1764 iulie – august, Iaşi, 1931, p. 19); tc. *nöbetçi* (Greco, *Dicţ.*, p. 279).
- NOMOCRATOR** – legiuitor; gr. *νομος* + *κρατος* (N. Trandafirescu, *Glosar*, p. 84).

- OBAD** – nemeș, nobil; magh. *jobbagy* (L. Djamo – Diaconița, *Limba doc.*, p. 343).
- OBERFERVALT** – șef administrativ (*Cronica Banatului*); germ *Oberverwalter*.
- OGIAC BAZARGHIAN** - negustorul care procura cele trebuincioase corpului de ieniceri; (Teofil Löbel, „Originea orientală a unor cuvinte românești”, *AAR*, seria II, mem. sect. lit., tom XXX, 1907–1908, Buc., 1908, p. 252); tc. *ocak bazargâni* (*Redhouse*).
- ORACCIU** – secretarul casei (Gh. Ghibănescu, Sămile visteriei Moldovei pe anul 1764, lunile iulie și august, Iași, 1931, p. 19); tc. *orakçı* ‘secerător, cosaș’ (E. Suci).)
- ORISMOFOR** – purtător de poruncă; gr. *ορισμος* (*Rev. ist. rom.*, IV, 1934, p. 7).
- ORTA ELCI** – ministru plenipotențiar (L. Șăineanu, *Infl. orient.*, II, p. 54); tc. *orta elçi* (Grecu, *Dicț.*, p. 245).
- OSLUHAR** – ascultător, anchetator; persoană din aparatul executiv al vornicului de ținut care se ocupa cu executarea poruncilor; servitorii domnești care se delegau de juzii principali pe la sate spre a cerceta și amenda delictele de nesupunere la ordinele celor mai mari; sl. *ослоуѣха* (Melchisedec, *Cronica Romanului*, I, 1874, p. 123; T. Bălan, *Vornicia în Moldova, în Codrul Cosminului*, VII, 1931–1932, p. 152).
- PANIGERIT** – târgar; gr. *παννυγρι* (*Dicț. neogrec-rom.*, p. 411).
- PARACHIMEN** – demnitar la curtea bizantină, însărcinat cu supravegherea camerei de dormit a împăratului; gr. *παρακαμενος* (LR, LII, 2003, 5 – 6, p. 552).
- PEREVODCIC** – traducător; rus. *переводчик*.
- PICERNIC** – cupar (doc. 1392 ian. 8; DRH, I, B, Țara Rom., 43 – 45, doc. 17); lat. *pincerna* (*Hrisovul*, II, 1996, p. 76).
- PICHIAN** – lacheu; tc. *pekki* (Baubec, *Dicț.*, p. 272).
- POCLISAR** – v. APOCLISAR.

- PODCOMORI** – cămăraș; pol. *podkomornik*.
- POMAC** – musulman de origine bulgară (Ion Neculce, I, 1923, fasc. 3, p. 29).
- RASMOHORIZI** – fabricanți de postav grosolan; magh. mohor.
- REIS EFENDI** – ministru de externe în Imperiul Otoman, amiral, mare logofăt; tc. (Teofil Löbel, Originea orientală a unor cuvinte românești, *AAR*, seria II, mem. secț. lit., tom XXX, 1907–1908, Buc., 1908, p. 252).
- REIZIC** – furnizor de corăbii (N. Iorga, Stud. și doc., XXI, 1911, p. 42).
- RIGAZIS** – cel ce s-a încărcat cu lumânări de ceară; gr. *ρηγας* (Ms. 98, 1819, f. 187).
- RUHBAN** – păzitor de drumuri (Cronica Banatului); germ. *Ruhe* + *Bahn*.
- RUNAMEGIU** – slujbaș însărcinat cu ținerea evidenței de venituri și cheltuieli; tc. *ruznâmecî* (<rûznâme ‘condică de cheltuieli zilnice’ (Redhouse)).
- SAFTIENAR** – tăbăcar ‘piele de Maroc’; tc. *sahtıyan* (L. Șăineanu, *Elem.*, p. 227).
- SAMASIRGIU** – slujbașul Curții care purta de grijă rufele domnești; tc. *çamaşırcı* (L. Șăineanu, *Elem.*, p. 228).
- SANDAGI BAȘA** – cizmar (doc. 1569 mai 30; Țara Rom., Ms. 117, 1827 mart. 24, f. 75); (DER, p. 206); tc. *sandal* (Baubec, *Dicț.*, p. 286).
- SARADJ** – șelar, pielar (*Acte judiciare din Țara Rom.*, IX, 1775–1781, Buc., 1973, Glosar, p. 1064); tc. *saraç* (Baubec, *Dicț.*, p. 287).
- SARVEGI** – pălărier, negustor de turbane; probabil <tc. *şarıkçı* ‘turban’ (Redhouse)).
- SATIR** – v. CEATIR.
- SCABIN** – judecător (Poetii Văcărești, I. Ghica, Primii noștri dramaturgi); gr. *σκαπανεας* (*Dicț. neogrec-rom.*, p. 493).

- SCULTET** – întreprinzător din Ungaria, încredințat cu extirparea unei păduri și așezarea pe teritoriul devenit cultivabil a unui număr mai mare sau mai mic de coloniști. Ei au devenit juzii și conducătorii acestor colonii, bucurându-se de anumite privilegii și beneficii (Z. Pâclișan, *Chinezatul la românii din Ardeal, și Ungaria, Cultura Creștină*, Blaj, V, 1915, 18, p. 550).
- SEFERLIU** – cel ce participă la expediție; tc. *seferli*.
- SELAN CEAUȘ** – adjunctul domnului, cel care anunța sosirea lui; tc. *selâm çavuş* (A. Scriban, *Dicț.*, p. 1185); var. SELEAM CEAUȘ.
- SELEAM CEAUȘ** – v. SELAN CEAUȘ.
- SERDENGHEȘTI** – luptător, viteaz voluntar (*Cronicari munteni*, II, p. 308); tc. *serdengeçti* (*Redhouse*, E. Suciuc).
- SERHATLÂU** – grănicer; tc. *serhadlı* (*Cronicari munteni*, I, p. 471).
- SEVASTOS** – împărat; gr. *σεβαστος*.
- SINERG** – colaborator; gr. *συνεργασία* (*Dicț. neogrec-rom.*, p. 521).
- SLIDOGONȚ** – personal executiv al vornicului de ținut care se ocupa cu urmărirea hoților; sl. *слидогонц* (T. Bălan, *Vornicia în Moldova, Codrul Cosminului*, VII, 1931–1932, p. 152).
- SLONAR** – păzitorul unui depozit de mărfuri; bg. *слон*; scr. *slon*.
- SLOVELNIC** – scriitor, copist de manuscrise (BAR, ms. 438, pe o copie a Alixândriei din perioada 1–10 febr. 1746) (este o creație personală din „slovo” + „-elnic”, după modelul: molitvelnic, pomelnic).
- SOFERIM** – v. ȘEFER.
- SORONAR** – negustor de boi; meșteșugar în prelucrarea pieilor (*Catastihul Iașilor din 1755*, Ioan Neculce, I, 1921, fasc. 1, p. 20); (derivat din orașul Salonic, în aromână SĂRUNĂ).
- STAVĂR** – crescător de cai, păzitor de cai; alb. *stavë* ‘herghelie’; var. STĂVAR.

STĂVAR – v. STAVĂR.

STOLARI – lucrătorii din ocne, care deschideau tavanele ocnei;
lat. stola.

STONACEALNIC – funcționar, șef de birou (Primii noștri dramaturgi); rus. стол + начальник.

STRĂMĂTURAR – cel ce toarce și vopsește lâna în diferite culori (derivat din STRĂMĂTURĂ).

SUCIU – cojocar; magh. szöcs (S. Mândrescu, *Elem. ung.*, p. 102).

SUVAGI – spoitor, zugrav, vopsitor; tc. süvacı.

SUVARIU – călăraș turcesc; tc. süvari (A. Scriban, *Dicț.*, p. 1272).

ȘACLÂC – secretar; tc. şakle (Gh. Ghibănescu, *Sămile visteriei Moldovei pe anul 1764, lunile iulie și august, Iași, 1931*, p. 19).

ȘAHIUNGI-BASÎ – staroste de șoimari; tc. şahin ‘șoim’ (Baubec, *Dicț.*, p. 304).

ȘAHBENDER – consul, agent comercial; tc. şahbender.

ȘATIR – v. CEATIR.

ȘEFER – creator, maestru; germ. Schöpfer (Poeții Văcărești); var. SOFERIM.

TABIB – doctor, medic legist; tc. tabib (Redhouse).

TAFECCIU – lefegiu în garda domnească; (L. Șăineanu, *Elem.*, p. 244); tc. tüfekçi (Redhouse).

TALICAT – căruțaș cu teșcherea (N. Iorga, *Ist. comerț.*, II, p. 118); tc. talika ‘căruță cu patru roți, teleagă’ (Redhouse).

TĂVĂNAR – cel ce face tavane (derivat din TAVAN).

TELIOSNOMICOS – jurist; gr. τελειος νομικος (L. Galdi, *Les mots*, p. 260).

TERSANA EMINI – inspectorul bastimentelor; intendentul marinei; tc. tersane emini (Teofil Löbel, *Originea orientală a unor cuvinte românești, AAR*, secț. II, mem. secț. lit., tom XXX, 1907–1908, Buc., 1908, p. 260).

TEȘRIFATGĂU – cel ce se ocupă cu ceremonialul; tc. teşrifat ‘ceremonial’ (Baubec, *Dicț.*, p. 333).

- TILIVICHIER** – meșteșugar de tivlichii (scurteici fără mâneci purtate de sătence); tc. tevekkeli; var. TIVILICHER.
- TIVILICHER** – v. TILIVICHIER.
- TUSAR** – negustor, precupeț; arab tüccar (L. Șăineanu, *Elem.*, p. 248).
- TUZIMAN** – cămărașul de sare; tc. tuz ‘sare’ (L. Șăineanu, *Elem.*, p. 248).
- UDVORNIC** – comite de udvornici, în Transv. avea înțelesul de cneaz, nobil mai mic (Artur Gorovei, Ierotheiu, episcopul Hușilor, *AAR*, s. III, mem. secț. Lit., tom VI, Buc., 1932–1934, p. 444), rus. дворник
- ULAC** – curier călare, olac, ștafetă (Sama visteriei Moldovei din 1763, Ion Neculce, fasc. V, 1925, p. 85, nota 1); scr., tc. ulah (Redhouse).
- UNTERTAN** – supus străin; germ. Untertan (Cronica Banatului).
- USMAR** – tăbăcar; vsl. смар.
- VASI** - mijlocitor, mandatar, tutore (D. Cantemir); gr. βασις.
- VAȘARBIRĂU** – (Transv.) judecător temporar (Dialectologica, Buc., 1989, p. 180); magh. varosbiro.
- VATAJ** – vătaf, supraveghetor al argașilor și feciorilor de la o moșie boierească; logofăt; ucr. varara.
- VERF** – vornicel de nuntă (Satu Mare); sl. връх.
- VIGURAR** – pânzar; magh. veg.
- VIVLIOPOL** – librar; gr. βιβλιοπωλης (*Dicț. neogrec-rom.*, p. 125).
- VOZAR** – căruțaș (Gh. Ghibănescu, Sămile visteriei Moldovei pe anul 1764, iulie și august, Iași, 1931, p. 19); rus. воз.
- ZIMMI** – creștini supuși haraciului (Doc. turc. 115/1717); tc. zimmi.
- ZORNOZAN** – toboșar (Catastihul Iașilor din 1755, Ioan Neculce, I, 1921, fasc. 1, p. 21); tc. zurnazen (E. Suciuc).
- ZURNAZABAȘA** – șeful clarinetiștilor; tc. zurna (Baubec, *Dicț.*, p. 378).
- ZVORELNIC** – boierul din slujba Domnului; rus. дворник.

ALIMENTE ȘI PRODUSE DE BUCĂTĂRIE

Preparatele bucătăriei românești se bazează, în cea mai mare măsură, pe materia primă de tip grâu, mălai, lapte și derivatele lui. De aici se poate observa foarte ușor agricultura și păstoritul. Produsele de pescărie sunt mai puțin relevante și cele semnalate de noi sunt mai mult de import, așa cum sunt atestate în Tarifele vamale ale Condiciilor domnești. La fel se poate spune și despre mirodenii, care sunt aduse din Orient, prin negustorii turci și greci. Foarte puțini termeni se referă la băuturi și acelea la vin și mai puțin la băuturi spirtoase. Fructele și preparatele din fructe, ocupație casnică preponderentă, sunt culese din livezile casei, mai puțin din import. Am întâlnit și termeni străini pentru fructele exotice, dar nu le-am putu include în Glosar, fiind menționate în DLR.

AFRON – făină de calitate superioară; gr. *αλευρον* (*Dicț. neogreco-rom.*, p. 28).

AKVAT – alimente, provizii, substanțe nutritive; arab. *kut*.

ALLECES – termen latin pentru „scrumbii de Dunăre” (*Alosa pontica*).

ANETHON – mărar (*Anethum graveolens* L., fam. *umbelliferae*), ebr.; Evangh. Matei, cap. 23/23 (M. Niță, *Plantele și animalele întâlnite în Sfânta Scriptură*, MO, XLIII, 1991, 2, p. 46).

- BACÂR** – pepene verde mare și gustos; tc. bakyr (A. Scriban, *Dicț.*, p. 144).
- BALAC** – pește; tc. balyk (Baubec, *Dicț.*, p. 38).
- BALAMIȘ** – mâncare ciobănească din făină cu lapte și unt (L. Șăineanu, *Infl. orient.* II, p. 37); mămăligă prăjită cu untură în tigaie (Neamț) (Ion Creangă, III, 1910, 7, p. 219); cf. magh. halmos; var. BALMEȘ, BALMOȘ, BALMUȘ (aceste forme sunt atestate în DLR).
- BALOȘ** – miere; tc. bal (L. Șăineanu, *Infl. orient.*, I, p. CCLXXVI).
- BLIUCĂ** – pătlăgea verde, murată (Banat); (*Dialectologica*, Buc., 1989, p.138).
- BROTMEL** – făină pentru pâine; germ Brotmehl.
- BUBERGHIAI** – adică unt de rozmarin (Ms. 98/1822; Ms. 98/1818; Ms. 109/1823); tc. biberyie (Baubec, *Dicț.*, p. 48).
- BULUMAGI** – marmeladă din must și din făină; tc. (Youssouf, *Dicț.*, p. 61).
- BURTUȘ** – (Banat) – tocătură din măruntaie de pasăre, pâine, ouă, verdeață, ce se servește ca umplutură pentru puiul gătit la tavă (*Dialectologica*, Buc., 1989, p. 138).
- CACULI** – cardamonă (mirodenie); arab. kakula (L. Șăineanu, *Elem.*, p. 256).
- CANELĂ** – scorțișoară; it. cannella; var. CANELINII.
- CANELINII** – v. CANELĂ.
- CANISCU** – turtă mare de aluat.
- CELIT** – ceva nefiert complet: apă celită; lapte celit, mămăligă celită (BPh, VI, 1939, p. 213).
- CETI** – pești mari; lat. cete.
- CHELB** – un fel de aluat subțire format din făină de grâu cu apă rece, fără să fie dospit, ce se unge deasupra mălaiului spre a-i da o față rumenă și să nu crape atunci când se coace (Th. Holban, *Arhiva*, XXXVII, 1930, 3–4, p. 244); v. CHELM
- CHELM** – v. CHELB.

- CHELRAB** – gulie (Banat); germ. Kohlrübe (SCL, XLVII, 1996, 1 – 6, p. 169).
- CHESCHET** – grâu fiert cu bucățele de carne; tc. keşkek (L. Șăineanu, Infl. orient., II, p. 108).
- CHIONTAG** – pastă de gutui; gem. Quitte (DAR, p. 50); var. CHITONAG.
- CHITAH** – grâu (*Triticum aestivum*); ebr. (M. Niță, Plantele și animalele întâlnite în Sfânta Scriptură, în MO, XLIII, 1991, 2, p. 40–41).
- CHITONAG** – v. CHIONTAG.
- CIAGĂR** – (Transv.) – must de mere și de poame (Banat); oțet de prune.
- CIUJNIȚĂ** – miere sălbatică (DAR, p. 62).
- CIULMI** – aluat frământat cu ou și prăjit în unt; colăcei prăjiți în unt (DAR, p. 62).
- CIURACHI** – saramură, un fel de grăsime, ce se întrebuințează la facerea untului; tc. êurak – sărat.
- COCARDĂ** – plăcintă de mălai, ouă și unt, umplută cu brânză sau cu urdă și mărar, cu carne, cu poame etc.; it. coccarda (DAR, p. 69).
- COHMEL** – făină pentru gătit; germ. Kochmehl (Cronica Banatului).
- CONDITA** – fructe zaharisite; it. condito.
- CORABEA** – prăjitură din făină, unt, oua și zahăr (DAR, p. 75).
- COTOROG** – răcitură, piftie.
- CRAPFEN** – gogoși; germ. Krapfen (Cronica Banatului).
- CREHAMEA** – carne proaspătă de porc, tăiată în bucăți și friptă în cratiță până își lasă bine untura (Bozioru – Buzău) (Petre Coman, Glosar dialectal, AAR, mem. secț. lit., tom IX, Buc., 1938–1940, p. 87).
- CUCINIE** – bucătărie; M. Costin. „...casele cele cucinii”; lat. *coquineus – bucătărie (Arhiva, Iași, XXVIII, 1921, nr. 2, p. 165).

- CUVAR** – bucătar; germ. dial. Kuver (Cronica Banatului).
- DARI FUL FUL** – piper negru; tc. dari – mei; ful – bob (Ms. 109/1823; Ms. 98/1818).
- DECAC** – făină; tc.
- DEHN** – untelemn; ulei de plante; tc.
- DULMĂ** – carne tocată; tc. dolma (T. Löbel, *Elem. turcești*, p. 40).
- ECHIN** – bucate, roade ; tc. ekin (Baubec, *Dicț.*, p. 107).
- ENDRIȘAIM** – mușcată, esență regală; tc. iter Şalm (T. Löbel, *Elem. turcești*, p. 42); var. INDRIȘAIM, INDRIȘAIA.
- ENFIE** – tutun prizat; tc. enfiye (Baubec, *Dicț.*, p. 112).
- FACHIA** – lentilă, linte; gr. φακι (Catastihul vămii Moldovei, 1765, Ion Neculce, I, 1922, fasc. II, p. 235).
- FASIN** – căpățână de zahăr.
- FIDELINI** – fidea; it. fidelina.
- FRÂNGULIȚĂ** – frâncușă, un fel de strugure alb cu boabe mici.
- GAD** – chimen (Evangh. Matei, cap. 23/23 – ebr. (Niță, M., Plante întâlnite în Sf. Scriptură, MO, XLIII, 1991, 2, p. 37).
- GĂTEJ** – mâncare făcută din urdă dulce și zer (Nemțșor-Neamț) (Ion Creangă, III, 1910, 7, p. 217).
- GEBEL** – tutun din Arabia (localitatea Djebel).
- GERSTE** – v. GHERȘEL.
- GHERȘEL** – arpacaș; germ. Gerste (Cronica Banatului); var. GERSTE.
- GHEVIRȚ** – mirodenii; germ. Gewürz (SCL, XLVII, 1996, 1–6, p. 168).
- GHIPION** – carne de ghipion – carne de cal; gr. ππος.
- GLAMON** – somn (pește).
- GOGAN** – prună sălbatică (DR, II, 1921–1922, p. 427).
- GRINȚAIC** – verdeață, zarzavat (Banat); germ. Grünzeug (SCL, XLVII, 1996, 1–6, p. 168).
- HARTUP** – fructe exotice (Hagi Ianuș, 1805, V/1; Ms. 75/ 1813); v. și HARUP.

- HARUP** – roșcove; tc. harub (Gh. Ghibănescu, Catastihul vămilor Moldovei 1765, Iași, 1922).
- HAȘLAMA** – mâncare orientală preparată din carne fiartă cu legume; tc. haşlama (E. Suci, LR, XLIII, 1994, 1–2, p. 22).
- HEDYSMOS** – mentă, izmă (*Menta sativa* L.); (Evangh. Matei, 23/23); (M. Niță, Plantele și animalele întâlnite în Sfânta Scriptură, MO, XLIII, 1991, 2, p. 43).
- HERISE** – mâncare de orez, gătită cu zahăr și apă de trandafiri; germ. Reis.
- HUSO** – morun; germ. Hansen.
- IEIȘ** – hrană, mâncare; tc.
- ILEATIU** – pârga grâului (Sălaj), viață, bucate, fructe (LR, LIV, 2005, 1–4, p. 22).
- IMAMEA** – varietate de pere (Moldova); tc. imame (L. Șăineanu, Infl. orient. II, p. 225).
- INDRIȘAIA** – v. ENDRIȘAIM.
- INDRIȘAIM** – v. ENDRIȘAIM.
- IULAF** – ovăz, fân, nutreț pentru vite; tc. yulaf (Baubec, *Dicț.*, p. 231).
- JĂLĂ** – (Banat) pastramă de oaie (Dialectologica, Buc., 1989, p. 142).
- JĂLOV** – (Banat) carne vânoasă, tare la mâncat, greu de mestecat; oameni vânoși, rezistenți (Dialectologica, Buc., 1989, p. 142).
- JORGHILEA** – (Banat) caisă (Dialectologica, Buc., 1989, p. 142).
- LEORBĂ** – laur, dafin, usturiță (DAR, p. 178).
- LIMONSUI** – zeamă de lămâie; it. limonea; germ. Limonsaft.
- LOI** – seu; vsl. лoї (doc. 1431, după ian. 30 – L. Djamo – Diaconița, Limba doc., p. 326).
- LUCEI** – știuci; lat. esox lucei.
- MACULAT** – provizii, hrană; tc. makule.
- MALADĂU** – reziduu rămas după fiertul rachiului; groștișor, osariu, prunariu (LR, XXXI, 1982, 1, p. 21).

- MASCAT** – lapte acru, iaurt; tc.
- MAXUL** – toate produsele obținute de la oi; tc.
- MĂNDUC** – ceea ce rămâne după tescuirea miezului de nucă (LR, XXXI, 1982, 1, p. 23).
- MEHEI** – (Maram.) hamei (LR, XXXI, 1982, 1, p. 24).
- MEZEA** – tot ce se mănâncă înaintea bucatelor sau după mistuirea lor; delicatose pentru a excita pofta de mâncare; tc. meza (L. Șăineanu, *Infl. orient.*, II, p. 258).
- MLEȘNIȚĂ** – mâncare preparată din lapte dulce, fiert; mămăligă subțire, spuma, caimacul laptelui (A. Avram, *Contrib.*, p. 70).
- MOROAN** – v. MURUAN.
- MURUAN** – colac de Paști (Transv.); (LR, XXXI, 1982, 1, p. 30); var. MOROAN.
- NAN** – pâine, cele necesare traiului; pers.
- NERULE** – varietate de icre; gr. *νερούλος* (*Dicț. neogrec-rom.*, p. 368).
- NEVRE** – varietate de icre de morun (Ms. 98/1819; 98/1822; Hagi Ianuș/V/1/1805; Ms.75/1813).
- NIPARIU** – un fel de piper ce se pune în cârnați; pers. ipâr (L. Șăineanu, *Elem.*, p. 215).
- OCROVIȚĂ** – băutură alcoolică tare, rachiu; rus. *покровица* (DAR, p. 230).
- PALENGĂ** – mâncare de sărac din pâine uscată sau din mămăligă cu apă și ulei (DAR, p. 240).
- PEINIR** – un fel de brână care ține de foame; gr. *πεινα* (*Dicț. neogrec-rom.*, p. 427).
- PENDERT** – cinci pâini; gr. *πεντε* (*Dicț. neogrec-rom.*, p. 429).
- PIELM** – făină de grâu, de porumb, de cea mai bună calitate; pulbere fină de făină care se depune pe sită sau pe obiecte din moară; amestec subțire din făină de grâu și apă, cu care se ung aluaturile; coaja de la turta de mălai (DAR, p. 272).
- PIEMN** – mălai gros măcinat (DAR, p. 273); (în MDA vol. III literele I-P-r, Buc. 2003, p. 1040: PIEMN v. PIELM, care nu apare în dicționar).

- PIPICHERNIȚĂ** – solniță (Banat); (derivat local după piperniță).
- PRESENTIN** – numele unui sortiment de brânză (N. Iorga, *Ist. comerț.*, II, p. 83); fr.
- PSARODONTOS** – dinți de pește; gr. ψαρος + δοντι (*RA*, 1980, I, p. 124).
- PUMPERIC** – pâine neagră din secară (I. Ghica).
- SESAMON** – plantă tropicală originară din Africa, din ale cărei semințe se extrage un ulei gălbui, fără miros; gr. σησαμον (S. Coteluliu, *Dicț.*, p. 470).
- STOCOS** – homar; gr. στακος (L. Galdi, *Les mots.*, p. 257).
- SUSANOLAION** – ulei de susan; gr. σησαμον + ελαιον (S. Coteluliu, *Dicț.*, p. 506).
- SUSLĂ** – (Năsăud) vinars de prune în cea dintâi formă a lui, nedistilat, nefiert a doua oară; rus. *суцло* (DR, I, 1920–1921, p. 304).
- ȘAIR** – orz; arab.
- ȘAMROL** – rulou cu frișcă; germ. Schlagrahmrolle (SCL, XLVII, 1996, 1–6, p. 170).
- ȘARAP** – vin; tc. șarap.
- ȘIRA** – must, vin dulce.
- ȘOHARICI** – pesmet negru și tare pentru soldați; suhar; rus. *сухарик* (DAR, p. 470).
- TÂRBIA** - v. TERBIE.
- TERBIE** – sos; tc. terbie (L. Șăineanu, *Elem.*, p. 244); var. TÂRBIA.
- THAMAR** – finic, curmal (*Chamaerops humilis*); ebr.; (Evangh. Ioan, 12/13; Faptele Apost., 7/9); (M. Niță, *Plantele și animalele întâlnite în Sfânta Scriptură*, MO, XLIII, 1991, 2, p. 40).
- TUTIAC** – unt de dude (Ms. 98/1822, Ms. 98/1818); tc. dut + yag (Baubec, *Dicț.*, p. 101, 357).
- TUZ** – sare; tc. tuz (Baubec, *Dicț.*, p. 341).
- ȚIMAT** - scortişoară; lat. cinammom (DAR, p. 510).

ȚIȚIE – lichidul înăcrit rămas după prepararea produselor din lapte de oaie, folosit și la pregătirea unor mâncăruri; lapte prins cu mult zer; un fel de urdă lichidă care iese din zerul pus la foc când amesteci repede peste tot, pe când urda iese deasupra când amesteci încet (A. Scriban, *Dicț.*, p. 1367).

UVAPASSA – stafide; lat. uva + passum.

XIRIXI – nisetru, păstrugă afumată (Hagi Ianuș V/1 – 1805; Ms. 109/1823; Ms. 98/1819; Ms. 98/1822); gr. ξερος (L. Galdi, *Les mots*, p. 265).

ZAITH – măslin, oliv (*Olea europaea*); măslinul este simbolul mândriei și a nemuririi; ramura de măslin – simbolul păcii; ebr. (M. Niță, *Plantele și animalele întâlnite în Sf. Scriptură*, MO, XLIII, 1991, 2, p. 46–47).

ZDRELE – ciuperci comestibile care cresc pe trunchiurile arborilor (*Auricularia mesenterica*); (LR, LII, 2003, 1–3, p. 30).

CASA, OBIECTE DIN CASĂ ȘI PE LÂNGĂ CASĂ, ANIMALE DE CASĂ

Termenii din acest capitol reflectă inventarul unei gospodării obișnuite, cu obiecte din casă, cu acareturile ei, cu uneltele gospodăriei, cu amănunte ale construcției casei și a materialelor folosite ca și cu unele animale din curte (numai acele denumiri ce nu sunt atestate în DLR).

- ABAGEA** – borta de la acoperișul casei (Fălticeni – Tătăruși); (Petre Coman, Glosar dialectal, în *AAR*, mem. secț. lit. IX, Buc., 1938–1940, p. 69); tc. abağe.
- ADIAȘ** – strat, rond, brazdă; magh. ágyás (Bul. lingv., II, 1934, p. 53).
- AHIR** – grajd, adăpost; tc. ahir (Baubec, *Dicț.*, p. 21).
- AHȘAP** – cherestea groasă; tc. ahşap (Baubec, *Dicț.*, p. 21).
- ALAT** – instrumente, ustensile, aparate; tc. alat (Youssouf, *Dicț.*, p. 12).
- AMBIT** – un fel de coridor al casei (verandă) (Nerău – Timiș) (Petre Coman, Glosar dialectal, în *AAR*, mem. secț. lit. tom IX, Buc., 1938–1940, p. 69), lat. ambitus.
- AMURG** – timpul mulsului; gr. αμογγος (DR, IV, 1924–1926, p. I, p. 447).
- AMUȘ** – putina în care se face argăseala, groapa cu var pentru argăsirea pieilor (în Banat); magh. mamvas (A. Scriban, *Dicț.*, p. 98); var. AMUȘĂ.

- AMUȘĂ** – v. AMUȘ.
- ANAHTAR** – cheie; tc. anahtar (Hrisovul, VI–VII, 2001, p. 247).
- ANCHIRAS** – cămăruță; din rut. diminutiv alkir (DR, I, 1920–1921, p. 225).
- APICHIE** – stup, știubei; lat. apis.
- ARAN** – colibă tătarească; tăt. haran.
- ARÂ** – groapă în care se scurgea sângele vitelor tăiate pentru comândare; tc. arg. aryk (L. Șăineanu, *Elem.*, p. 254).
- ARNOG** – ac de păr; cf. germ. Haarnadel (Dialectologica, 1989, p. 137).
- ARPA** – vas pentru orz (Ms. 98/1813); tc. arpa (Baubec, *Dicț.*, p. 29).
- ATALAG** – butoi cu capacitate de cca 75 l; pol. antał (derivat din ANTAL).
- AVADANLÂC** – obiecte casnice; tc. avadanlik; v. și AVADELIC.
- AVADELIC** – diverse obiecte, mărunțișuri; gr. αβαταλικι, (RA, 1981, I, p. 82), v. și AVADANLÂC.
- BADIE** – coș, cutie (Moldova); tc. badya (L. Șăineanu, *Elem.*, p. 255).
- BAHCI** – grădină ; tc. bahçe (BPh, VII–VIII, 1940–1941, p. 206); Dolma – bahce – terasă cu grădină.
- BALHANE** – magazie de miere (Ms. 125/1822); tc. bal + hane (Baubec, *Dicț.*, p. 38, 148).
- BALKAPANI** – hală, magazie de miere (Ms. 125/1822); tc. bal + kapama (Baubec, *Dicț.*, p. 38, 185).
- BEL** – cazma, hârleț; tc. bel.
- BIZDAREA** – instrument de încondeiat ouă la Paști, cu ceară (Zagra-Nășăud) (Petre Coman, Glosar dialectal, în AAR, mem. secț. lit. tom IX, Buc., 1938–1940, p. 73).
- BOCAIE** – vas mare de pământ în care se ține apa de băut (Maramureș), magh. bokolyo – fedeleș (Șt. Pașca, Glosar dialectal, în AAR, mem. secț. lit., tom IV, 1928–1929, p. 203).

- BOGHIE** – căpiță, stog (Banat); magh. bogya (S. Mândrescu, *Elem. ung.*, p. 46).
- BOLD** – greutate la ceasurile de perete, cu pendulă, greutate pentru cântar (în Banat) (*Dialectologica*, Buc., 1989, p. 138); sl. БОДЛИ.
- BOTNĂ** – butoi; germ. Büttner (derivat din BUTNAR).
- BUJDEIU** – uscător de prune (Bonț – Someș) (Petre Coman, *Glosar dialectal*, în *AAR*, mem. secț. lit, tom IX, Buc., 1938–1940, p. 76), (derivat din BOJDEUCĂ).
- BUREU** – vas de lemn înfundat la ambele capete (cu deschizătură mică și rotundă în doagă) (Bogdănești – Fălticeni) (Petre Coman, *Glosar dialectal*, în *AAR*, mem. secț. lit., tom IX, Buc., 1938–1940, p. 77); (derivat din BUDUROI – magh. bödő).
- BUȘTI** - vas, butoi mare „5 buști de urluială” (Inventarul berăriei din Păcurari, doc. 1832, iunie 25, în Ion Neculce, fasc. 5, 1925, p. 212); (derivat din BUTE).
- CALAMFIRA** – oglindă; gr. καλαμφίρα (N. Trandafirescu, *Glosar*, p. 137).
- CAMGIE** - v. CĂMGIE.
- CANGHELĂ** – balustradă; gr. καγκελλον (L. Galdi, *Les mots.*, p. 157).
- CABARA** – țintă decorativă cu capul convex și aurit, folosită pentru omarea părților lemnoase ale pereților unor încăperi; tc. kabara (E. Suci, *Note lexicale*, III, LR, XXXIII, 1984, 1, p. 18).
- CARAMALIU** – un fel de covoare în care firele culorilor în linie dreaptă sunt separate între ele; tc. karamanliu (A. Scriban, *Dicț.*, p. 231).
- CĂMGIE** – (în Hațeg) bici, biciușcă cu pleasnă la vârf; scr. kamdžija, din tc. kamei – bici (E. Suci, *Note etim.*, LR, XXIX, 1980, 5, p 553); v. CAMGIE, CHIMGIE.

- CĂRÂM** – loc închis pentru adăpostul oilor sau al vitelor peste noapte; staul (DAR, p. 40); tc. kirim.
- CĂLANGĂCI** – lemn bifurcat care leagă osia roților dinapoi ale carului de inima acestuia (Constanța) ; tc. kirlangiç (V. Drimba, SCL, XLIV, 1993, 1, p. 68; E. Suciu, Note etim., LR, XXIX, 1980, 5, p. 554).
- CĂRÂȘ** – grindă; tc. kiriş (Baubec, *Dicț.*, p. 206).
- CĂZAC** – talpă, sanie; tc. kizak (Baubec, *Dicț.*, p. 204).
- CEGORNITĂ** - cofiță cu fund jos și sus, având o gură în doagă (în ea se păstrează cheagul frământat cu apă, care n-a fost pus la încheagat) – Drăgușeni- Fălticeni (Petre Coman, Glosar dialectal, în AAR, mem. sect. lit., tom IX, Buc., 1938–1940, p. 79); v. și CHIEGORNITĂ; (derivat din CHEAG → CHEGORNITĂ – vasul în care se pune cheagul).
- CENGHE** – clopoțel; magh. csengő; csenges – sunet
- CENTUNCULUS** – cuvertură sau haină peticită; lat. centunculus.
- CHELĂRIA OCNELOR** – scule și unelte, materiale înmagazinate, utilizate pentru exploatarea sării geme.
- CHERPAC** - vas mare cu clești „trei cherpacuri mari cu care se scoate berea din căldare” (Inventarul berăriei din Păcurari, doc. 1832 iunie 25, Iași, în Ion Neculce, fasc. 5, 1925, p. 212); tc. kerpeten.
- CHIEGORNITĂ** – vas în care se încheagă laptele strecurat (DAR, p. 49); v și CEGORNITĂ.
- CHILIA** – cheie, lacăt; gr. κελάρι (*Dicț.* neogrec + rom., p. 293); sl. келарь.
- CHIMGIE** – v. CĂMGIE.
- CHIOHĂILAN** – armăsar, bidiviu; tc. kühejlan (M. Mitu, Un strămoș necunoscut al lui El-Zorab în limba română, LR, XLIX, 2000, 1, p. 128).
- CIAMUGA** – ciocan de lemn; tc. çam – brad.
- CIAN** – clopot; tc. çan (Youssof, *Dicț.*, p. 71).

- CIOCI** – cârlige pentru prins rufele spălate pe frânghie (DAR, p. 57); magh. csücske.
- CIOFĂLOG** – (Banat) butuc de lemn pe care se toacă carnea cu securea (Dialectologica, Buc., 1989, p. 139), derivat din CIOT.
- ЦИОHA** – vas mic, ca un fedeleş de 1–2 vedre sau 2–5 vedre; tc. čoha (Gh. Ghibănescu, Catastihul Vămilei Moldovei, 1765, Iaşi, 1922, p. 13).
- CIOLMEC** – vas de lemn întrebuinţat în poverne (Ion Creangă, IV, 1911, 11, p. 369).
- CIORB** – vas stricat şi gol (G. Pascu, Arhiva, XVIII, 1907, 4, p. 174); tc. çob; (derivat din CIOB).
- CIP** – sticlă; magh sip.
- CIUPCILEAG** – cuţit rău, stricat (Bucovina) (DR, V, 1927–1928, p. 398); var. CIUPELI.
- CIUPELI** - v. CIUPCILEAG.
- CLEMP** – clanţă; vsl. клѣпиш (A. Scriban, *Dicţ.*, p. 302).
- COAŞTE** – furcă cu două coarne de fier încârligate în jos, (probabil derivat din COASTĂ).
- CORLATER** – gard rar, balustradă de scară, boltă de gratii pe care se întinde viţa sau alte plante; magh. korlat (A. Scriban, *Dicţ.*, p. 350).
- CRASIS** – structură, construcţie, aliaj; ngr. κρασις (*Dicţ. neogrec-rom.*, p. 311).
- CREPLĂ** – zona Sighişoara – Sibiu; troacă (covată) de adăpat vitele (DR, II, 1921–1922, p. 599); germ. *Krippe*.
- CREVAT** – pat; gr. κρεβάτι (*Dicţ. neogrec-rom.*, p. 312).
- CUTU** – tabacheră, cutie; tc. kutu.
- DESLIGEA** – greblă; tc. dial. dişlice – Oltenia, Constanţa (Petre Coman, Glosar dialectal, *AAR*, mem. secţ. lit., tom IX, Buc., 1938–1940, p. 90; E. Suciu LR, XLIII, 1994, 1–2, p. 21).
- DEŞTI** – urcior; tc. testi (Greco, p. 338).
- DIURNĂ** – vas în care se ţine păcura pentru uns căruţa.

- DOHIRIE** – cămara în care se păstrează alimentele (Cronicari munteni, I, p. 103); ucr. деготь.
- ECRIN** – cutie pentru giuvaieruri; bijuteriile din cutie (DAR, p. 100); fr. ecrin.
- ELEC** – sită, ciur; tc. elek.
- FERCHETĂU** – acaret de fier, la căruță (Transv); jintălău cu care se bate în budacă laptele încheșat ca să se strângă cașul sau în putini ca să se aleagă untul; magh. fergetyő, főrgetyi – roată cu dinți (A. Scriban, *Dicț.*, p. 501).
- FOLVARC** – parte separată a unei moșii a unei gospodării situată în afara perimetrului acesteia; pol. folwark (M. Mitu, Cercetări lingvistice și literare româno-slave, Buc., 1996, p. 35).
- FORADĂ** – iapă; ngr. φοραδα (Gh. Ghibănescu, Catastihul vămilei Moldovei 1765, Iași, 1922, p. 44)
- GAIDAROS** – măgar; gr. γαιδαρος (L. Galdi, *Les mots*, p. 193).
- GEAMUS** – bivol.
- GENET** – cal spaniol de origine arabă (Nicolae Costin, Ceasornicul domnilor); ital. gianetto (M. Mitu, Un strămoș necunoscut al lui El-Zorab în limba română, LR, XLIX, 2000, 1, p. 128–129).
- GHEIBE** – mârtoagă; magh. gebe (Bul. lingv. II, 1934, p. 43).
- GHELBEEA** – unealtă de fier cu coadă lungă, întrebuințată la scoaterea jăraticului din cuptor, la curățirea unor țevi, a unui canal înfundat ori pentru a amesteca mortarul sau varul; vătrai; tc. dial. gelbere (VI. Drimba, SCL, XLIV, 1993, 2, p. 123).
- GOMALACA** – gumă de șters (Ms. 14/1786 ; Ms. 109/1823; Ms. 75/1813 ; Ms. 98/1819 ; Hagi Ianuș V/1/1805); gr. γομα + λακα (*Dicț. neogrec-rom.* p. 147, 319).
- GOMBOS** – ac cu gămălie (DAR, p. 122); magh. gombostü.
- GOVEĐO** – vită cornută; vsl. говѣдо (L. Djamo-Diaconiță, *Limba doc.*, p. 328).

- GRAZDĂ** – ”5 vase de turnat bere numite grazde” (Acareturile din berărie. Doc. 1832 iun. 25, Iași. Inventarul berăriei din Păcurari, Ion Neculce, fasc. 5, 1925, p. 212); sl. *хрѣзда*.
- GROȘET** – loc acoperit cu butuci (CL, XXXVIII, 1993, 1–2, p. 77); lat. *grossus*.
- GUMAR** – asin; tc. *kumar*.
- HAT** – armăsar (Cronica Banatului); tc. *at* (Baubec, *Dicț.*, p. 31).
- HATAB** – lemne groase de foc; tc. *hatip*.
- HĂLĂMOG** – lemne subțiri încălcite (Stănțești – Botoșani); (variantă mai puțin cunoscută a lui *golomoz*); (BPh, IX, 1942, p. 118).
- HĂRLĂU** – (Transv.) ciur în care se opăresc rufele; (derivat din HĂRDĂU).
- HEIBĂ** – desagă; tc. *heybe* (Grecu, *Dicț.*, p. 98)
- HORASAN** – mortar făcut din cărămidă pisată, amestecată cu var; tc. *korasan*; var. *HOROSAN*.
- HORIȘTE** – rotocol mare de fân, adunat din poloage sau risipit din clăițe ca să se usuce (DAR, p. 136); (derivat din HORĂ).
- HOROSAN** – v. *HORASAN*.
- IALTIȚIA** – capră; ngr. *γιαλιτζια* (Gh. Ghibănescu, Catastihul vămilei Moldovei 1765, Iași, 1922, p. 44).
- IASTUC** – răsadniță; tc. *yastic* (E. Suci, Note etim, II, în LR, XXX, 1981, 5, p. 548).
- ILIU** – material de construcție; tc. *yli* – materie.
- INOC** – asin sălbatic (DAR, p. 144); rus. *инох*.
- INOHODEȚ** – cal de călărie (DAR, p. 144); rus. *иноходец*.
- LACRILE PODULUI** – piesă componentă la podurile fixe de lemn (derivat din RACLĂ).
- LEDNIȚĂ** – ghețarie; bg. *ледница* (Sama visteriei Moldovei din 1763, Ion Neculce –, fasc. 5, 1929, p. 111); var. *LEGNUȚĂ*.
- LEGNUȚĂ** – v. *LEDNIȚĂ*.
- LEMBIC** – căldare cu care se scoate rachiu sau apă de flori (D. Cantemir); rus. *лембик*.

- LITON** – bumbac care se pune în saci; cf. fr. coton.
- LOMPĂU** – pârgie de ridicat o greutate; magh. lopo (Bul. ling., II, 1934, p. 59).
- LUTĂIUȘ** – (Banat) – leagăn în aer liber, făcut din două funii sau lanțuri, legate de o creangă de copac sau de o grindă, având între capetele de jos o scândură pentru șezut (Dialectologica, Buc., 1989, p. 143); magh. lüktetes.
- MACAZ** – foarfeci; tc. makas.
- MAIERNITĂ** – (Banat) casă de care sunt anexate staulul de vite și stupina, situată într-o grădină mare, la câmp (LR, XXXI, 1982, I, p. 21); germ. Meier.
- MASTEL** – ciubăr (DAR, p. 183; DEX).
- MAZLĂC** – colector din piatră în care se scurgea apa de prisos; tc. mazlik.
- MENDERIA** – sofa, pat; gr. μενδερια.
- MERTEPEA** – gard; tc. mertebe (T. Löbel, *Elem. turcești*, p. 63).
- MISMARIÎ** – șindrile ascuțite în formă de cuie; tc. mih + maran (Grecu, *Dicț.*, p. 86).
- MUCĂRI** – foarfece cu care se tăia mucul de la lumânări sau de la candelă (derivat din MUC).
- MULGENIE** – mașină de tras lână și bumbac (I. Ghica); lat. mulgere.
- NĂSÂLCĂ** – ciubăr cu toartă și două băieri de atârnat pe spate, folosit la transportul strugurilor culeși (DAR, p. 210); rus. насилки.
- ODUN** – lemne pentru foc; tc. odun (Baubec, *Dicț.*, p. 257).
- OLEAP** – adăpost (Neamț); (Ion Creangă, IV, 1911, 6, p. 188).
- OLTA** – undiță (Ms. 98/1822); tc. olta.
- OTLUC** – loc de pășunat; furaje; tc. otluk (Baubec, *Dicț.*, p. 261).
- OVA** – pășune, câmp; tc. ova (E. Suci, LR, XLIII, 1994, 1–2, p. 24).
- PASTUH** – armăsar; rus. nacmyx (L. Djamo-Diaconița, *Limba doc.*, p. 338).

- PERCETĂ** – oaie bălţată cu alb şi negru; gr. *ποικίτος (DR, IV₁, 1924–1926, p. 440).
- PINDEL** – boccea; magh. pendely.
- PIXĂ** – cutie de tablă; germ. BÜchse (SCL, XLVII, 1996, 1–6, p. 168).
- PLEHUPĂ** – capacul sicriului (Cronicari munteni, I, p. 103); bg. Похлубка.
- PLEV** – cană de tinichea pentru băut apă (DAR, p. 286); germ. Blech.
- PLEVNIŢĂ** – loc de depus paiele; vsl. ПЛЕВНИЦА (A. Scriban, *Dicţ.*, p. 998).
- PROCATHEDRIE** – capul mesei; gr. προ + καθεδρα (*Dicţ. neogrec-rom.*, p. 268, 463).
- RĂPTUG** – sacul din care mănâncă caii (Orhei) (Petre Coman, *Glosar dialectal, AAR*, mem. secţ. lit., tom IX, Buc., 1938–1940, p. 127); germ. Rappe + Tuch.
- SAMDANI** – lustră; candelabru; tc. şamdan; gr. σαμδανι; v. şi ŞAMDAN.
- SCALNIŢĂ** – v. USCALNIŢĂ.
- SINICHIE** – baniţă; gr. σηνυκι (RA, 1980, 1, p. 120).
- SIRILIE** – vase de apă (Cronicari munteni, II, p. 227); tc. su + ičilir (Baubec, *Dicţ.*, p. 301).
- SOLOCAT** – jaluzele; magh. zsalukater.
- SOMCĂ** – geantă; rus. сумка.
- SPIJĂ** – tuci, fontă (I. Neculce); pol. spiża.
- STANDOALĂ** – v. STODOALĂ.
- STODOALĂ** – coşar boieresc la moşie, coşar de scânduri; vsl. стодола; var. STANDOALĂ.
- SURHĂ** – grămadă de lemne în formă conică (Vâlcea); (Ion Creangă, V, 1912, 12, p. 375); magh. súrho.
- ŞAMDAN** – candelabru, sfeşnic, lustră; tc. şamdan (Baubec, *Dicţ.*, p. 305); var. ŞANDAN; v. şi SAMDANI.
- ŞANDAN** – v. ŞAMDAN.

- ȘIȘEC** – miel de un an sau de doi; oaie însărcinată; tc. șișek (Baubec, *Dicț.*, p. 310).
- ȘTIRĂ** – oaie sau vacă care n-a fătat și nici nu fată niciodată, chiar dacă se împerechează, oaie stearpă; gr. στεριος (N. Drăganu, *Români*, p. 60; DR, IV₁, 1924–1926, p. 443).
- ȘURCĂ** – gură în formă de jgheab, pe unde se scurge apa de la fântână; țeavă de lemn de la o fântână; brazdă, urmele lăsate de muchea unei roți; lat. sulcus.
- TALICĂ** – trăsură ușoară și elegantă cu un cal (DAR, p. 485); (derivat din ITALICĂ).
- TAMAZÂC** – cireadă de vite cu taurul de prăsilă; loc de îngrășare pentru vite; tc. tamazyk (L. Șăineanu, *Elem.*, p. 240); crescătorie de cai (Orhei); (DR, V, 1927–1928, p. 235).
- TARAC** – pieptene, greblă; tc. tarak (T. Löbel, *Elem. turcești*, p. 92).
- TAUC** – găină; tc. tavuk (Baubec, *Dicț.*, p. 323).
- TAUCCIU** – negustor de găini; tc. tavukçi.
- TERPEDIN** – săpăligă; tc. tirpidin (E. Suciu, LR, XLIII, 1994, 1–2, p. 26); var. TREPEDIN, TRAPEDIN.
- THERMANTER** – cazan pentru aburi care încălzea locuințele; gr. θερμα + αντερι (*Dicț. neogrec-rom.*, p. 56, 254).
- TISIC** – gunoi, putregai; balegă uscată la soare, putregai cu care țărani își încălzesc iarna bordeiele; tc. tezek (L. Șăineanu, *Elem.*, p. 246; L. Șăineanu, *Infl. orient.*, II, p. 363).
- TOPLEICUȚĂ** – ac cu gămălie; tc. toplugne (E. Suciu, LR, XLIII, 1994, 1–2, p. 26).
- TORJDE** – resturi de nutreț nemâncate de vite (Ion Creangă, VI, 1913, 1, p. 30); magh. torzsa.
- TRAPEDIN** – v. TERPEDIN.
- TRUMNĂ** – sicriu (Dosoftei explica - mormânt); pol. trumna.
- TUGLĂ** – cărămidă de pământ ars (derivat din ȚIGLĂ).
- ȚĂȘT** – gura hornului sau a coșului.

- ȚUȚUR** – tubul prin care curge în continuu apa în jgheab, la o fântână (DR, I, 1920–1921, p. 250), (derivat din ȚUȚUROI).
- UBI** – știubei de albine, trunchi de copac scorbuos întrebuințat ca receptacul; bg. улей.
- UJĂ** – funie (hrisov de la Radu Șerban, 1604 (7112) mart. 6 – Arh. Olteniei, II, 1923, 8, p. 306); ucr. гужба.
- USCALNIȚA** – uscătoare de prune la fum (Muscel); (DR, III, 1923, p. 874); lat. *exsucare; var. SCALNIȚA.
- VÂRDEJ** – (Transv.) unealtă de lemn cu care se ridică carul când i se scoteau roțile; rus. врътеж.
- VIX** – unsoare neagră pentru încălțăminte; germ. Wachs.
- ZARNACADEA** – cupă de aur; pers. zerân-kade; kade – cupă (L. Șăineanu, *Elem.*, p. 253).
- ZIMBARA** – șmirghel (Ms. 98/1822; Ms.98/1818; Ms. 109/1823); tc. zimpara.
- ZURUF** – vas, recipient; tc. zur.

Capitolul XI

INSTRUMENTE MUZICALE

Cele câteva cuvinte referitoare la instrumentele muzicale sunt de proveniență străină, în special, turcă și greacă, folosite în fanfarele militare sau la petrecerile din conacele boierești.

BALABAN - țimbal mare (Sama Visteriei Moldovei la 1763, în Ion Neculce, fasc. 5, 1925, p. 101); tc. balaban.

CENGERIE – harpă, orgă (Psaltirea, 1651; Biblia, 1688); magh. csenges, csengö; var. CINGHIRIE.

CIALGHE – instrument muzical; tc. čalge (Baubec, *Dicț.*, p. 65).

CINGHIRIE – v. CENGERIE.

DEF – tamburină (j. Tulcea); tc. def (V. Drimba, SCL, XLIV, 1993, 2, p. 113).

FORMINGA – instrument muzical grecesc asemănător chitarei; gr. φορμιγγα (*Dicț. neogrec-rom.*, p. 580).

GOIDA – instrument muzical sârbesc care dă sonuri unisone și ține totdeauna isonul sau acompaniamentul trubadurului sârb. Forma instrumentului este ca o chitară cu baza rotundă, ca o jumătate de pepene verde, și pe gâtul ei scurt sunt trase trei coarde, pe care cantatorul le agită în mod unison cu un arcuș de păr (*AAR*, seria II, mem.sect. lit., vol. XII, 1889–1890, Buc., 1892, p. 193, supra 1); scr. gudalo.

- KEMAN** – vioară cu strune multe, uneori chiar 12, chiar pe două rânduri pe care se trage cu arcușul; altele de metal așezate sub gâtul kemanului, trecând prin scăunaș și sunt puse pentru a ajuta la vibrații (Rev. pt. ist., arh. și fil, VI, Buc., 1891, 55, nota 3); tc. keman (Baubec, *Dicț.* p. 197).
- NAGARA** – chimval, gornist, trompetaș; pers. nakara (L. Șăineanu, *Elem.*, p. 213; Ion Neculce, fasc. 7, 1928, p. 113).
- SAMBUCA** – harpă de soc; lat. sambucus.
- SAMVICĂ** – un fel de harpă triunghiulară; gr. σαμβουκη.
- VERGHINĂ** – țambal (Scheii Brașovului); (Seche, L. Seche, M., *Dicț. sinonime*, p. 904).
- ZURNAUA** – instrument muzical al mehterhanelei, un fel de trompetă din lemn, de diferite mărimi, scoțând sunete ascuțite (Rev. ptr. ist., arh. și folcl., vol VI, Buc., 1891, p. 62); tc. zurna – clarinet (Baubec, *Dicț.*, p. 378).

Capitolul XII

PLANTE, ANIMALE, MINERALE, RESURSE NATURALE, MATERIALE

Capitolul acesta nu are o tematică unitară, este diversificată și pentru motivul ca nu se puteau face capitole speciale pentru câțiva termeni. Fitonimele sunt citate din Evangheliile sau din vorbirea populară locală, mineralele, în majoritatea lor, sunt produse de import, citate și în Catastihul vămilor din Moldova, zoonimele poartă și ele amprenta străinătății, din blana cărora se confecționau apoi diferite garnituri la hainele bărbățești și de damă.

AHAR – clei (Ms. 109/1823); tc.

ALCI – ghips; tc. alçi (Baubec, *Dicț.*, p. 25)

ALOI – „aloi adică sare sabră” (Ms. 98/1822).

AMBER – ambră (întrebuițat în parfumerie), atestat la 1772; tc. amber (E. Suciș, LR, XLIII, 1–2, 1994, p. 17).

ANSEL – mierlă; germ Ansel.

BAKA – dud alb, frăgar (*Morus alba*, *Morus nigra*); ebr. (Evangh. Luca, cap. 17/6) (M. Niță, *Plantele și animalele întâlnite în Sfânta Scriptură*, în MO, XLIII, 1991, 2, p. 39).

BAKER – cupru, aramă; tc. bakir (Baubec, *Dicț.*, p. 38).

BALÂCDIȘ – os sau dinte de pește; colții unor morse din mările nordului; un fel de fildeș mai gălbui, de calitate inferioară, folosit la ornarea hangerelor și iataganelor (Ms. 98 (1819):

dinte de pește ce să zice belâc diș; tc. balyk – pește; diș – dinte; gr. μπαλικ δισι (Șăineanu, *Elemente*, p. 255; Gh. Ghibănescu, *Catastihul vânilor Moldovei 1765*, Iași, 1922, p. 42).

BATOS – mărăcine, mur (*Rubus sanctus*), „seamănă cu un dud sălbatic” – *Evangh. Luca cap. 6/44*; ebr. (M. Niță, *Plantele și animalele întâlnite în Sfânta Scriptură*, în *MO*, XLIII, 1991, 2, p. 39, 46).

BÂRCĂ – oaie cu lâna creată și mică; magh., scr., pol., ceh birka (*DR*, IV, 1924–1926, p. I, p. 438).

BEIGIR – cal care se înhamă la o caretă; tc. beygir (*Baubec, Dicț.*, p.47).

BELAMUT – material folosit pentru amestecul vopselelor (*Ms.75/1813*).

BILON – aliaj de cupru, plumb, fier, cositor; fr. billion.

BIRGOȘ – caii cu defecte corporale (*Transv.*); magh, birgos (*DR*, V, 1927–1928, p. 145).

BUIEGIE – buruiană (*Banat*); sl. буйгак.

CALEM – trestie mirositoare cu flori galbene; creion, pensulă, dungă; tc. kalem – condei (*RA*, 1972, 1, p. 99; E. Suci, *LR*, XLIII, 1994, 1–2, p. 20).

CAMÂȘ – stuf, trestie; tc. kamiș (*Baubec, Dicț.*, p. 183).

CARA AGAI – ulm, lemn de construcții; tc. kara agai.

CARABATAC – cormoran; tc. karabatak (E. Suci, *LR*, XLIII, 1994, 1–2, p. 19).

CARACARTAL – vultur pleșuv; tc. kara kartal (E. Suci, *LR*, XLIII, 1994, 1–2, p. 19).

CARADJA – căprioară; tc. – tăt. (*Rev. ist.*, p. XXIX, 1943, 1–6, p. 90); tc. karasa (*Baubec, Dicț.*, p. 53)

CARIO FOLIO – termen latin pentru „cuișoare”.

CARSAC – mamifer din familia caninelor, cu păr de culoare cafenie stinsă, cu burta albă și cu urechi scurte, din pielea căruia se fac blănuri; tc. karsak (*V. Drimba, SCL*, XLIV, 1993, 1, p. 60).

- CASTORHIE (DE DOHTORIE)** – substanță rășinoasă pe care o secretează două glandule de la pânțelele castorului și care e un puternic antispasmodic; lat. castoreum; gr. κάστοριον (A. Scriban, *Dicț.*, p. 237); Ms. 98/1822: castorhi – adică cundus haghiasî (tc. kunduz – castor); Hagi Ianuș /1805, V/1; Ms. 98/1822 – ghiumtuz haiasî – adică castorhi; Ms. 109/1823 – ghiumtuz haiasî – adică castorhi;
- CAZ** – găscă; derivate Cazacu, Cazacliu (BPh, VII–VIII, 1940–1941, p. 217); tc. kaz
- CĂPIN** – măracine; sl. *копина*.
- CÂRMÂZÂMUM** – ceară roșie.; tc. kirmizi + mum (Baubec, *Dicț.*, p. 201, 243).
- CÂZÂL PELIT** – stejar roșu (Dobrogea); tc. kizil pelit (V. Drimba, SCL, XLIV, 1993, 1, p. 70).
- CERIDOANĂ** – oaie cu pete roșii pe corp; gr. *χελιδονιος* (DR, IV₁, 1924–1926, p. 441).
- CHELCEA¹** – neghină (Tulcea); tc. kölçer (E. Suci, Note etim., LR, XXIX, 1980, 5, p. 553).
- CHELCEA²** – copăcel desfrunzit, măracine; tc. dial. kelçe (V. Drimba, SCL, XLIV, 1993, 1, p. 63).
- CHETEN** – in, neghină; tc. keten. (Baubec, *Dicț.*, p. 199).
- CHIAB** – castan; tc. kab (E. Suci, Note etim., LR, XXIX, 1980, 5, p. 553).
- CHICHIDIA** – gogoasă de ristic (*Quercus infectoria*); gr. *κικιδι* (Gh. Ghibănescu, Catastihul vămilor Moldovei 1765, Iași, 1922, p. 43).
- CHIRBEȘ** – in; tc. kirbeş (Gh. Ghibănescu, Catastihul vămilor Moldovei 1765, Iași, 1922, p. 43).
- CHIROMASTICON** – mastic de ceară; gr. *κηρομαστικον* (L. Galdi, *Les mots*, p. 165).
- CHIȘTELI** – (probabil) denumire populară pentru o plantă de deal sau de munte (Hrisovul, II, 1996, p. 69); „...și de acolo drept la apus pren poiană, undi sunt și niște chișteli...” (DRH, A. Moldova, vol. III, doc. 159, p. 294).

- CIOP** – trunchi (DAR, p. 58); (derivat din CIOT).
- COLA** - (de morun) clei.; tc. kola (Baubec, *Dicț.*, p. 208).
- CROCUS** – șofran; *Crocus sativus*, *Crocus aureus* – brândușa galbenă (Ms. 98/1818 – *crocus* sau șofran); gr. κροκος (DR, IV₁, 1924–1926, p. 441).
- CURȘUN** – plumb; tc. kurşun (Baubec, *Dicț.*, p. 218)
- CURȘUN HAM** – plumb brut; tc. kurşun + ham (Baubec, *Dicț.*, p. 147, 218).
- DIMIR BOZA** – adică antimonion (Ms. 98/1822; Ms.98/ 1818); tc. demir – fier, ancoră, blacheu, boza – bragă (Baubec, *Dicț.*, p. 54, 86).
- ELMAS** – diamant, piatră scumpă; tc. elmas (Baubec, *Dicț.*, p. 110)
- ERODIUM** – plantă - ciocul berzei; lat. *erodium*.
- ETS SEMEN** – lemnul uleiului (măslinul sălbatic), sălcioara, salcie; *Elaeagnus angustifolia* L. Fam. *Elaeagnaceae*, Ord. *Rosales/Rhamnales*; arbore spinos, împreună cu frunzele lanceolate, acoperite cu mici solzi stelați, care le dau un aspect argintiu; "oleaster" – Cartea lui Pavel apostol la Romani, cap. 11/17 (M. Niță, *Plantele și animalele întâlnite în Sf. Scriptură*, în MO, XLIII, 1991, 2, p. 43; Al. Borza, *Dicționar etnobotanic*, p. 63).
- FIDANIA** – puieti de pomi; gr. φουτανί (S. Cotelulis, *Dicț.*, p. 402).
- FOCAINA** – specie de delfin; gr. φοκαίνα.
- GHIUGIN** – dihor, castor; tc. gügen, gögen (L. Șăineanu, *Elem.*, p. 258).
- HAIVANAT** – vite, animale, cirezi ce se exportau din Principate; tc. hayvan (Baubec, *Dicț.*, p. 152).
- HAMTUTMAZ** – aramă nelucrată (T. Löbel, *Originea orientală a unor cuvinte românești*, AAR, seria II, mem. secț. lit, tom XXX. 1907–1908, Buc., 1908, p. 247); tc. ham + tutmaz.
- HANTRA** – lignit negru lucitor întrebuițat ca mărgelile la hainele femeiești de doliu.

- HARABUTĂ** – apă de sodă (Căian, jud. Someș); (Șt. Pașca, Glosar dialectal, *AAR*, mem. sect. lit., tom IV, p. 32).
- HESPERIS** – floarea nopții; gr. *εσπερα* – de seară (*Dicț. neogrec-rom.*, p. 231).
- HIERACIUM** – iarba vulturului; lat. *hieracium*.
- IHLAMURI** – tei; tc. *ihlamuri* (Baubec, *Dicț.*, p. 320).
- KŪTŪK** – trunchi, butuc, ciot; în l. rom. chitic: a tăcea chitic – a tăcea buștean; tc. (E. Vrabie, Contribuții etimologice, LR, XLIII, 1994, 1–2, p. 39).
- LOZIE** – salcie, mlajă, răchită din ale cărei crengi se fac coșuri; rus. *лозие* (CADE, p. 725, A. Scriban, *Dicț.*, p. 757).
- LYCOPodium** – plantă - piciorul lupului; gr. *λυκος* – lup (*Dicț. neogrec-rom.*, p. 239).
- MALAMA** – aur (*прѣстен ѡт малама* – doc. 1438–1446 – L. Djamo-Diaconiță, *Limba doc.*, p. 350); gr. *μαλλαμα*.
- METALON** – mină (Ms. 5 - Condica A. Ipsilanti, 1776 apr. 18, f. 17); gr. *μεταλιον*.
- MEMISA** – mătăcină (roiniță) pentru prepararea unor medicamente; gr. *μαλλισα*.
- NAFT** – un fel de rășină; tc. *neft* (L. Șăineanu, *Elem.*, p. 213); var. NEFT.
- NEFT** – v. NAFT.
- OHENDRĂ** – viperă; gr. *οχενδρα* (L. Galdi, *Les mots*, p. 215).
- OT** – iarbă, fân; tc. *ot* (Baubec, *Dicț.*, p. 261).
- PALAMUT** – soi de stejar a cărui coajă și ghindă sunt folosite la tăbăcitul pieilor; rus. *баламут*.
- PICRIS** – iarbă amară; gr. *πικρος* – amar (*Dicț. neogrec-rom.*, p. 440).
- PIL** – elefant, fildeș; tc. *fil* (E. Munteanu, *Studii*, p. 26).
- PRIZEL** – lemn de Brazilia.
- PSATHA** – papură, împletitură de paie, pai de cereale; ngr. *ψαθα*.
- PSOLAGHI** – floarea iepurelui (*AAR*, ser. III, tom XVII, 1935/36, p. 5); gr. *ψηλος + αγωγος* (*Dicț. neogrec-rom.*, p. 319, 611).
- SACSAN** – gaiță; tc. *saksağan* (Baubec, *Dicț.*, p. 285).

- SIREN** – trunchi de brad, lung și subțire, din care se făceau antene sau vergi pentru vasele cu vele; tc. seren (Vl. Drimba, SCL, XLIV, 1993, 4, p. 341).
- SIRKE** – oțel; tc. çelik (Baubec, *Dicț.*, p. 69).
- SOSAN** – crin (Matei, cap. 6/28); ebr. (M. Niță, Plante întâlnite în Sf. Scriptură, MO, XLIII, 1991, 2, p. 38–39); var. ȘOȘANAH.
- STACTIE** – rășină parfumată produsă de arborii *Styrax officinalis* sau *Camiphora opobalsamum*; gr. στακτι (E. Munteanu, Studii, p. 48).
- SUIUCIUC** – răchită; tc. söïçi.
- ȘAHIN**- șoim (Țările Române erau obligate să dea curții sultanului un număr de șoimi pentru vânătoare); tc. şahin (Baubec, *Dicț.* p. 304).
- ȘOȘANAH** – v. SOSAN.
- ȘPĂRGĂ** – cenușă (DAR, p. 475).
- TAIGAN** – varietate de porumb pentru sămânță.
- TETRAHILIMEN** – patruped (Cronicari munteni, I, p. 233); gr. τετρα.
- TUTCAL** – clei de pește (Ms. 98/1818, 1822); tc. tutkal.
- UNT DE NAFT** – catran lichid, alb-gălbui.
- VARTIC** – trandafir, roză; tc. verd (DR, II, 1921–1922, p. 427).
- ZAFORA** – șofran (Ms. 98/1822: „zafora – adică lemn care intră și la doftori”); gr. ζαφορα (*Dicț. neogrec-rom.*, p. 240).
- ZĂDREA** – lemn de pin (zadă) îmbibat cu rășină; torță, așchie subțire de zadă pentru aprins focul (LR, LII, 2003, 1–3, p. 22); (derivat din ZADĂ).
- ZER** – aur; tc. zer (Gh. Ghibănescu, Catastihul vămilor Moldovei 1765, Iași, 1922, p. 47).
- ZIRNIC** – „zirnic adică rizmă” (Ms. 98/1822); (rizma = realgar: sulfură naturală de arsen); tc.

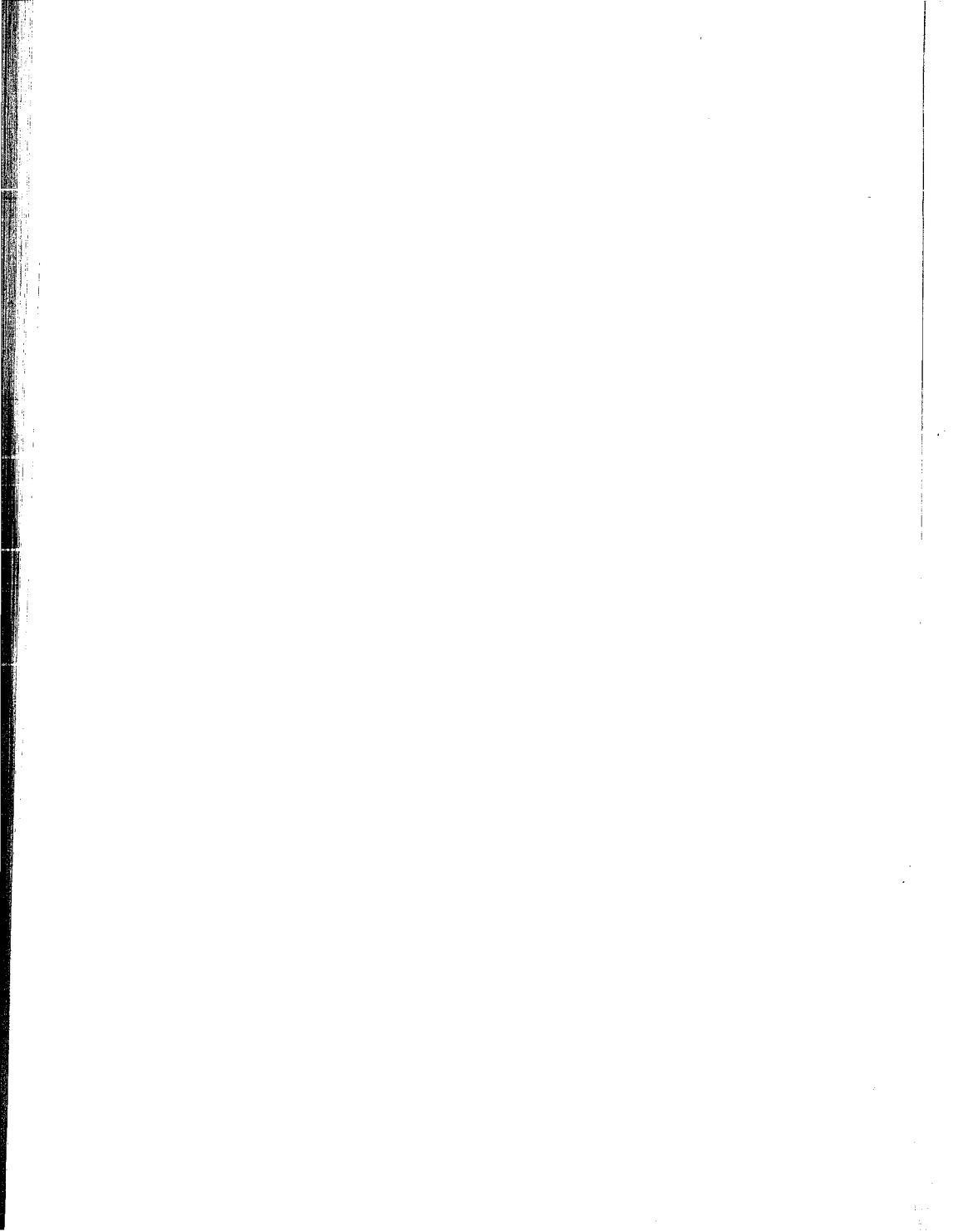
Capitolul XIII

CORPUL OMENESC, BOLI, MEDICAMENTE

În acest capitol am inclus câțiva termeni referitori la medicamente și la unele boli, la părți ale corpului omenesc, împrumutați din greacă sau turcă, cu o circulație restrânsă, mai mult locală.

- ADIPOTON** – antidot; gr. αντιποτον (L. Galdi, *Les mots*, p. 138).
- AFENDRON** – anus (Coresi); gr. αφαιδρον (G.G. Murnu, *Studii*, p. 2).
- ANEMOPIROMA** – erizipel (Cronicari munteni, II, p. 125); gr. ανεμοπρωμα (S. Cotelulis, *Dicț.*, p. 188).
- BAĞAK** – gambă, coapsă; tc. baçak (Baubec, *Dicț.*, p. 35).
- BASPARMAC** – degetul cel mare de la mână; tc. basparmak (Baubec, *Dicț.*, p. 42).
- BEZOARD** – medicament antidot contra intoxicațiilor.
- BORHAT** – mațe (Neamț) (Ion Creangă, V, 1912, 6, 183); (derivat din BORHOT).
- CARACAȘ** – sprâncene negre și stufoase; tc. kara + kaş (Grecu, *Dicț.*, p. 215, 300).
- CÂZAMLÂC** – rujeolă, pojar; tc. kizamlik (Dobrogea) (V. Drimba, SCL, XLIV, 1993, 1, p. 69).
- CENGHIR** – ficat și plămân (Gh. Ghibănescu, *Catastihul vâmlor Moldovei 1765*, Iași, 1922, p. 42); tc. karaciğir, alciğer (Grecu, *Dicț.*, p. 125, 245).

- CIONGAR** – picior scurt; magh. csongar (N. Drăganu, Români... p. 57).
- COILIA** – abdomen, pântec (Gh. Ghibănescu, Catastihul vămilei Moldovei 1765, Iași, 1922, p. 43); gr. κοιλια (*Dicț. neogrec-rom.*, p. 300).
- DÂLMOC** – umflătură, crescătură rotundă în carne (Bucovina), (derivat din GÂLMĂ).
- DUSEMET** – umăr, spată; tc. duş (Sama visteriei Moldovei din 1763, în Ion Neculce, fasc. 5, 1925, p. 107).
- GOND** – geamăt; magh. gond.
- ILET** – boală, ciumă; tc. ilet (Baubec, *Dicț.*, p. 166).
- JIGOARE** – arsură în gât; magh. zsigora (DR, VIII, 1934–1935, p. 123).
- LEHONIA** – lăuzire; gr. λεχονια.
- LISINDERIE** – dizenterie; gr. λυσεντερια (*Dicț. neogrec-rom.*, p. 185).
- SPLAHNĂ** – inimă, suflet; gr. σπλαχνω (Zilot Românul).
- TAFAT** – v. TAFET.
- TAFET** – alifie folosită pentru dureri de picioare; gr. ταφετ; var. TAFAT.
- VRACEVANIE** – medicament (*DAR*, p. 521); sl. Врач.
- ZUFR** – copită (Doc. turco – rom. – Inventar); tc.
- ZUHUR** – spate, spinare (Doc. turco – rom. – Inventar); tc.

BIBLIOGRAFIE

- Avram, Andrei, *Contribuții etimologice*, București, Ed. Univers Enciclopedic, 1997.
- Baubec, Agiemin, Grecu, Mitică, *Dicționar turc – român*, București, Ed. Științifică și Enciclopedică, 1979.
- Bălan – Mihailovici, Aurelia, *Influența grecească în terminologia bisericească ortodoxă (termeni tehnici în limba română)*, în *Glasul Bisericii*, XLI, 1982, nr. 7–8, p. 553–557.
- Brad – Chisacof, Lia (coord.) *Dicționar neogrec-român*, București, Ed. Demiurg, 1996.
- Bria, Ion, *Dicționar de teologie ortodoxă*, București, 1981.
- Bulgăre, Gheorghe, Constantinescu – Dobridor, Gheorghe, *Dicționar de arhaisme și regionalisme*, București, Ed. Saeculum, 2000.
- Buzatu, D., *Observări de terminologie bisericească*, în *Mitropolia Olteniei*, XXI, 1969, nr. 9–10, p. 673–680.
- Candrea, Ion – Aureliu, *Elemente române în limbile slavice*, în *Noua Revistă Română pentru politică, literatură, știință și artă*, vol. I, nr. 9, 1 mai 1900, p. 399 – 409.
- Candrea, I – Aureliu, Adamescu, Gh., *Dicționarul enciclopedic ilustrat. Partea I: Dicționarul limbii române din trecut și de astăzi*, București, Ed. "Cartea Românească", [1926–1931].
- Cantemir, Dimitrie, *Divanul*, Ediție îngrijită și studiu introductiv de Virgil Cândea, București, Ed. pentru Literatură, 1969.
- Cicanci, Olga, *Companiile grecești din Transilvania și comerțul european în anii 1636–1746*, Ed. Acad. RSR, București, 1981, 207 p.
- Cihac, Alexander de, *Dictionnaire d'etymologie daco – romane. Éléments latins comparées avec les autres langues romanes par...* Francfort s/M, 1870.
- Conachi, C., *Scrieri alese*. Ediție, prefață, glosar și bibliografie de Ecaterina și Alexandru Teodorescu, București, Ed. pentru Literatură, 1963.

- Cotolulis, Socratis, *Dicționar român – grec*, București, Ed. Științifică și Enciclopedică, 1975.
- * * * *Cronicari munteni*, Ediție îngrijită de Mihail Gregorian. Studiu introductiv de Eugen Stănescu, Vol. I–II, București, Ed. pentru Literatură, 1961.
- Djamo – Diaconiță, Lucia, *Limba documentelor slavo-române emise în Țara Românească în secolele al XIV și al XV-lea*, București, Ed. Acad. RSR, 1971.
- Drimba, Vl, *Împrumuturi românești din limba turcă*, în *Studii și Cercetări Lingvistice*, XLIII, 1992, 6, pp. 559–568; XLIV, 1993, 1, pp. 59–72; 2, pp. 113–127; 4, pp. 331–346.
- Filimon, Nicolaie, *Opere*, [vol. I–II]. Ediție, glosar și bibliografie de George Baiculescu Cu o introducere de George Ivașcu [București], ESPLA, [1957].
- Floca, Ioan, *Drept canonic ortodox. Legislație și administrație bisericească*, vol. I–II, București, Ed. Institutului Biblic și de Misiune al BOR, 1990.
- Gáldi, Ladislav, *Les mots d'origine néo – grecque en roumain à l'époque des Phanariotes*, Budapest, 1939.
- Gheție, Ion, *Lexicul regional românesc în secolele al XIII-lea – al XVI-lea (până la 1521)*, în *Limba Română*, XLIV, 1995, 9–12, p. 465–476.
- Ghibănescu, Gh., *Catastihul vămilei Moldovei 1765*, Iași, 1922.
- Ghibănescu, Gh., *Sămile visteriei Moldovei pe anul 1764, iul. – aug.*, Iași, 1931.
- Ghica, Ion, *Opere*. Ediție îngrijită, glosar, bibliografie și introducere de Ion Roman, [București], ESPLA, [1956].
- Greco, Mitică, Baubec, Agemiu, Mambet, Zeidula, *Dicționar român – turc*, București, Ed. Științifică și Enciclopedică, 1977.
- Iorga, N., *Istoria comerțului românesc*, vol. I. Epoca veche; vol. II. Epoca mai nouă, București, 1925.
- Iorga, N. *Studii și documente cu privire la istoria românilor*, vol. I–XXXI, București, „Minerva”, 1901–1913.
- Lecca, O. G., *Dicționar istoric, arheologic și geografic al României*, București, Ed. Universul, 1937.

- Löbel, Theofil, *Elemente turcești, arăbești și persane în limba română*, Constantinopole – Lipsca, 1894.
- Löbel, Theofil, *Originea orientală a unor cuvinte românești*, în *AAR*, seria II, mem. sect. lit., tom XXX, 1907–1908, București, 1908, extras.
- Marcu, Florin, *Noul Dicționar de Neologisme*, București, Ed. Academiei Române, 1997.
- Mândrescu, Simeon C., *Elemente ungurești în limba română*, București, 1892.
- Melchisedek, *Chronica Hușilor și a Episcopiei cu aseminea nume, după documentele episcopiei și alte monumente ale terei*, București, 1869.
- Mitu, Mihai, *Un strămoș necunoscut al lui El-Zorab în limba română*, în *Limba Română*, XLIX, 2000, 1, p. 128.
- Munteanu, Eugen, *Studii de lexicologie biblică*, Iași, Ed. Universității „Al. I. Cuza”, 1995.
- Murnu, George, G., *Studiu asupra elementului grec ante-fanariot în limba română*, București, 1894.
- Neculce, Ion, *Letopiseșul Țării Moldovei și O samă de cuvinte*. Text, stabilit, indice și studiu introductiv de Iorgu Iordan. Ediția a II-a revăzută, [București], EPLA, 1959.
- Niță, M., *Plantele și animalele întâlnite în Sfânta Scriptură*, în *Mitropolia Olteniei*, XLIII, 1991, 2, p. 39–46.
- Poeții Văcărești, *Versuri alese*. Ediție îngrijită de Elena Piru. Cu o introducere de Al. Piru, București, Ed. pentru Literatură, 1961.
- Scriban, Augustin, *Dicționarul limbii românești*, Iași, 1939.
- Seche, Luiza, Seche Mircea, *Dicționarul de sinonime al limbii române*, București, Univers Enciclopedic, 1999.
- Siruni, H., Dj., *Monetele turcești în Țările Române*, în *Balcania*, II–III, 1939–1940, p. 55–77.
- Stoica de Hațeg, Nicolae, *Cronica Banatului*. Cu o prefață de Damaschin Mioc, București, Ed. Academiei Române, 1960.
- Suciu, E., *Note etimologice*, în *Limba Română*, XXIX, 1980, 5, p. 553; XXX, 1981, 5, XLIII, 1994, 1–2, p. 17–20.
- Suciu, E., *Dicționarul cuvintelor românești de origine turcă*, București, 2010.

- Șăineanu, L., *Dicționar universal al limbei române*. A cincea edițiune, [Craiova] „Scrișul românesc”, [1925].
- Șăineanu, L., *Elemente turcești în limba română*, I, în *Revista pentru Istorie, Arheologie și Filologie*, an II, vol. IV, 1885, p. 646–699; II, în *Revista pentru Istorie, Arheologie și Filologie*, an II, vol. IV, fasc. II, București, 1885, p. 193–285.
- Șăineanu, L., *Influența orientală asupra limbii și culturii române*, vol. I *Introducerea. Limba – cultura – rezultate – concluziune. Bibliografia*; vol. II *Vocabularul. 1. Vorbe populare*, București, Ed. Librăriei Socecu, 1900.
- Trandafirescu, Natalia, *Glosar de cuvinte grecești și românești din fondurile grecești*, în *Revista Arhivelor*, LXXXIX, vol. LXIV, 2002, nr. 1–2, p. 124–143.
- Țăranu, Ecaterina, *Elemente regionale în documentele administrative din Transilvania (1750–1830) în Dialectologica*, București, 1989, p. 177–181.
- Vrabie, E., *Contribuții etimologice*, în *Limba Română*, XLIII, 1994, 1 – 2, p. 39.
- Youssof, Rashid, *Dictionnaire turc – français*, Constantinople, 1899.
- *** *Analele Academiei Române*. Publicație editată de Academia Română. Secțiunea a II-a: Memoriile Secțiunii Istorice; Secțiunea a III-a : Memoriile Secțiunii Literare, București, Vol. I (1867) ș. u.
- *** *Acte judiciare din Țara Românească*, IX, 1775–1781, București, 1973.
- *** *Analele Dobrogei*, Constanța. Director C. Brătescu (1920–1938).
- *** *Arhiva*. Organ al Societății Științifice și Literare, Iași (1889–1940).
- *** *Arhivele Olteniei*, Buletinul cercului „Prietenii științei”, secretar de redacție apoi director C. D. Fortunescu, Craiova, 1922–1943.
- *** *Anuarul Institutului de Istorie Națională*, Cluj. Directori Al. Lapedatu și I. Lupaș, 1921–1945.
- *** *Balcania*. Institutul de studii și cercetări balcanice. Director Victor Papacostea, vol. I–VIII (1938 -1945).

- * * * *Biserica Ortodoxă Română*. Buletinul oficial al Patriarhiei Române. Anul I (1874) ș. u.
- * * * *Buletinul Institutului de filologie română "Alexandru Philippide"*. Universitatea din Iași. Director Iorgu Iordan, Iași. Vol. I (1934) ș.u.
- * * * *Bulletin linguistique*. Faculté des lettres de Bucarest. Publié par A. Rosetti, București – Paris – Copenhaga. Vol. I (1933) ș.u.
- * * * *Cercetări de Lingvistică*. Revista Institutului de Lingvistică, Cluj, Anul I (1956) ș.u.
- * * * *Cercetări istorice*. Revistă de istorie, Iași. Director Ilie Minea, 1925–1947.
- * * * *Codrul Cosminului*. Buletinul Institutului de Istorie și Limbă. Director Ion Nistor, Cernăuți, (1924–1939).
- * * * *Dacoromania*. Buletinul Muzeului limbii române condus de Sextil Pușcariu, Cluj, Anul I (1920–1921) ș.u.
- * * * *Glasul Bisericii*. Revista oficială a Sf. Arhiepiscopii a Bucureștilor. Anul I (1942) ș. u.
- * * * *Hrisovul*. Anuarul Facultății de Arhivistică, Anul I, 1995 ș.u.
- * * * *Ion Creangă*. Revistă de limbă, literatură și artă populară, Bârlad. Directori G. T. Kirileanu, T. Pamfile, C. Rădulescu – Codin (1908–1921).
- * * * *Ion Neculce*. Buletinul Muzeului municipal din Iași. Director Gh. Ghibănescu, Iași, 1921–1933.
- * * * *Limba Română*. Revista Institutului de Lingvistică, București, Anul I (1952) ș.u.
- * * * *Micul Dicționar Academic*, vol. I – IV, București, Ed. Univers Enciclopedic, 2001–2003.
- * * * *Mitropolia Olteniei*. Buletinul oficial al Arhiepiscopiei Craiovei, Anul I (1948) ș.u.
- * * * *Primii noștri dramaturgi*. Ediție îngrijită și glosar de Al. Niculescu. Antologie, studiu introductiv și note bibliografice de Florin Tornea, [București], ESPLA, [1956].
- * * * *Revista Arhivelor*. Revista Arhivelor Statului, București, seria veche, 1924–1946; seria nouă, vol. I (1958) ș.u.
- * * * *Revista Istorică*, București, Casa Școalelor (1915–1946).

- * * * *Revista Istorică Română*. Institutul de istorie națională, București. Director G. I. Brătianu, 1931–1947.
- * * * *Revista pentru Istorie, Arheologie și Filologie*, București. Director G. Tocilescu (1882–1914).
- * * * *Romanoslavica*. Revistă a Asociației slaviștilor din România, Anul I (1958) ș.u.
- * * * *Studii și Cercetări Lingvistice*. Institutul de Lingvistică, București, Anul. I (1950) ș. u.
- * * * *Șezătoarea*. Revistă de folclor, sub conducerea lui Artur Gorovei, Fălticeni, Anul I (1892) ș. u.

BIBLIOTECA NAȚIONALĂ A ROMÂNIEI
CENTRUL NAȚIONAL DE LINGVICĂ
BUCUREȘTI
32385

